

Krásnobrodský zborník, Prešov, III/1-2 (1998) str. 5-208

Pozor, niektoré obrázky a staroveké písmenka v tejto internetovej verzii chýbajú, preto záujemca si musí zakúpiť originál článku u autora, telefonický kontakt: +421-905496778

Cyrilika je staršia ako glagolika

Gorazd A. Timkovič, OSBM

**Svätý Cyril dal Slovanom
na Velkej Morave
geniálny dar svetovej úrovne
- cyriliku; glagolika je
jej pozdejšou deformáciou.**

1. Úvod

(ktorý treba čítať!)

Najnovšie bádania ukazujú, že Slovania tvoria autochtónne obyvateľstvo Európy.¹ Pochádzajú nie z jedného, ale z troch praslovanských plemien, ktoré história pozná pod menami: Skýti, tj. Rusi (plemeno Magog), Kelti (plemeno Gomer), Moscho-Iberi, tj. Mosko-Sibírčania (plemeno Mosoch-Tubal)². Jazyk týchto troch praslovanských plemien už v predhistorických dobách citeľne ovplyvnil všetky európske jazyky, včítane gréčtiny a latinčiny.³

Pod pojmom «rus», príp. «ruský» (alebo «skýtsky») jazyk sa v tejto štúdii rozumie kultúrna reč praslovanského plemena Magog, z ktorého pochádzajú tzv. kráľovskí Skýti (spomína ich Herodot už v 5. storočí pred Christom)⁴ – priamí predchodcovia dnešných podkarpatských Rusínov severovýchodného Slovenska a Podkarpatskej Rusi. Nemožno ho teda plne a priamo stotožňovať ani s dnešným moskovským (tzv. rosíjskym), ani bieloruským, ani ukrajinským jazykom. Slovo «rus» («ros»)⁵ je praslovanské slovo "iránskeho"⁶ pôvodu, vo význame: *kráľ*, *pohlavár (hlava)*, *vodca*, *prvý*, tj. vodca Slovanov (pozri str. 50-51). Je to synonymické slovo k výrazu «cár» (iránske «sar» *hlava*⁷), čo v praslovančine znamenalo tak isto: *kráľ*, *hlava*, *vodca* alebo *mág* (učiteľ, mudrc, čarodej-

ník, tj. príslušník plemena Magog⁸). Slovo «rus» («ros») v tejto štúdií teda v žiadnom prípade neoznačuje obyvateľa bývalého Sovietskeho Zväzu, ako sme boli na to doteraz bežne zvyklí, ani obyvateľa súčasného moskovského Ruska, ani Ukrajinca v dnešnom slova zmysle. Slovo «rus» («ros») v doslovnom význame: *prvý-predák, hlava-pohlavár, počiatok-náčelník*, označuje v tejto štúdií príslušníka kráľovského plemena mágov (plemeno Magog).

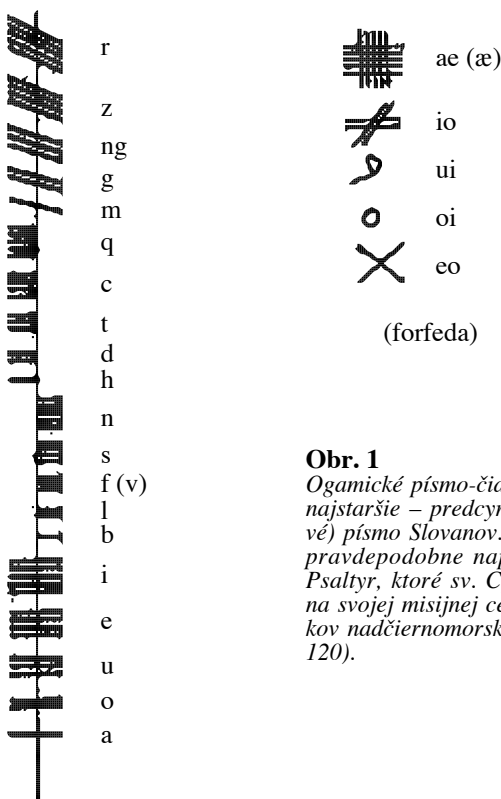
I keď cyrilika a glagolika sú abecedy siahajúce viac ako jedno tisícročie späť do našich dejín, slovo «rus» siaha ešte ďalej. Pri štúdiu tohto neobyčajne tajomného slova-názvu, musíme pracovať s pojмами, názvami, spoločenskými útvarmi a vôbec ľudskou civilizáciou spred 5000 (päťtisíc!) rokov. Až tam totiž siahajú dejiny tohto slova a národa. Preto si treba hneď na začiatku jasne uvedomiť, že neslobodno zamieňať pojem «rus» spred 5000 rokov s dnešnými pojмами «komunizmu», «Moskvy», «Ukrajiny»... Samozrejme, že určitý súvis tu je, avšak aký, to ukáže len dôsledné štúdium celej problematiky až do konca. Závery treba robiť až na konci, a nikdy nie na začiatku. Na začiatku však treba odstrániť všetky predsudky a antipatie voči slovu «rus», ktoré v nás vytvorilo, alebo vytvára súčasné prostredie.

O pôvode a histórii slova «rus» bude okrem iného i samostatná a veľmi rozsiahla štúdia v jednom z nasledovných čísiel *Krásnobrodského zborníka*.

2. Predhistorické-predcyrilské písmo Slovanov

Baziliánsky mních Chrabr vo svojom **Сказаніи о писъменехъ**, ktoré bolo napísané ihneď po smrti sv. Cyrila a Metoda,⁹ hovorí, že Slovania na počiatku, tj. v čase kým boli pohanmi, nemali zvláštnych písmen, ale prostredníctvom čiar-črt¹⁰ a rezov-zárezov *čítali* (doslovne *sčítavali*, tj. *spočítavali*¹¹ zárezy) a hádali (tj. veštili, vykladali ich význam)¹²:

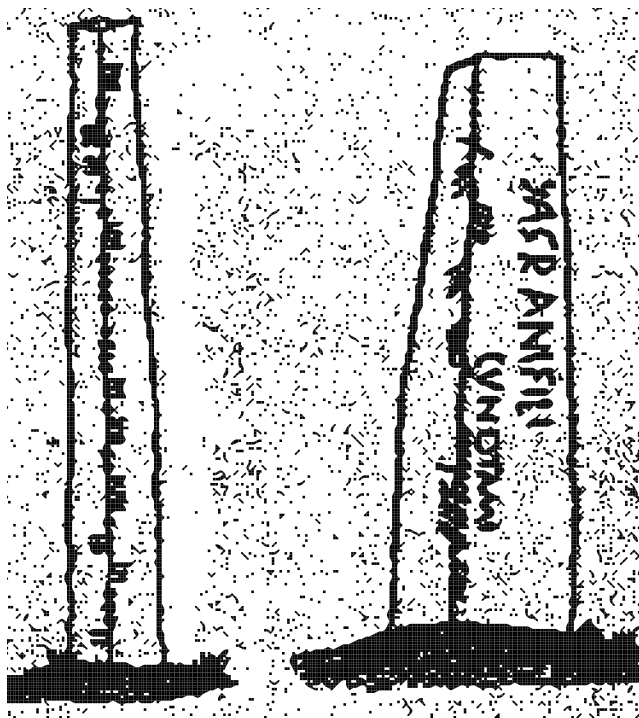
«Прѣжде оубо Словѣне не ѡмѣхъ книгъ, нъ чрътами ѡ рѣзами чьтѣхъ ѡ гатахъ, погани сѣще».¹³

Obr. 1

Ogamické písmo-čiary.¹⁴ Podobne vyzeralo najstaršie – predcyrilské tzv. ruské (ryskové) písmo Slovanov. Takýmto písmom bolo pravdepodobne napísané i Evanjelium a Psalmy, ktoré sv. Cyril-Konštantín objavil na svojej misijnej ceste u Chazarov (Kozákov nadčiernomorských stepí – pozri pozn. 120).

Mních Chrabr naráža na tzv. **hranové ogamické písmo**¹⁵ Praslovanov, čo je

Obr. 2

Náhrobné kamene s ogamickým hranovým písmom (грань).
Vľavo: Náhrobný kameň z Killeen Cormac, Kildare (Írsko) – nápis: «DUFTANO(S) SAFEI SAHATTOŠ» – (kameň) Duftanovej Múdrosti;

Vpravo: Náhrobný kameň zo St. Dogmael's, Wales – nápis: «SAGRAMNI MAQI ČUNATAMI» – (kameň) Sagramna, syna Cunatamovho. Text na kameni vyrytý latinikou je novšieho dáta. (Obrázky prevzaté z D. Hyde, «Ireland», *The Catholic Encyclopedia*, VIII, str. 123).

zapísaná skupina slov.¹⁷ Výraz «**ГРАНЬ**» v rusínskom jazyku (Rusínov-Bojkov) znamená nielen «na hranu kameňa zapísané slovo», ale i *rozžeravenú pahrebu*,¹⁸ čo znova ukazuje na pohrebnú prax, pri ktorej sa takéto náhrobné nápisy užívali. Arabský spisovateľ 10. storočia Ibn-Fadlan (r. 920 po Chr.) bol očitým svedkom pohrebu jedného (slovanského) pohlavára-rusa: Jeho mŕtve telo, spolu i s jeho, v pohrebnej tryzne¹⁹ udusenou ženou a inými kultovými predmetmi spálili v pohrebnej vatre a na pahrebu so zvyškami neprehoretých kostí²⁰ navŕšili zeminu.

vlastne **sústava vodorovných a šikmých zárezov-čiar**, ktoré sa písali zdola nahor, obvyčajne na zvislo stojací bukový (príp. hrabový) kmeň, alebo hranu náhrobného kameňa (obr. 1). Takýto spôsob písania dokazujú aj ogamické náhrobné nápisy starých Gálov-Keltov (Praslovanov) objavené napríklad v Írsku¹⁶ (obr. 2). Čítanie takéhoto textu pozostávalo vlastne z *počítania* zárezov. O ogamickom spôsobe písania náhrobných nápisov na hranu kameňa alebo bukové (hrabové) drevo v slovanskom prostredí svedčia aj dva staroslovanské výrazy: «**ГРАНА**» *hrana* a «**ГРАНЬ**» *verš*, tj.

Tak vznikol hr(o)b, do ktorého na vrch zatklí drevený kôl, na ktorý napísali (!) meno zosnulého.²¹ Drevený kôl musel mať hladkú kôru, lebo taká bola najvhodnejšia na robenie zárezov. V našich zemepisných podmienkach takúto kôru má buk a *hrab*.²² Slovanské výrazy *hrob*, *hrab*, *pa-hreba*, *po-hreb*... dokazujú serióznosť a logičnosť tejto úvahy bez ďalšieho komentára.

Skutočnosť, že vo vyššie spomínanom opise arabského historika šlo o pohanský kult, vylučuje možnosť, že by bola na písanie použitá abeceda, alebo písmo, ktoré vytvoril sv. Cyril, a ktoré sa medzi Slovanmi rozšírilo až súčasne spolu s kresťanstvom.

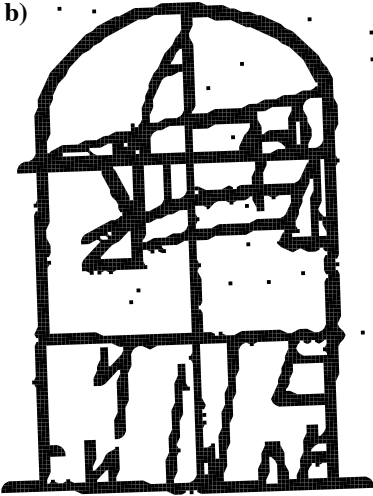
Medzi stromami mal okrem hrabu zvláštne postavenie i *buk*.²³ Jeho hladká kôra slúžila praslovanským rusom-pohlavárom a čarodejníkom-mágom (praslovanského plemena Magog) tiež predovšetkým na robenie zárezov - teda na písanie. Tajomnými zárezi-čiarami vyrezanými do bukovej kôry si *č(i)arodejníci*²⁴ navzájom odovzdávali informácie, ktorým nikto nezasvätený nerozumel. Len čarodejníci poznali tajomstvo čiar na bukovej kôre. Preto sa nemožno ani diviť, že naši predkovia prvé (ogamické) písmená majúce podobu rovných alebo šikmých zárezov v bukovej kôre, nazývali jednoducho «buky». ²⁵ Odtiaľ majú svoj pôvod i originálne slovanské výrazy ako: *azbuka*,²⁶ *bukva* alebo *bukvar*... Keltský-praslovanský pôvod má i anglické «book» [čítaj *buk*],²⁷ čo značí predmet, na ktorý sa píše, tj. *knihu*,²⁸ na stránky ktorej dnes možno písať podobne ako kedysi na bukovú kôru.

Robením rýh do kameňa alebo zárezov, črt-čiar do dreva sa v minulosti čarovalo, veštilo, predpovedala sa budúcnosť, osud človeka, ba nadväzoval sa i údajný kontakt s pohanským božstvom...²⁹ Zárezy sa robili do kôry stromov, alebo rýpali do kameňa, veštilo sa i z čiar na rukách... Písmo malo teda už od svojho zrodu vždy sakrálny- posvätný ráz.³⁰

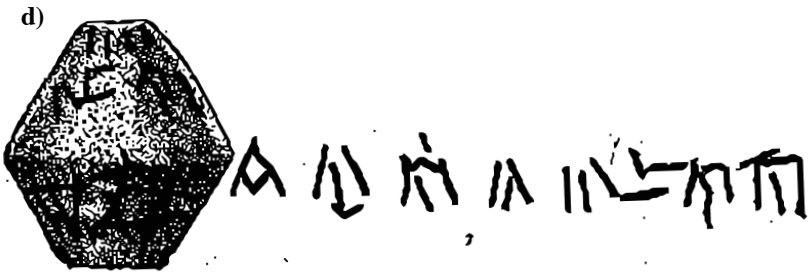
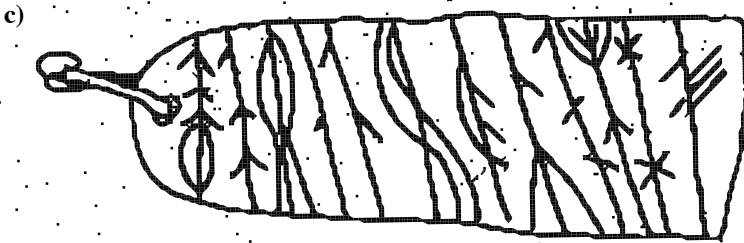
O magickom kulte čiar-črt (teda písmen) svedčia i staroslovanské výrazy ako **ГРАМОТА** *napísaný text, abeceda, písmo*³¹ a «**ГРОМЪ**» *hrom*, porov. gr. *γράμμα* *čítara, písmeno*.³² Tieto presvedčivo ukazujú na bezprostredný súvis so slovanským bohom búrky a blesku Perúnom, ktorý v čase letných búrok nezriedka prehovoril k ľuďom hlasom *hromu*³³ a bleskom písal na oblohu svoju *hramotu*, tj. svetelné čiary, ktorým údajne rozumeli znova len *hramotní* (gramotní), tj. znalci čiar - čarodejníci (**obr. 3**).

Títo tlmočili údajné odkazy Perúna *negramotnému* ľudu samozrejme tak, ako a kedy sa im zachcelo, teda vždy vo svoj prospech.³⁴ Ovládli takto celú sféru života, preto boli obyčajne, a to už od najstarších dôb, hlavami-rusmi slovanských rodov (kmeňovými náčelníkmi).

Primitívne predhistorické praslovanské písmo, pozostávajúce z jednodu-

Obr. 3: Záhadne, dodnes nedešifrované zápisy čarodejníkov: **a)** nápis objavený pri Rjazani (Rusko); **b)** Nápis na rebrá barana, ktoré bolo nájdené počas vykopávk pri Čerňihove (Rusko);³⁵ **c)** Tajomný nápis na príviesku z Rjurikovho horodiska (podľa autora E.N. Nosova);³⁶ **d)** Keramická nádoba s nápisom z okolia Kyjeva.³⁷

chých čiar a zárezov do bukového alebo hrabového dreva, o ktorom hovorí baziliánsky mních Chrabr, dostalo názov «ruskoje» («ryskove»), lebo ho ovládali len pohlavári-rusi (z "iránskeho" «ros» *hlava, vodca*), ktorí boli zároveň i najvyššími čarodejníkmi rodov. «Ruským» ho nazýva i životopisec sv. Konštantína-Cyrila v *Žití Konštantínovom* (pozri ďalej). Zo slova «**рѣсь**» totiž pochádza, po prepise latinkou, i dnešné slovenské slovo «rys», príp. «ryska», čo značí *vyrytá čiara*,³⁸ alebo slovo «rysovať», tj. *robiť rovné čiary*.³⁹ Cyrilské «u» (Ѡ) totiž odpovedá latinskému *ypsilonu* (y). Dokonca i «buk», tj. strom, na drevo ktorého sa najčastejšie "rysovalo", teda písavalo, sa u Praslovanov pôvodne označoval priamo názvom «rus». Svedčí o tom perzský-iránsky výraz «raš» *buk*.⁴⁰ Pradomovina Slovanov (Keltov, Skýtov i Mosko-Iberov) je totiž v Malej Ázii a «raš» je stará výslovnosť slova «rus» (porov. dnešné angl. «Russia» [čítaj *raš*], čo znamená *Rusko*). Niektorí bádatelia sa preto kedysi mylne domnievali, že Slovania nemali nijaký názov pre strom – buk, z čoho mylne usudzovali, že tento strom Slovania vôbec nepoznali a preto pravlast' Slovanov mylne hľadali v zemepisných šírkach, kde buky nerastú.⁴¹

Slovo «rus» malo už v dávnoveku aj druhý-sekundárny význam «červený» (pozri str. 48, 54), preto «ruské písmo», alebo tzv. «ruská hramota» je vlastne to isté, čo «červená hramota». Nie je teda vôbec náhoda, že Gréci (napr. Herodot, *História*, V,56) takouto «červenou hramotou» (*φοινίκια γράμματα* alebo *καθ' μεῖα γράμματα*)⁴² nazývali písmo užívané v Malej Ázii (pradomovine Slovanov). Po zničení maloázijskej Tróje (pozri pozn. 99) v prvom tisícročí pred Christom bol praslovanský živel v Malej Ázii navždy paralyzovaný a «červená-ruská» kultúra praslovanských mágov-rusov dodatočne živorila u severosemitských kmeňov pod gréckym označením «červená-fénická» kultúra, aby sa pozdejšie stala základom gréckej, etruskej, ba i latinskej kultúry a písma.

Slovania mali teda ešte pred príchodom sv. Cyrila a Metoda tzv. *ruské (ruskoje* - dnes by sme povedali «ryskové-červené») písmo. Máme o tom niekoľko nepriamych, ba i priamych dôkazov. *Žitie Konštantína* napríklad priamo konštatuje, že sv. Cyril ešte pred svojim príchodom na Veľkú Moravu, na svojej druhej misijnej ceste do Chersonu (= mesto slovanského boha slnka – Chorsa⁴³), objavil Evanjelium a Psalter (= kniha Žalmov), napísaný **«ruskými písmenami»** (**рѣсьскыи - рѣшьскыими писмены** !),⁴⁴ ba stretol tam aj človeka, ktorý vedel čítať toto písmo.⁴⁵ Na nemalé prekvapenie všetkých, píše ďalej *Žitie*, sv. Cyril za krátku chvíľu, len čo sa naučil rozoznávať jednotlivé písmena od seba, začal ich i sám správne čítať a vykladať zmysel textu:

«ОВРѢТЕ ЖЕ ТОУ ЕВАНГЕЛІЕ И ПСАЛТИРЬ Рѣсьскыими писмены писано, и чловѣка оврѣтъть глаголюща тою бесѣдою, и бесѣдова с нимъ, и силоу рѣчи прїимъ, своени бесѣдѣ прикладаа раз-

ЛИЧНАА ПИСМЕНА, ГЛАСНАА И СЪГЛАСНАА, И КЪ БОГОУ МОЛИТВОУ ТВОРА, ВЪ СКОРѢ НАЧАТЪ ЧЕСТИ И СКАЗАТИ, И МНОЗИ СЯ ЕМОУ ДИВЛАХОУ, БОГА ХВАЛЛЦЕ»⁴⁶ — «Našiel tu evanjelium a psaltry napísané **ruskými písmenami**, aj človeka našiel, ktorý rozprával touto rečou a besedoval s ním. A prijímúc silu (jeho) reči, so svojou rečou (tj. jazykom) porovnával, **rôzne písmená** a hlásky i spoluhlásky, k Bohu modlitbu tvoriac, čoskoro začal čítať a vykladať a mnohí sa tomu divili, chváliac Boha».

Predpokladá sa, že šlo o text zapísaný vyššie spomínaným tzv. *hranovým ogamickým písmom* v reči staroslovanskej-skýtskej (ruskej, teda v reči kráľovského praslovanského plemena Magog), ktorú sv. Cyril a Metod ako rodáci zo Solúna veľmi dobre ovládali.⁴⁷

Na vyššie citovanej správe *Žitia* je zarážajúce, že i keď sv. Cyril podobne ako všetci prítomní, videl text písaný záhadnými «ruskými» písmenami prvýkrát vo svojom živote, predsa ho začal za krátku chvíľu nielen čítať, ale dokonca i vykladať jeho zmysel, a to ako podotýka *Žitie*, na nemalé prekvapenie všetkých prítomných. Podarilo sa mu to, pokračuje *Žitie*, len čo sa naučil rozoznávať jednotlivé písmená, samohlásky a spoluhlásky, a to prikladajúc (= porovnávajúc) ich k svojej vlastnej reči.

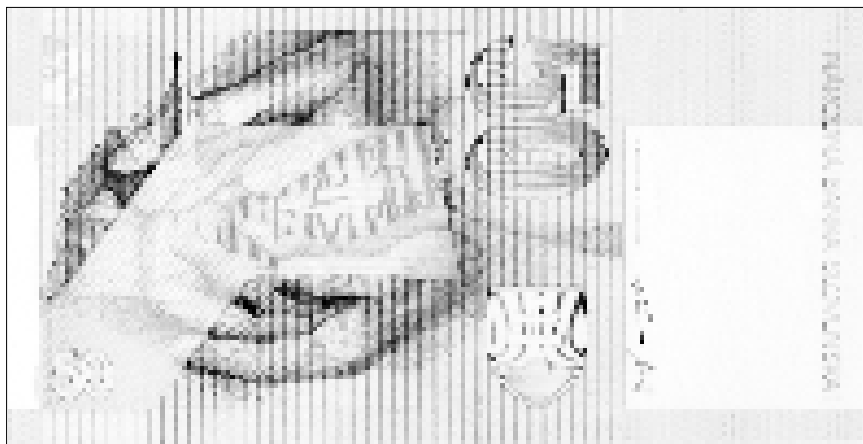
Z vyššie uvedeného je zrejmé, že neznámy text musel byť písaný v jazyku, ktorý sv. Cyril veľmi dobre ovládal, veď *Žitie* jasne hovorí, že keď «našiel človeka, ktorý rozprával tou rečou (v ktorej bolo Evanjelium písané), besedoval s ním». Celý problém teda spočíval iba v rozpoznaní neznámych tvarov písmen, tj. v dešifrovaní neznámeho kódu abecedy, reč však už sv. Cyril poznal veľmi dobre (bola to totiž jeho materinská reč), ktorú ovládal lepšie ako gréčtinu. Ak pripustíme, že sv. Cyril ako byzantský baziliánsky mních poznal Evanjelium a v každom prípade i Psaltry úplne naspamäť (čo u východných mníchov modliacich sa každý deň celé *Pravidlo* nebolo vôbec prekvapujúce), nebolo preň veľkým problémom, čítať a vykladať dobre známy biblický text v tak dobre známom jazyku, a to len čo dešifroval kód písma, tj. pochopil zmysel ogamických čiar. A navyše, veď mal pri sebe i človeka, ktorý mu neznáme písmo pomáhal dešifrovať.

Nález Evanjelia a Psaltry písaného v rusínskej-skýtskej reči, avšak nepraktickým a ťažko rozlíšiteľným ruským-ryskovým písmom, s najväčšou pravdepodobnosťou inšpiroval sv. Cyrila, aby o niekoľko mesiacov neskôr pred svojou treťou misijnou cestou vytvoril pre Slovanov geniálne jednoduchú cyriliku (pozri **obr. 10**).

Túto *chersonskú inšpiráciu* dokazuje i rukopis (Толковая Палеа) z 15. storočia:

«... а грамота рѣскаа ꙗвиласѧ вѣомъ дана, въ корсвни рѣсинѣ, ѿ неѧже наѣчисѧ Филосѡ константиѣ, и ѿтѣдѣ сложивъ и написавъ книги рѣскымъ ꙗзыкомъ»⁴⁸ — «... a ruské písmo sa ukázalo ako Bohom dané Rusinovi v Chersone, od ktorého sa naučil Filozof Konštantín, a odtiaľ zložil a napísal ruským jazykom knihy».

Pri vytváraní cyriliky použil sv. Cyril praktické, stáročiami overené tvary gréckej abecedy, doplniac a prispôbiac ich požiadavkám slovanskej fonetiky. Nájdenie «ruského (ryskového)-červeného» písma vysvetľuje aj tú skutočnosť, ako mohol sv. Cyril v tak úžasne krátkom čase vytvoriť tak perfektnú slovanskú abecedu (azbuku). Takto sa teda zrodila cyrilika – geniálne to dielo geniálneho ducha, ktoré spolu s kresťanskou vierou v Trojjediného Boha, prinesenou sv. bratmi medzi Slovanov, zachránilo tri slovanské plemená pred kultúrnym pohľtením a totálnou asimiláciou zo strany Germánov (ktorej podľahli napr. severní Rusi, tj. Prusi – porov. lat. «boreus Russus» = «Borussus» *Prus*) a postavilo slovanskú kultúru na roveň gréckej a latinskej. Jednoduchosť, životaschopnosť a genialitu tohto veľdiela (cyriliky) potvrdzuje nielen jej vyše 1100 ročná prax, ale i všetky moderné slovanské jazyky, ktoré sa dodnes napájajú z cyriliky a zo spisovnej staroslovančiny, ktorú nám cyrilika zachovala.

Obr. 4a: *Súčasná slovenská päťdesiatkorunová bankovka.*

Obr. 4b: *Ruky sv. Cyrila prinášajúce Slovanom dar nedozernej ceny – cyriliku (tak by mala vyzerať päťdesiatkorunáčka podľa historickej pravdy).*

3. Vznik gréckej a latinskej abecedy

Pochopiť vznik a rozvoj slovanskej abecedy, slovanského písomníctva a vôbec slovanskej kultúry nie je možné bez poznania historického pozadia, tj. bez poznania dejín gréckej a latinskej abecedy.

Baziliánsky mních Chrabr vo svojom *Skazanii* (pozri prílohu A1 na str. 165) správne konštatuje, že na počiatku nielen Slovania, ale ani Gréci nemali svojich vlastných písmen. Gréci na zapisovanie svojej reči používali fénickú abecedu. Tradícia svedčí a história naozaj potvrdzuje, že grécka abeceda, a nielen grécka, ale všetky súčasné európske abecedy, vznikli zo semitskej-fénickej predlohy (*φοινίκια γράμματα*).

Pravdivosť tohto tvrdenia podčiarkuje napr. i vzťah gréckej a hebrejskej (semitskej) abecedy, lebo u týchto dvoch abecied je zrovnateľný nielen tvar ich 22 písmen, ale analogické sú i názvy jednotlivých písmen a dokonca aj ich usporiadanie je úplne identické. Dnes je isté, že z fénickej (červenej) abecedy sú odvodené všetky abecedy starovekého i moderného sveta. Napriek tomu čas a spôsob, akým sa tieto novšie abecedy formovali a rozšírili, teda ako fénická predloha inšpirovala svoje okolie (či už tvarom písmen, alebo ich fonetikou) nie je doteraz úplne známy.

Čo sa týka pôvodu fénickej (červenej) abecedy, zdá sa, že táto je zjednodušením starodávnych hieroglyfov aplikovaním princípu akrofónie, tj. že určitý znak postupne dostal fonetickú hodnotu odpovedajúcu počiatočnej hláske slova, ktoré ho označovalo (**obr. 5**). Tak napr. vo fénickej abecede prvé písmeno má tvar «býčej hlavy» a názov «alef» (gr. «ἄλφα») býk sa stalo znakom mäkkého prídychu – predchodcu dnešného «a» (porov. fénické a grécke). Druhé písmeno v poradí, ktoré sa označovalo znakom ľudského obydlija, tj. «dom», alebo «stan» s názvom «beth» (grécke «βῆτα») *stan, dom* sa stalo znakom písmena «b» («v») atď.

Vývoj fénického písma

Hieroglyfy (egyptské)	Hieroglyfy (sinajské)	Fénické	Juhosemitské	Název znaku a jeho význam
				alef (<i>býk</i>)
				beth (<i>stan</i>)
				gimel
				daleth (<i>dvere</i>)
				he heth
				vau (<i>klinec</i>)
				zain (<i>zbraň?</i>)
				theth (<i>swastika?</i>)
				yodh (<i>ruka</i>)
				khof (<i>otv. ruka</i>)
				lamed (<i>vlňa?</i>)
				mem (<i>voda</i>)
				nahas (<i>had</i>)
				samekh (<i>ryba?</i>)
				ain (<i>oko</i>)
				phe (<i>ústa</i>)
				cadi
				qof
				reš (<i>hlava</i>)
				šin (<i>zub</i>)
				thau (<i>kříž</i>)

Obr. 5

Červená (fénická) abeceda

(od 13. do 8. storočia pred Christom)

Byblos (13. st.)	Byblos (10. st.)	Mesa (r. 842)	Sardinia (9. st.)	Kilam (9. st.)	Zengirli (8. st.)	Cyprus (8. st.)	Hébrej čina
KK	κ	κ	κ	κ	κ	κ	כ
ϑϑ	ϑ	ϑ	ϑ	ϑ	ϑ	ϑ	כּ
ι	ι	ι	ι	ι	ι	ι	י
ο		ο	ο	ο	ο	ο	ו
εε		εε	ε	ε	ε		ז
υυ		υυ		υ	υ		ח
ι		ι		ε	ε	ι	ט
θθ		θ	θ	θ	θ	θ	י
⊕		⊕		⊕	⊕	⊕	כּ
Ϸ	Ϸ	Ϸ	Ϸ	Ϸ	Ϸ	Ϸ	ל
λλ	λ	λ	λ	λ	λ	λ	מ
ςς	ς	ς	ς	ς	ς	ς	נ
ϕϕ		ϕϕ	ϕ	ϕ	ϕ	ϕ	ס
ο	ο	ο	ο	ο	ο	ο	ע
)	η	η	η	η	η	η	פ
ϑ		ϑ	ϑ	ϑ	ϑ	ϑ	ק
ω		ω	ω	ω	ω	ω	ר
+		+	+	+	+	+	ש
							ל

Obr. 6

Fénické abecedy zo starodávnych nápisov (13.–8. st. pred Chr.) v porovnaní s hebrejskou abecedou. – porov. G. Vida, «Alfabeto», *Enciclopedia italiana*, II, Milano, 1929, str. 373; Pozoruhodné je, že všetky končia znakom kríža, podobne ako originálna, sv. Cyrilom vytvorená cyrilika (Ѡ).

Fénicia	Gréčtina antická	Gréčtina novšia	Originálna cyrilika	Glagolská deformácia			Príbližný slovenský ekvivalent
				Hranatá	Okrúhla	Neocyrilský dodatok	
Α	Α	Α	Α	+	+		a
Β	Β	Β	Β, Β	Ϸ	Ϸ		b, v
Γ	Γ	Γ	Γ	ϸ	ϸ		g, h
Δ	Δ	Δ	Δ, Ζ	Ϲ	Ϲ		d
Ε	Ε	Ε	Ε, Ζ	Ϻ	Ϻ		e, š
Ζ	Ζ	Ζ	Ζ	ϻ	ϻ		ny, f
Η	Η	Η	Η	ϼ	ϼ		ce, de
Θ	Θ	Θ	Θ	Ͻ	Ͻ		š, z
Ι	Ι	Ι	Ι	Ͽ	Ͽ		h
Κ	Κ	Κ	Κ	Ϡ	Ϡ		i
Λ	Λ	Λ	Λ	ϡ	ϡ		ah, b
Μ	Μ	Μ	Μ	Ϣ	Ϣ		l
Ν	Ν	Ν	Ν	ϣ	ϣ		m
Ξ	Ξ	Ξ	Ξ	Ϥ	Ϥ		n
Ο	Ο	Ο	Ο	ϥ	ϥ		oh, hš
Π	Π	Π	Π	Ϧ	Ϧ		o
Ρ	Ρ	Ρ	Ρ	ϧ	ϧ		ph, th
Σ	Σ	Σ	Σ	Ϩ	Ϩ		c, č
Τ	Τ	Τ	Τ	ϩ	ϩ		ko
Υ	Υ	Υ	Υ	ϫ	ϫ		ch, v
Φ	Φ	Φ	Φ	Ϭ	Ϭ		š, š, šš
Χ	Χ	Χ	Χ	ϭ	ϭ		sh, ou
Ψ	Ψ	Ψ	Ψ	Ϯ	Ϯ		f
Ω	Ω	Ω	Ω	ϯ	ϯ		ah
				ϰ	ϰ		no
				ϱ	ϱ		š
				ϲ	ϲ		ex, jex
				ϳ	ϳ		z
				ϴ	ϴ		ny, juo
				ϵ	ϵ		ä, ää
				϶	϶		ja
				Ϸ	Ϸ		je
				ϸ	ϸ		än
				Ϲ	Ϲ		šam
				Ϻ	Ϻ		šar
				ϻ	ϻ		štem
				ϼ	ϼ		šdu

Závislosť európskych abecedných systémov gréčtiny a cyriliky na červenej (fénickej) predlohe

Porovnaj: «Alfabeto», *Enciclopedia italiana*, II, Milano, 1929, str. 372-381.

Obr. 7

Je isté, že kultúrnym centrom rozvoja fénického písma bolo v 3. tisícročí pred Chr. antické mesto Byblos ležiace na fénickom pobreží. Z názvu tohto mesta pochádza i grécky výraz «βύβλος» označujúci *papyrus*, *knihu*. Obidve

mená skrývajú vo svojom koreni gr. «βούς» *býk*, *vôl* (porov. lat. «bubalus», tal. «bufalo», stsl. «БОВУБОЛЬ» *byvol*), tj. zrejme symbol a obetné zviera hlavného božstva Fenície. Pohorie rozprestierajúce sa severne od Fenície, Grékmi zvané «Taurus» (*býk*, *tur*), ako aj názov prvého písmena fénickej a neskôr i gréckej abecedy podčiarkujú túto skutočnosť.

Fénickú abecedu, tj. jej tvar i rozšírenie poznáme zo zachovalých nápisov z konca 13. a z pol. 8. st. pred Christom (**obr. 6**).

Niet pochybností, že Gréci naozaj prevzali fénické písmo. Najstaršie grécke nápisy zo začiatku 7. st. pred Christom totiž ukazujú úžasnú podobnosť, ktorá je vlastne takmer identitou s fénickou abecedou a to vo všetkých 22 písmenách (**obr. 7**). Keďže fénické písmo podobne ako aj iné semitské abecedy, nepozná samohlásky, Gréci prevezmúc fénickú abecedu cítili potrebu vyjadriť aj samohlásky. Takto fénické «alef» bolo použité ako samohláska «a», «he» > «ε», «ain» > «ο», «iod» > «ι». Fénické «vau» použili Gréci na vytvorenie písmena «ypsilon» (Υ, υ). Keďže však niektoré grécke dialekty ešte stále potrebovali zvuk «vau», nebolo možné nechať abecedu bez neho, ako aj z dôvodu, že toto písmeno bolo nositeľom číselnej hodnoty «6». Takýmto spôsobom sa teda nová (nie fénická) samohláska «y» presunula na posledné miesto fénickej predlohy (po «thau») a pre zvuk «vau», ktorý zostal na pôvodnom mieste, sa vytvoril nový znak «F», tzv. digamma (nazvaný tak pre svoju podobnosť akoby «dvojitaj gammy»). Zo štyroch fénických zvukov *s* (zain, samech, cadí, šin) bolo «zain» použité na vyjadrenie zvuku *dž* (Ζ, ζ), «samech» medzi východnými Grékmi označovalo zvuk *ks* (Ξ, ξ) a pootočené «šin» vyjadrovalo zvuk *s* (Σ, σ).

Antická grécka abeceda pozostávala teda z 21 upravených fénických znakov a nového písmena «y» (**obr. 7**).

K týmto boli o niečo neskôr pridané tri nové znaky pre zvuky *f*, *ch*, *ps* (Φ, Χ, Ψ). Avšak pre použitie posledných dvoch sa grécka abeceda rozdelila a vytvorila východnú a západnú variantu:

abeceda východná užívala: Χ = *kh* (*ch*), Ψ = *ps*, Ξ = *ks*;

abeceda západná užívala: Χ = *ks*, Ψ = *kh* (*ch*), pre zvuk *ps* nemajúc nijakého zvláštneho znaku.

Predpokladá sa, že východná varianta je staršia a pôvodnejšia. Tri nové písmená *f*, *ch*, *ps* (Φ, Χ, Ψ) boli umiestnené na koniec fénickej predlohy, tj. za znak «ypsilon» (Υ) a užívali sa v gréckych nápisoch počnúc 7. st. pred Christom.

V 7. st. pred Christom bola zavedená ešte jedna zmena, keďže v gréčtine pomaly vymizli počiatkové prídychy, nadbytočným sa stal taktiež prídychový znak «H». Použil sa teda na vyjadrenie «dlhého e» (Η, η) a tiež súčasne zo znaku «ο» sa vyformoval nový znak «dlhé ο» (Ω, ω). «Digamma» a «Koppa» sa

prestali užívať.

Takto dostala grécka abeceda dnešný tvar 24 písmen. Gréci zmenili aj starodávny orientálny smer písania (sprava do ľava) a začali písať zľava do prava. Avšak najstaršie grécke nápisy sú písané ešte starým východným štýlom sprava do ľava, alebo obojsmerne, tj. bustrofedicky – na spôsob býčieho záprahu (tak, že jeden riadok je písaný zľava do prava a ďalší opačne, a tak striedavo). Ako keď býk (vôl) ťahá brázdnu na poli a začína tam, kde predošlú brázdnu ukončil.

Latinská abeceda vznikla z gréckej. Latinská abeceda patrí medzi jedenásť tzv.

Etruská abeceda

Gréčtina				Vyslovnosť
Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω	Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω	Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω	Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ Φ Χ Ψ Ω	a
				.
				e
				v
				z
				h
				th
				i
				k
				l
				m
				n
				p
				c
				r
				s
				t
				y
				ch
				f

Obr. 8: Tri základné typy etruskej abecedy (porov. G. Giannelli, «Alfabeto», *Enciclopedia italiana*, II, Milano, 1929, str. 380).

italských abecied. Z pomedzi nich je veľmi zaujímavá hlavne etruská abeceda⁴⁹ rozšírená a užívaná predovšetkým v 7.-6. st. pred Chr. na území dnešného severozápadného Talianska, tj. v Etrurii (obr. 8). Je pozoruhodné, že ako vyplýva z dodnes zachovaného epigrafického materiálu, Etruskovia, vlastným menom Raseni (Rusíni) (pozri pozn. 34) neuzívali písmená označujúce zvuky: o, b, d, g (ani kv, ps, ks).

Podobnú situáciu nachádzame u podkarpatských Rusínov-Skýtov (plemeno Magog). V moskovskom jazyku sa bezprízvukové «o» dodnes vyslovuje ako a, napr. «молоко» [*malako*] a pod. V ukrajinčine, ako aj v cyrilometodejskej skýtskej staroslovančine dodnes prevláda zvuk v namiesto b (pozri str. 43). Zvuk g cyrilometodejská staroslovančina vôbec nepoznala, podobne ako i dnešná ukrajinčina (pozri pozn. 78), nahrádzal sa zvukom h. Vyššie povedané popri iných skutočnostiach prezrádza, že Etruskovia (Raseni) boli Praslo-

vania skýtskeho pôvodu, toho istého pôvodu ako i podkarpatskí Rusíni (podrobnejšie pozri v niektorom z nasledujúcich čísel *Krásnobrodského zborníka*).

V latinskej abecede boli z gréckeho písmena «gamma» vytvorené dve písmená: «C» a «G», pričom «G» [čítaj *g*] bolo logický umiestnené do blízkosti «digammy» (tj. "dvojitého *g*"), ktorá sa však vyslovovala neznelo ako *f*. Grécke «ypsilon» poslúžilo na zápis zvuku *v* aj *u*. V polovici 1. st. boli zavedené do latinskej abecedy ešte dve nové písmená «Y», «Z» a to kvôli zápisu gréckych slov. Písmeno «K» vypadlo, keď jeho funkciu prevzalo «C». Písmená «W», «J» boli zavedené až v stredoveku.

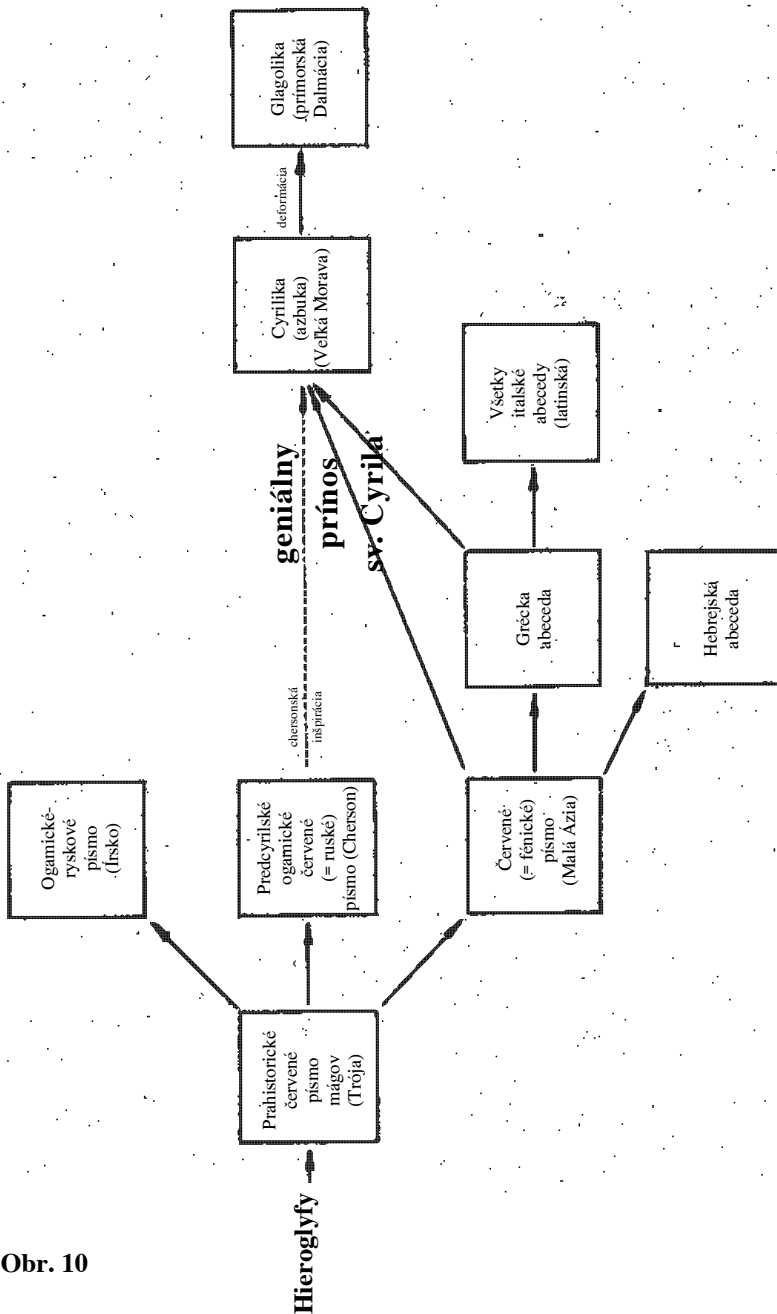
Poznámka k obr. 9 na nasledujúcej strane:

● Hebrejské písmená, výslovnosť ktorých je označená čiernym krúžkom, sa poväčšine nevyslovali. Sú to vlastne zbytky prahistorických prídychov, z ktorých sa vyvinuli dnešné samohlásky. Archaická hebrejčina vo svojej pôvodnej forme naozaj neobsahovala nijaké samohlásky v dnešnom slova zmysle. Funkciu dnešných samohlások nahrádzali starodávne prídychy. Preto prídychové spoluhlásky, ako napr.: *bh, gh, dh, kh, ph*, sú staršie a originálnejšie ako ich bezprídychové ekvivalenty (*b, g, d, k, p...*), ktoré boli do hebrejskej abecedy vložené oveľa neskôr a boli dodatočne označené bodkou. O staršom a originálnejšom pôvode prídychových spoluhlások svedčí aj ich číselná hodnota, ktorú bezprídychové ekvivalenty nemajú.

Porovnanie európskych abecedných systémov

hebrejčina			gréčtina		latinčina		cyrilika (r.863)		glagolika (deformovaná cyrilika)	
čís. hod.	tvar	výslovnosť	čís. hod.	tvar	archaická	novšia	čís. hod.	tvar	čís. hod.	tvar
1	א	●	1	Α	A	A	1	Ⲁ	1	Ⲁ
—	ב	<i>b</i>	—	—	B	B	—	Ⲃ	2	Ⲃ
2	בְּ	<i>bh (v)</i>	2	Β	—	—	2	Ⲅ	3	Ⲅ
—	ג	<i>g</i>	3	Γ	C	C	3	Ⲇ	4	Ⲇ
3	גְּ	<i>gh</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
—	ד	<i>d</i>	4	Δ	D	D	4	Ⲉ	5	Ⲉ
4	דְּ	<i>dh</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
5	ה	●	5	Ε	E	E	5	Ⲋ	6	Ⲋ
—	—	—	—	—	—	—	—	Ⲍ	7	Ⲍ
6	ו	<i>w</i>	6	Ϝ	F	F	6	Ⲏ	8	Ⲏ
7	ז	<i>z</i>	7	Ζ	—	—	7	Ⲑ	9	Ⲑ
—	—	—	—	—	G	G	—	—	—	—
8	ח	●	8	Η	H	H	8	Ⲓ	20	Ⲓ
9	ט	<i>t</i>	9	Θ	—	—	9	Ⲕ	—	—
10	י	● <i>j</i>	10	Ι	I	I	10	Ⲗ, (Ⲙ)	10, (30)	Ⲙ, (ⲞⲢ)
—	כ	<i>k</i>	20	Κ	K	—	20	Ⲙ	40	Ⲙ
20	כְּ	<i>kh (ch)</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
30	ל	<i>l</i>	30	Λ	L	L	30	Ⲑ	50	Ⲑ
40	מ	<i>m</i>	40	Μ	M	M	40	Ⲓ	60	Ⲓ
50	נ	<i>n</i>	50	Ν	N	N	50	Ⲕ	70	Ⲕ
60	ס	<i>s</i>	60	Ξ, ξ	—	—	60	Ⲗ	—	—
70	פ	●	70	Ο	O	O	70	Ⲙ	80	Ⲙ
—	פְּ	<i>p</i>	80	Π	P	P	80	Ⲑ	90	Ⲑ
80	פְּ	<i>ph (f)</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	Ⲓ	900	Ⲓ
—	—	—	—	—	—	—	—	Ⲕ	1000	Ⲕ
90	ק	<i>c/č</i>	90	Ϛ	—	—	90	Ⲗ	—	—
100	קְּ	<i>kv (q)</i>	—	—	Q	Q	—	—	—	—
200	ר	<i>r</i>	100	Ρ	R	R	100	Ⲙ	100	Ⲙ
300	ש	<i>š</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
—	שׁ	<i>s</i>	200	Σ, Ϛ	S	S	200	Ⲗ, (Ⲙ, Ⲑ)	200, (-, 800)	Ⲙ, (Ⲙ, Ⲑ)
—	שׂ	<i>t</i>	300	Τ	T	T	300	Ⲑ	300	Ⲑ
400	ת	<i>th</i>	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	400	Υ	V	V	400	Ⲗ, (Ⲙ, Ϛ, Ⲙ)	-(,400)	-, (Ⲙ)
—	—	—	500	Φ	—	—	500	Ⲙ	500	Ⲙ
—	—	—	600	Χ	X	X	600	Ⲑ	600	Ⲑ
—	—	—	700	Ψ	—	—	700	Ⲓ	—	—
—	—	—	800	Ω, ω	—	—	800	Ⲕ	700	Ⲕ

Vznik a vzájomná závislosť európskych abecied

Obr. 10

4. Cyrilika - geniálne dielo sv. Cyrila

4.1. Všeobecné slovo k cyrilike a jej vzniku

Keď porovnáme tvary písmen v abecedách súčasných slovanských národov a hlavne ich grafický tvar (čiže písanú formu ekvivalentných zvukov v rozličných európskych jazykoch), dôjdeme k nevyhnutnému záveru, že cyrilika (azbuka) je skutočne najoriginálnejším zápisom slovanskej fonetiky.

Všetky slovanské národy, ktoré zanechali cyriliku a začali písať cudzou latinskou abecedou, musia totiž mnohé originálne slovanské zvuky zapisovať buď relatívne ťažkopádnu kombináciou viacerých latinských znakov-písmen, alebo pridávaním rôznych grafických značiek k latinským písmenám musia vytvárať celkom nové znaky. Tak vidíme, napr.:

- V poľštine: ć, dź, dż, ł, ń, ś, ź, ż a pod.
- V češtine: ř, ů, ě a pod.
- V slovenčine: č, ď, dž, ľ, ň, í, š, ť, ô, ž, ä, atď.
- V rumunštine, ktorá je synkretickou rečou rusínčiny, latinčiny (francúzštiny⁵⁰) a originálneho rómskeho jazyka a užívala cyriliku ešte do polovice minulého storočia ako svoju vlastnú abecedu,⁵¹ tiež nie je možné graficky vyjadriť všetky slovanské zvuky, pôvodne zapisované cyrilskými písmenami ináč, ako vytvorením nových kombinácií latinských písmen s nadriadkovými, príp. podriadkovými grafickými značkami, napr.: ă a î ț ș.

● V maďarčine, ktorá i keď je neslovanským jazykom (ale obsahuje tiež celú škálu rusínskych slov a slovanských zvukov), riešili situáciu dost' "neekonomicky"; totiž kombináciou viacerých latinských písmen, napr.: cs [ч], scs [ш], sz [с], na rozdiel od s [ш]...

Podobne i v moderných západoeurópskych románskych a germánskych jazykoch a polatinčenej poľštine sa mnohé praslovanské-keltské (sarmatské) a skýtske-ruské zvuky musia vyjadrovať neoriginálnou kombináciou dvoch, troch, ba dokonca i viacerých latinských písmen. Napr. praslovanské zvuky ч, ш, ѱ (obr. 11).

<i>Typické slovanské zvuky v originálnej cyrilike – v dodatočnej ťažkopádnej latinskej transkripcii⁵²</i>			
<i>cyrilské</i>	ч	ш	щ
<i>nemecké</i>	tsch	sch	schtsch
<i>francúzske</i>	tch	ch	stch
<i>anglické</i>	tch	sh	sch
<i>poľské</i>	cz	sz	szcz

Obr. 11

Všimnime si, že slovanský zvuk zapísaný jediným cyrilským znakom «щ» vyžaduje v nemčine kombináciu až siedmich latinských písmen «schtsch»! A to už nie je žiadna maličkosť!

Cyrilika bola teda naozaj stvorená len pre slovanské zvuky, lebo úžasne jednoducho a presne zachytáva slovanskú fonetiku. Je geniálnym dielom veľmi učeného, ale o to viac skromného baziliánskeho mnícha-sväta Cyrila, ktorého meno nesie vo svojom názve až do dnešných čias (cyril-ika).

Všetky národy západnej Európy pod vplyvom latinského obradu a latinskej kultúry mechanicky prevzali abecedu klasickej latinčiny, čím však vznikol veľký rozpor medzi zvukovým zložením ich jazykov obsahujúcich veľa praslovanských prvkov a grafickou škálou latinskej abecedy. Tak vo francúzskom jazyku, ktorý si zachoval mnohé praslovanské (gálske-keltské) nosové zvuky, sa obyčajne uvádza až 18 rozličných samohláskových zvukov a 17 spoluhlások; v nemeckom 15 samohlások a 18 spoluhlások; v anglickom 13 samohlások a 24 spoluhlások, nepočítajúc do toho ešte značný počet dvojhások. Na vyjadrenie tejto všetkej zvukovej rozličnosti súčasne západoeurópske abecedy majú k dispozícii len 6 samohláskových a 20 spoluhláskových písmen latinskej abecedy, pričom niektoré z týchto písmen v celom rade jazykov duplujú jedno druhé (napr.: v-w, k-q, i-j-y). Keďže ani jeden zo západných novodobých jazykov nemá svoju vlastnú abecedu, prevzatie latinskej abecedy si vyžiadalo široké použitie rozličných nadriadkových a podriadkových znakov a značiek (napr. «e» vo francúzštine má tvary: ê, é, ê, ë). Angličtina v konzervatívnom prostredí na Britských ostrovoch zanechajúc ogamické písmo riešila situáciu ozaj originálne a to tak, že bez ohľadu na nový spôsob písania cudzou abecedou vyslovuje slová po starom – tak vzniklo už príslovečné rozdielne písanie a rozdielna anglická výslov-

nost', ktorá robí také problémy, keď sa niekto chce naučiť po anglicky.

My, Slovania, si mnohokrát ani neuvedomujeme, že v cyrilike sme dostali naozaj neopakovateľný a v dejinách výnimočný dar nedoziernej kultúrnej hodnoty. Svätý Cyril totiž geniálnym umeleckým prepracovaním gréckej abecedy a dovtorením nových písmen z hebrejskej (fénickej) predlohy vytvoril abecedu, ktorá je doslovne "ušitá" pre Slovanov akoby "na mieru". Vidieť to i z toho, že v cyrilikej slovanskej abecede takmer vôbec nie sú potrebné nadriadkové znaky a značky, príp. viacpísmenové kombinácie.⁵³

Staroslovančina, ako ju poznáme dnes (nepočítajúc predhistorické ogamicke písmo), je najstaršou dodnes známou literárnou formou spisovného jazyka všetkých Slovanov bez rozdielu. Keďže Slovania pochádzajú nie z jedného, ale z troch praslovanských pliemien: Skýtov-Rosov (Rusínov), Keltov (východných Keltov-Sarmatov) a Mosoch-Iberov (Mosko-Sibirčanov), staroslovančina vo forme v akej ju poznáme dnes (niektorými označovaná ako "cirkevno-slovančina"), obsahuje prvky všetkých troch prajazykových skupín. Avšak lingvistický základ staroslovančiny v čase misie sv. Cyrila a Metoda medzi karpatskými Slovanmi nebol takýto. Tvoril ho prednostne **skýtsky-rosky (rusínsky) jazyk** užívaný vládnuťou slovanskou vrstvou nielen v Karpatoch, ako i na severnej Morave,⁵⁴ ale i v okolí mesta Solúna, kde sa obaja svätci narodili a vyrastali.⁵⁵ Keďže to bol jazyk nielen vládnucej slovanskej vrstvy, tj. rosov-pohlavárov, ale i materinský jazyk oboch misionárov (pozri pozn. 47), bolo plne logické, že práve on sa stal základom cyrilometodejského spisovného jazyka! Na jeho zapísanie používali svätí bratia cyriliku — geniálne dielo sv. Cyrila, po ňom dodnes zvané «cyril-ika». Táto abeceda obsahuje 36 pomenovaných (!) písmen (**obr. 14**) a bola zostavená podľa vzoru gréckej a čiastočne i hebrejskej (fénickej) abecedy.

Ako priamy historický dôkaz, že k staroslovanskému jazyku je zo všetkých súčasných jazykov dodnes najbližšie jazyk karpatských Rusínov (skýtskeho pôvodu, tj. plemena Magog), ktorí staroslovančinu pokladajú za najstaršiu spisovnú formu svojho materinského jazyka (!), uvádzame správu v *Katechizme* Mukačevskej eparchie vydanom r. 1801, kde čítame:

«В(опрос) 134.: Ёсть ли хвалительное, и пожиточное дѣло въ нашемъ набоженствѣ своимъ матернымъ языкомъ сдѣждь Бжю сдѣхати? Ѡ(витъ): Такъ ёсть: воистиннѣ хвалительное, и пожиточное дѣло: во въ нашемъ набоженствѣ не токму сдѣхати, и видѣти, але и раздмѣти возмѣжно сдѣждь Бжю, котра дѣлаа народа Ѡправляетса».⁵⁶

Práve v tomto *Katechizme* nachádzame jednoduché a prirodzené vysvetle-

nie, prečo karpatskí Rusíni (skýtskeho pôvodu, tj. plemeno Magog) nikdy nepotrebovali ustanoviť si kodifikovanú (tzv. spisovnú) reč, lebo ich spisovnou rečou donedávna (viac ako tisíc rokov!) bola staroslovančina.⁵⁷ Až v súčasnosti, tj. v januári 1995 na Slovensku bola (prakticky druhýkrát v histórii) kodifikovaná spisovná rusínčina, pretože pod novodobým vplyvom okolitých národov a v dôsledku neexistencie vlastného štátu starodávna rusínska reč sa citelnejšie modifikovala.

Medzi najstaršie texty, ktoré sv. Cyril a Metod napísali cyrilikou-azbukou v tomto staroslovanskom spisovnom jazyku, patrí nesporne Evanjelium a Liturgikon (Liturgia sv. Jána Zlatoústeho). Ďalšie knihy nasledovali neskôr počas ich činnosti medzi karpatskými Slovanmi (Sv. Písmo, Časoslov, Nomokánon, Trebnik, Oktoich, Paterik a iné).⁵⁸ Približne v tom čase vznikli i staroslovanské legendy nesmiernej historickej hodnoty — *Žitie Konštantína*, ktoré napísal pravdepodobne sám sv. Metod krátko po Konštantínovej-Cyrilovej smrti (po r. 869) a — *Žitie Metoda* napísané krátko po smrti Metodovej (po r. 885) niektorým z jeho žiakov (asi sv. Kliment, +916).

Relatívne krátko po smrti oboch solúnskych bratov bol napísaný i spis *Skazanie o pismenech*, autorom ktorého bol iný baziliánsky mních menom Chrabr. V čase, keď tento spis uvidel svetlo sveta, boli ešte nažive ľudia, ktorí videli a pamätali oboch solúnskych bratov.

Len so žiaľom možno konštatovať, že dnes sa nám nezachovali žiadne z originálnych textov cyrilometodejského obdobia — máme iba opisy z 10-tého a pozdejších storočí. Väčšinou sú to už neocyrilikou písané liturgické knihy, ktoré sú dodnes živé u gréckokatolíkov a u ostatných východných kresťanov byzantskej tradície (v počte okolo 200 miliónov ľudí). Zachované staroslovanské pamiatky, ktoré máme dnes k dispozícii, majú rozličné jazykové zafarbenie, preto sa obyčajne zvyknú deliť na tzv. redakcie, či znenia (napr. bulharské, ruské, srbské a pod.). Pôvodné, autenticky cyrilometodejské texty a preklady boli však urobené výlučne v spisovnej staroslovančine — v jazyku slovanských pohlavárov rosov-rusov plemena Magog, tj. v jazyku slovanskej vláducej vrstvy.

Po smrti svätých bratov boli tieto autenticky cyrilometodejské staroslovanské texty upravované a prispôbované jazyku a výslovnosti ostatných Slovanov mosoch-iberského (mosko-sibírskeho), ale hlavne keltského pôvodu. Keltský vplyv na cyrilometodejskú staroslovančinu dokazuje široké prenikanie tzv. nosoviek (nosových zvukov) a vo všeobecnosti zmäkčovanie pôvodnej tvrdej skýtskej-ruskej výslovnosti.

Kontamináciu autentickkej cyrilometodejskej (skýtskej) staroslovančiny urýchlilo aj jej masové prenasledovanie zo strany západnej franskej a neskôr latinskej cirkevnej hierarchie. Toto prenasledovanie bolo spojené s nekompro-

misnou likvidáciou všetkého cyrilometodejského, a to už v relatívne krátkej dobe po smrti oboch bratov. Zasiahlo všetky tie slovanské územia, ktoré sa v tom čase dostali priamo pod západnú jurisdikciu.⁵⁹

Najsilnejšie a najintenzívnejšie bolo ničenie staroslovanskej cyrilometodejskej kultúry v krajoch prímorskej Dalmácie. Dalmácia bola, a aj je, jediným autenticky rímskokatolíckym územím medzi slovanskými krajinami. Jediné Dalmácia bola pokrstená už v polovici 7. storočia v latinskom obrade⁶⁰ a cyrilometodejskú kultúru prijala sekundárne (druhorado). Všetky ostatné slovanské krajiny, včítane tých, ktoré majú dnes prevažne latinský obrad (Poľsko, Čechy, územie Maďarska, severné Chorvátsko, Slovinsko a dnešné Slovensko...) boli pokrstené až v pol. 9. storočia prípadne ešte neskôr a to v byzantskom obrade a prijali kresťanskú vieru gréckeho cyrilometodejského typu.

Prudké prenasledovanie cyrilometodejskej kultúry, spojené so všestranným ničením všetkého byzantského, včítane cyrilikou písaných staroslovanských kníh spôsobilo, že v prímorskej Dalmácii (kde prenasledovanie cyriliky-azbuky bolo najintenzívnejšie) bolo vytvorené deformované cyrilské písmo, tzv. *hranata glagolika* (o vzniku a pôvode názvu «glagolika» pozri ďalej). Jej autorom bol však nie sv. Cyril, ale akýsi Štefan (pozri str. 69). Táto nová slovanská abeceda vznikla medzi rímskokatolíckymi Slovanmi keltského pôvodu a to v rímskokatolíckom latinskom prostredí prímorskej Dalmácie úmyselnou a zámerne chcenou deformáciou pôvodnej Cyrilom vytvorenej cyrilskej abecedy (azbuky).

Deformácia sa robila v snahe čo najviac pozmeniť vonkajší vzhľad a grafickú podobu jednotlivých písmen a takto zachrániť staroslovanské knihy a preklady (drahocenné kultúrne dedičstvo sv. Cyrila a Metoda) pred istým zánikom. V relatívne krátkom čase boli do takto vzniknutej novej "deformovanej" cyrilskej abecedy (glagoliky) narychlo poprepisované všetky dostupné staroslovanské knihy, ktoré sa užívali i v rímskokatolíckom prostredí v Dalmácii. Cieľ bol jasný: zachovať staroslovanskú kultúru, staroslovanskú písomnosť, ale zatajiť jej súvis s byzantskou ("heretickou") misiou sv. Cyrila a Metoda. V tom istom čase vzniká a úmyselne sa rozširuje i bájka-mýtus, podľa ktorého sa autorstvo glagoliky pripisovalo sv. Hieronymovi-rodákovi z Dalmácie – osobe nanajvyš bezúhonnej v očiach latinského cirkevného sveta (on totiž preložil i latinskú Vulgátu, ktorá sa prakticky užíva dodnes nazývaná ako Neovulgáta). Veľkou nevýhodou hranatej (chorvátskej) glagoliky, popri samotnej komplikovanosti tvarov bol fakt, že spĺňala a vyhovovala len fonetickým požiadavkám Praslovanov keltského pôvodu žijúcim na mieste jej vzniku v Dalmácii, ale pre Praslovanov-Skýtov bola z fonetického hľadiska neužívateľnou.

Keďže celé Bulharské impérium po Fotiovskom vyrovnaní (rok 879) bolo istý čas pod priamou latinskou jurisdikciu, prenasledovanie a s ním spojené

ničenie cyriliky zakrátko zachvátilo i väčšinu Bulharska. Glagolské "maskovacie" písmo sa takto začalo užívať i na záchranu cyrilometodejských prekladov a staroslovanských kníh gréckeho obradu a začalo sa užívať i medzi Slovanmi skýtskeho pôvodu. Avšak, ako bolo už vyššie naznačené, hranatá glagolika spĺňala fonetické požiadavky len mäkkej, nosovej keltskej výslovnosti a pre Skýtov vôbec nevyhovovala. Nová situácia si teda vyžiadala ďalšiu modifikáciu – vytvorenie tzv. *okružlej (bulharskej) glagoliky*, ktorej okrúhle tvary boli na písanie o čosi priaznivejšie, ale hlavne pridaním nových písmen boli v nej zohľadnené fonetické zvláštnosti moscho-iberskej i skýtskej slovanskej výslovnosti.

Čo nebolo napísané "Hieronymovou" glagolikou, či už okrúhlou, alebo hranatou, zhorelo v ohni. Glagolské rukopisy Frankovia trpeli, pretože navonok nemali byzantský nádych. V tom čase boli v Európe totiž len dve medzi sebou súperiace vojensky rovnocenné mocnosti: Franská ríša a Byzantské cisárstvo. Glagolika takto splnila svoje dejinné poslanie v záchrane cyrilometodejského diela a staroslovanskej kultúry. Splnila svoje poslanie, pre ktoré bola stvorená... Jej cudzí vzhľad a "hieronymovský" pôvod zachránil (v opisoch) veľké množstvo staroslovanských textov a prekladov z cyrilometodejského obdobia, ktoré poznáme dodnes.

Po zmene politickej situácie a po uvoľnení bulharských území spod západnej latinskej jurisdikcie baziliánski mníši vo svojich monastýroch začali nanovo prepisovať staroslovanské knihy a životopisy do pôvodnej, sv. Cyrilom vytvorenej cyriliky-azbuky, avšak dialo sa to už s podstatnou glagolskou kontamináciou. K pôvodným autentickým znakom originálnej cyrilickej azbuky boli dotvorené (pravdepodobne sv. Klimentom, +916, žiakom sv. Cyrila - pozri pozn. 205) niektoré nové (neocyrilské) znaky adekvátne znakom okrúhlej glagoliky – písmená potrebné na zápis typicky keltských (glagolských) mäkkých zvukov a nosoviek, ktoré sa v pôvodnej skýtskej-ruskej cyrilometodejskej verzii vytvorenej sv. Cyrilom nikdy nevyskytovali (vtedy dodatočne vznikli napr. písmená: «Ѧ», «Ѧ̄», «Ѧ̅», «Ѧ̆» atď.). Takto upravenú a doplnenú cyriliku – tzv. postglagolského obdobia nazývame *neocyrilika*. Je to vlastne nám všetkým dobre známa dnešná staroslovanská abeceda, v ktorej sú napísané všetky dodnes zachované cyrilské tzv. cirkevnoslovanské texty a nápisy.

Neocyrilika vyhovovala zmiešanému keltsko(sarmatsko)-skýtskemu a moscho-iberskému slovanskému obyvateľstvu Európy, pretože umožňovala zápis nielen tvrdej skýtskej-ruskej reči, ktorú užívala slovanská vládnuca vrstva, ale i nosovej, mäkkej reči Slovanov keltsko-sarmatského a moscho-iberského pôvodu. Takto dnes poznáme až štyri varianty slovanskej abecedy (uvádzame ich v poradí od najstaršej po najmladšiu):

a) *originálna cyrilika* (zohľadňovala výlučne tvrdú skýtsku výslovnosť) –

vznikla okolo r. 863 – vytvoril ju sv. Cyril;

b) hranatá (chorvátska) glagolika (táto zohľadňovala výlučne keltskú nosovú výslovnosť) – vznikla deformáciou predošlej v Dalmácii (Chorvátsko) o 30 rokov neskôr, tj. približne v r. 893⁶¹ – deformáciu previedol akýsi Štefan (pozri str. 69);

c) okrúhla (bulharská) glagolika (zohľadňovala tentoraz už výslovnosť všetkých troch praslovanských plemien) – vznikla v Bulharsku niekedy po roku 893;

d) neocyrilika (táto taktiež zohľadňovala fonetické zvláštnosti výslovnosti všetkých Slovanov bez rozdielu, ale v obnovenom cyrilskom, nie glagolskom vydaní) – autorom neocyrilských doplnkov je pravdepodobne sv. Kliment, žiak sv. Cyrila (pozri pozn. 205).

Urputné prenasledovanie cyrilometodejskej slovanskej kultúry, vypaľovanie cyrilometodejských baziliánskych monastýrov, ničenie cyrilikou písanej literatúry, vyhánanie cyrilometodejských mníchov z ich vlastných monastýrov zo strany západného latinského a franského sveta (ktoré žiaľ v rozličných priamych a nepriamych formách pokračovalo celé nasledovné tisícročie a na mnohých miestach a v zastretých formách pokračuje i dodnes⁶²) zapríčinilo úplné vyničenie najdávnejších autentickou cyrilikou písaných pamiatok cyrilometodejského obdobia (9.-10. storočia).⁶³

Toto prenasledovanie, ktorého historickú skutočnosť mnohí "prolatínski" autori dodnes zamlčujú alebo aspoň zľahčujú (čo je na škodu ekumenickému dialógu pre zjednotenie Cirkvi), dáva odpoveď i na mnohé otázky, ako napríklad, prečo dodnes zachované glagolské písomné pamiatky vykazujú väčšiu jazykovú starobylosť než neocyrilské: Každému filológovi je totiž evidentné, že glagolské písomné pamiatky, ako vyplýva z porovnania glagolských textov (*Zografské evanjelium, Mariínske ev., Assemanovo ev., Sinajský psaltyr...*) s neocyrilskými (napr. *Savina kniha...*), majú spravidla viac archaický jazyk než neocyrilské texty. Týka sa to tak zvukového systému, ako i gramatickej skladby samotného jazyka, z čoho sa od polovice 19. storočia až doteraz začal robiť nesprávny, i keď zdanlivo prirodzený záver, že glagolika je staršia než cyrilika. Keď však berieme do úvahy historickú skutočnosť prenasledovania a ničenia všetkého cyrilikou písaného, pochopíme, že dnes máme pred sebou nie cyrilské, ale neocyrilské rukopisy mladšieho, tzv. postglagolského obdobia a práve tie porovnávame s glagolskými pamiatkami. Najstaršie, autentické cyrilometodejské, originálnou cyrilikou písané texty boli pri tom prenasledovaním zničené.

Latinské prostredie prímorskej Dalmácie, kde (hranatá tzv. chorvátska) glagolika uzrela svetlo sveta, vysvetľuje otázku, prečo dnes zachované glagolské spisy obsahujú výlučne texty latinského-rímskokatolíckeho obradu, a prečo sa

drvivá väčšina zo všetkých dnes známych glagolských pamiatok a glagolských nápisov našla práve na ostrove Krk a polostrove Ister v Dalmácii (**obr. 12**).

Spätne, druhotné prepisovanie staroslovanských textov z glagoliky do cyriliky (neocyriliky) veľmi dobre vysvetľuje i vznik palimpsestov.⁶⁵ Palimpsesty boli totiž ešte donedávna jedným z hlavných argumentov, ktoré zdanelivo hovorili v prospech väčšej starobylosti glagoliky, pretože fakt, že ich vyškriabavaným (starším) textom bola stále glagolika a novonapísaným textom cyrilika, sa bez zohľadnenia historickej skutočnosti zúrivého prenasledovania cyriliky nedá ináč vysvetliť.

Spätne, sekundárne, postglagolské prepisovanie textov z glagoliky do cyriliky (neocyriliky), ktoré sa realizovalo v pokojnejších časoch v oblastiach pod byzantskou jurisdikciou, vysvetľuje tiež, prečo sa v zachovaných cyrilských pamätníkoch často vyskytujú jednotlivé písmená, náhodné slová, ba i celé vety zapísané glagolikou...

Spor o tom, ktorá z oboch slovanských abeced je staršia, teda, ktorú vytvoril sám sv. Cyril, sa vlečie už takmer celé dve storočia a donedávna patril k najväčším problémom slovanskej filológie i keď do 19. storočia sa cyrilika (azbuka) vždy a všade pokladala za staršiu ako glagolika. Kľúčom k vyriešeniu tohto novodobého problému je práve smutný historický fakt prenasledovania východnej kresťanskej kultúry, prenasledovania všetkého cyrilometodejského.

Situáciu ešte viac zamútil výskyt tzv. bohemizmov-moravizmov, ktoré sa dosť hojne vyskytujú v niektorých práve glagolikou písaných textoch. Na prvý pohľad táto skutočnosť ukazuje na priamy súvis s moravskou (veľkomoravskou) pôdou a teda s činnosťou oboch vierozvestcov. Pravda je však úplne opačná, že totiž tzv. bohemizmy, či moravizmy neprenikli do glagolských textov na území Veľkej Moravy, ani nie za života solúnskych bratov, ako sa doteraz mylne predpokladalo niektorými lingvistami a ako by sa mohlo na prvý pohľad "logicky" predpokladať, ale v Dalmácii, v rodisku glagoliky a hodne po smrti solúnskych vierozvestcov, pretože slovanskí obyvatelia prímorskej Dalmácie — Chorváti (starovekí sarmatskí Bastarni) pochádzajú z Bielych Chorvát (z Bielych Karpát, severovýchodne od Bratislavy a z Galície-Haličiny — pozri pozn. 47), teda prakticky z Moravy, odkiaľ si 200 rokov pred cyrilometodejskou misiou priniesli do svojej novej domoviny na pobreží Jadranského mora svoje pôvodné "moravské" jazykové špecifiká. V dnešnej dobe chorvátsky jazyk podstatne zmenil svoje "moravské" alebo "karpatské" rysy pod silným vplyvom latinskej a balkánskej osmanskej kultúry.

Sv. Konštantín – Cyril (+869), geniálny tvorca cyriliky-azbuky.

Najstaršia doteraz známa podoba gréckokatolíckeho misionára Slovanov, baziliánskeho mnícha sv. Cyrila z 9. storočia. V ľavej ruke drží byzantské Evanjelium so zreteľne naznačenými ikonami štyroch evanjelistov a okrúhlu ikonou Voskresenija uprostred. Drží ho typicky byzantským spôsobom, tak, že sa ho nedotýka holou rukou. Na hlave má baziliánsky «*кѡкѡдѡль*», tentoraz svetlý a výnimočne okrášlený podkarpatskou rusínskou ľudovou výšivkou, dodnes známou pod názvom «*низина*». Táto freska sa nachádza nad jeho hrobom v bazilike sv. Klimenta v Ríme. Pozoruhodné na tejto freske je štvorhranné nimbo (svätožiara), ktoré svedčí o tom, že freska bola vyhotovená v čase pohrebu svätca podľa jeho skutočnej tváre.

4.2. Vznik cyriliky — dôkazy podľa baziliánskeho mnícha Chrabra (koniec 9. - zač. 10. storočia)

Na počiatku pojednávania o cyrilike treba zdôrazniť skutočnosť, že o tom, že autorom cyriliky je sv. Cyril, máme autentické dôkazy už z konca 9. a zač. 10. storočia po Christovi (mních Chrabr), kým prvé spochybňovania tejto historickej pravdy a následné hypotézy o prvotnosti glagoliky sa opierajú len o názory niektorých novších autorov posledných desaťročí minulého storočia... Čo je však viac dôveryhodné? Mních Chrabr – súčasník sv. Cyrila, ktorý písal, keď ešte boli nažive očití svedkovia Cyrilovej činnosti, alebo ľudia žijúci 1000 rokov po misii solúnskych bratov, tj. bádatelia 19.-20. storočia?

Originálna slovanská abeceda - cyrilika nesie meno svojho autora, apoštola Slovanov - sv. Cyrila. Svätý Cyril ju vytvoril, ako to potvrdzuje aj *Skazanie* mnícha Chrabra, už v roku 6363 od stvorenia sveta, čomu podľa alexandrijského letopočtu presne odpovedá rok 863⁶⁶ od narodenia Isusa Christa.⁶⁷

Pri návrhu cyrilského písma bol sv. Cyril priamo inšpirovaný ruským (ryskovým) ogamickým písmom, s ktorým sa stretol na svojej druhej misijnej ceste do Chersonu. Ogamické čiary nahradil a doplnil novými znakmi, pričom vychádzal z predlohy gréckej a čiastočne hebrejskej (fénickej) abecedy. Bolo by totiž vrcholom nerozumnosti a nepraktičnosti, keby zamenil stáročiami overené a vyskúšané, jednoduché, zreteľné a na písanie vhodné grécke písmená a vymýšľal akési nové zložité znaky, a to dokonca i pre spoločné grécko-slovanské zvuky. Svätý Cyril, ako dobrý, skúsený misionár a pastier vedel, že na splnenie svojho ťažkého misijného diela medzi Slovanmi nutne potrebuje písmo. Vytvárať čosi zložité a ťažkopádne, vedľa už existujúceho jednoduchého a praxou overeného, by snáď niekto mohol, ale len v tom prípade, že by mu šlo o jeho vlastnú slávu a originalnosť a nie o spásu nesmrteľných duší a samotné misijné dielo ako také. U osobnosti – svätca, akým bol sv. Cyril, to však vôbec neprichádza ani do úvahy. A okrem iného, vylučuje to už aj samotná úžasná rýchlosť, s akou sa jeho dielo ujalo a existuje živé dodnes. Cyrilika totiž konkuruje už viac ako jedno tisícročie latinskej a gréckej abecede, kým glagolika, ako živé písmo, už dávno prakticky vôbec neexistuje.

Dôkaz baziliánskeho mnícha Chrabra založený na:

1 *grafickej podobnosti a tvare písmen*

Prvým korunným dôkazom, že sv. Cyril vytvoril cyriliku a nie glagoliku, je svedectvo samotného mnícha Chrabra (koniec 9. a zač. 10. st.), ktorý vo svojom **СКАЗАНІИ О ПИСЬМЕНЕХЪ** (pozri prílohu A1) napísanom krátko po smrti (!) svätých bratov konštatuje, že **v abecede vytvorenej sv. Cyrilom sa 24 písmen podobá gréckym!** — túto vlastnosť (tj. grafickú podobnosť) vykazujú len písmená v cyrilike, v žiadnom prípade nie v glagolskej abecede. Glagolská abeceda sa totiž vôbec, a to ani z ďaleka, nepodobá gréckej! Baziliánsky mních Chrabr o tom hovorí doslovne toto:

«СЖ(Е) СЖТ ПИСМЕНА СЛОВѢНСКАА СИЦЕ ИХ ПОД(О)БАЕТ ПИСАТИ И ГЛАШАТИ. А. В. В ДАЖ(Е) ДО А И ОТ СИХ СЖТ ЧЕТЫРИ МЕЖДОУ ДЕСАТМА. ПОД(О)ВНА ГРЪЧСКИМ ПИСМЕНОМ. СЖТ ЖЕ СИ. А, В, Г, Д, Е, З, И, (Ѡ, І), К, Л, М, Н, Ё, О, П, Р, С, Т, У, Ф, Х, Ц, Ч, Ш, Щ, Ъ, Ы, Ь, Ъ, Ю, Я, А»⁶⁸ — Toto teda sú slovanské písmená a takto ich treba písať a vyslovovať: *a, b, v až do ѡ*. A z nich je štyriadvať **podobných gréckym** písmenám — sú to tieto: *a, v, h, d, e, z, y, (th-eta, i), k, l, m, n, ks(í), o, p, r, s, t, u, f, ch, ps(í), o(mega)* — pričom štrnásť (je ich) podľa slovanského jazyka; sú to tieto (písmená): *b, ž, zw, c, č, š, št, ѡ, (veľmi tvrdé) y, ѡ, ѡ, ѡ*.

A	А	Ⲁ
B	В	Ⲃ
Г	Г	Ⲅ
Δ	Д	Ⲇ
E	Е	Ⲉ
Z	З	Ⲋ
H	И	Ⲍ
Θ	Ѡ	—
I	І	Ⲏ
K	К	Ⲑ
Λ	Л	Ⲓ
M	М	Ⲕ
N	Н	Ⲗ
ξ	Ѡ	—
O	О	Ⲙ
Π	П	Ⲛ
P	Р	Ⲝ
C	С	Ⲟ
T	Т	Ⲡ
Υ	У	—
Φ	Ф	Ⲣ
X	Х	Ⲥ
ψ	Ψ	—
ω	Ѡ	Ⲧ

Obr. 13

Kvôli názornosti položme vedľa seba odpovedajúce si písmená všetkých troch abecied a porovnajme 24 písmen gréckej abecedy s jej cyrilskými a glagolskými ekvivalentami (**obr. 13**).

Už letný pohľad na abecedy prezrádza, že kým väčšina (konkrétne 24) znakov cyriliky je takmer úplne podobná, ba identická gréckym písmenám (majuskulám), glagolika sa na gréčtinu vôbec nepodobá. Vyššie uvedené svedectvo baziliánskeho mnícha - černorizca Chrabra založené na tvare písmen nenecháva teda nikoho na pochybách, že sv. Cyril je autorom azbuky – po ňom nazvanej cyrilika a s glagolikou nemá nič spoločné. Podobnosť cyrilských písmen s gréckymi majuskulami je tu totiž viac ako evidentná! Tento priamy dôkaz založený na tvare písmen mních Chrabr ešte viacej konkretizuje. Ešte zrejmejšie a rukoľapnejšie je totiž porovnanie prvého písmena «**АЗЪ**» v oboch alebo lepšie pove-

dané vo všetkých troch abecedách. Kým cyrilské «азъ» je takmer navlas rovnaké gréckemu «alfa», vôbec to nemožno tvrdiť o ich glagolskom ekvivalente (Ѡ). Mních Chrabr hovorí veľmi jasne, že sa prvé písmeno tej abecedy, ktorú vytvoril sv. Cyril, podobá gréckemu. Jeho ďalšie priame svedectvo o *tvare písmen* je teda nad slnko jasnejšie, posúdme sami:

«ПОТОМ ЖЕ ЧЛ(ОВѢ)КОЛЮБЦЬ В(ОГ)Ъ... ПОСЛА ИМ С(ВАТА)ГО КОНСТАНТИНА ФИЛОСОФА. НАРИЦАЕМАГО К҄РИЛА... И СЪТВОРИ ИМ ПИСМЕНЬ Ѡ ТЕ И ОСМЬ ОВА О҄ВѠ ПО ЧИНО҄ ГР҄ЧЬСКИХ ПИСМЕН. ОВА ЖЕ ПО СЛОВѢНСТ҄ВИ РѢЧИ. ОТ ПР҄ВЪАЖ(Е) НАЧЕН ПО ГР҄ЧСКО҄. ОНИ О҄ВѠ. АЛФА. А СЪ АЗЪ. ОТ АЗА НАЧАТ ОБОЕ, И ТАКОЖ(Е) ОНИ ПОД(О)ВЪШЕЕ(А) ЖИДОВСКИМ ПИСМЕНОМ, СЪТВОР(И)ША ТАКО И СЪ ГР҄ЧСКИМ»⁶⁹ — Potom však Boh milujúci človeka... poslal im (Slovanom) svätého Konštantína Filozofa, zvaného Cyril... a ten im vytvoril 38 písmen, **jedny podľa písmen gréckych**, iné však podľa slovanskej reči, **počnúc od prvého podľa gréčtiny (!)**: oni totiž začínajú *alfa*, a on *азъ*. Obidva začali od *a*.⁷⁰ A ako oni (= Gréci) **podobnili židovské písmená rovnako on urobil s gréckymi...**

Všimnime si veľmi pozorne predovšetkým slová: «... jedny podľa (vzoru) písmen gréckych, iné však podľa slovanskej reči, počnúc od prvého podľa gréčtiny...». Ide o unikátne, autentické svedectvo černorizca Chrabra (koniec 9. a zač. 10. storočia!), z ktorého vyplýva, že v tej abecede, ktorej autorom je sám sv. Cyril, nutne museli existovať aj písmená vytvorené priamo podľa vzoru a na podobu gréckych (!). Mních Chrabr dokonca uvádza konkrétne jedno z nich, tj. písmeno «азъ» (prvé v poradí), ktoré musí byť, podľa jeho tvrdenia v abecede vytvorenej sv. Cyrilom podobné svojmu gréckemu ekvivalentu! Keď nazrieme do cyrilskej a glagolskej abecedy a porovnáme ich prvé písmená medzi sebou:

glagolské Ѡ (ѠЗЪ)

cyrilské А (АЗЪ)

grécke α (alfa),

musíme znova jednoznačne konštatovať, že mních Chrabr hovorí výlučne a jednoznačne v prospech cyriliky — to je totiž tá abeceda, ktorú podľa jeho autentického svedectva vytvoril sv. Cyril.

Zo všetkého hore uvedeného je jasné, že sv. Cyril je autorom cyriliky.

Dôkaz baziliánskeho mnícha Chrabra založený na:

2 poradí písmen

Ďalším (v poradí už druhým) korunným svedectvom mnícha Chrabra o prvenstve cyriliky pred glagolikou je *poradie písmen*, v akom tento baziliánsky mních uvádza abecedu zostavenú sv. Cyrilom (pozri znova úryvok vyššie, prípadne prílohu A1). Pozoruhodné je, že v zozname sv. Cyrilom vytvorených písmen mních Chabr vôbec nespomína glagolské písmeno «Ѣ», ktoré sa v originálnej cyrilike nikdy nevyskytovalo a do cyriliky ani nepatrí. Poradie, v akom mních Chabr uvádza sv. Cyrilom novovytvorené slovanské písmená, je v úplnej zhode nielen s logikou cyriliky (pozri ďalej), ale aj s číselnými hodnotami cyrilickej abecedy a protirečí novšiemu "glagolskému chaosu".

Ešte skôr ako podrobnejšie rozoberieme toto unikátne korunné a naozaj jedinečné svedectvo založené tentoraz nie na «tvare», ale na «poradí» písmen, treba podotknúť, že niektorí "proglagolskí" bádatelia 20-tého storočia by chceli prehlásiť pasáž mnícha Chrabra (tj. kap. 4. – pozri prílohu A1) obsahujúcu zoznam písmen, za neoriginálnu, pozdejšiu vsúvku, odvolávajúc sa na to, že v niektorých rukopisoch chýba.⁷¹ Avšak originalnosť tejto dôležitej pasáže a hlavne dôkazovú dôveryhodnosť v nej uvedeného poradia písmen potvrdzuje samotné *Skazanie* vo svojej úvodnej časti (tj. v kapitole 2. – pozri prílohu A1), o originalnosti ktorej nikto nepochybuje. Mních Chabr tam uvádza na každé sv. Cyrilom novovytvorené slovanské písmeno (s výnimkou tvrdých a mäkkých znakov) zvláštne slovo, ktoré začína týmto písmenom:

«БОГЪ (Б), ЖИВОТЪ (Ж), СЪЛО (С), ЦРЬКОВЪ (Ц), ЧЛОВѢКЪ (Ч), ШИРОТА (Ш), ЦЕДРОТЫ (Ц), ЮНОСТЬ (Ю), ЖДОУ (Ж)⁷², АЗЫКЪ (А), АДЪ (v glagolike А = Ѣ, teda správne by malo byť ѢДЪ)».

Poradie týchto vyššie uvedených slov je v plnej zhode s autentickým cyrilickým abecedným usporiadaním novovytvorených slovanských znakov (viď tabuľku – obr. 14), s tým, že pred písmeno «Ѣ» (А) boli v Chrabrovom zozname predsunuté tri neocyrilické mäkké a nosové zvuky «Ю, Ж, А» vytvorené pozdejšie podľa okružlej glagoliky. Poradie, v akom geniálny tvorca cyriliky (sv. Cyril) vlastnoručne písmená usporiadal, vidíme v tabuľke (obr. 14). V originálnej abecede-azbuke sv. Cyrila písmená «Ц», «Ч», «Ш», «Ц», neboli umiestnené na konci gréckej osnovy, ale v strede, a to tak, že napríklad písmeno «Ц» (=ШТ) ležalo medzi materskými písmenami: «Ш» a «Т», z ktorých bolo vytvorené (podrobnejšie pozri ďalej).

Cyrilika v tvare a poradí, v akom ju zostavil sv. Cyril (r. 863)

grécky vzor			originalna cyrilika			hranatá glagolika (r. 893)				okr. glag.
čís. hod.	tvár	názov	tvár	názov	výslovnosť	čís. hod.	tvár	názov	výslovnosť	
1	A	ἄλφα	Ⲁ	азъ	a	1	Ⲡ	азъ	ⁱ a	
—	—	—	Ⲃ	βοῦκῆνι	b	2	Ⲭ	βοῦκῆνι	b	
2	B	βῆτα	Ⲅ	вѣдѣ	v	3	Ⲩ	вѣдѣ	v	
3	Γ	γάμμα	Ⲇ	ГЛАГОЛИ	h	4	Ⲫ	ГЛАГОЛИ	g	
4	Δ	δέλτα	Ⲉ	ДОБРО	d	5	Ⲭ	ДОБРО	d	
5	E	ἔψιλόν	Ⲑ	естъ	e	6	Ⲯ	кестъ	ⁱ e	
—	—	—	Ⲓ	живѣте	^z	7	Ⲱ	живѣте	^{dz}	
6	F	διγαμμα	Ⲕ	ѕѣло	^{hw > w}	8	Ⲳ	ѕѣло	^{dw}	
7	Z	ζῆτα	Ⲗ	земла	z	9	Ⲹ	земла	^{dz}	
8	H	ἦτα	Ⲙ	иже	y	20	Ⲻ	иже	i(y)	
9	Θ	θῆτα	Ⲏ	ѳита	th **	—	—	—	—	
10	I	ἰῶτα	Ⲍ, Ⲏ	і	i	10	Ⲱ, Ⲳ	і	i	
—	—	—	(Ⲟ)	—	—	30	Ⲱ	(dĕrvъ)	h	
20	K	κάππα	Ⲑ	како	k	40	Ⲳ	како	k	
30	Λ	λάμβδα	Ⲓ	лѡудиѣ	l	50	Ⲵ	лѡудиѣ	l	
40	M	μῦ	Ⲕ	мѣслиѣте	m	60	Ⲷ	мѣслиѣте	m	
50	N	νῦ	Ⲗ	нашь	n	70	Ⲹ	нашь	n	
60	Ξ, Ξ	ξῖ	Ⲙ	ѳи	ks	—	—	—	—	
70	O	ὀμικρόν	Ⲏ	онъ	o	80	Ⲻ	онъ	o	
80	Π	πί	Ⲙ	покои	p	90	Ⲽ	покои	p	
—	—	—	Ⲏ	ци	c	900	Ⲿ	ци	c	
(90)*	—	—	Ⲑ	чръвь	č	1000	Ⲱ	чръвь	č	
90	Ϛ	κορρα	Ⲓ	—	—	—	—	—	—	
100	P	ῥῶ	Ⲕ	ръци	r	100	Ⲳ	ръци	r	
200	Σ, Ϛ	σῖγμα	Ⲗ	слово	s	200	Ⲹ	слово	s	
—	—	—	Ⲙ	ша	š	—	Ⲻ	ша	š	
—	—	—	Ⲏ	ѳа	št	800	Ⲽ	ѳа	št	
300	T	ταῦ	Ⲑ	тврѣдо	t	300	Ⲳ	тврѣдо	t	
(400)*	—	—	Ⲓ, Ⲕ	ѡуѣ	ou	400	Ⲵ	ѡуѣ	ou	
400	Υ	ὑψιλόν	Ⲗ	ѡжица	y/u	—	—	—	—	
500	Φ	φῖ	Ⲙ	фрѣтъ	f	500	Ⲻ	фрѣтъ	f	
600	X	χῖ	Ⲏ	хѣръ	ch	600	Ⲹ	хѣръ	ch	
700	Ψ	ψῖ	Ⲙ	ѳи	ps	—	—	—	—	
800	Ω, ω	ὠμέγα	Ⲏ	ѡтъ	o	700	Ⲻ	ѡтъ	o	
—	—	—	Ⲙ	еръ	e,	—	Ⲽ	керъ	ⁱ e,	
—	—	—	Ⲏ	ерѡи	^{velim tvrdé} y	—	—	—	—	
—	—	—	Ⲑ	ѡсъ	^{o/u, e, s}	—	Ⲳ	юсъ	^{i, o/u, i, e, s}	
900	λ	sampi	Ⲕ	атъ	^{o/u, ä}	—	Ⲷ	ятъ	^{o/u, ä, a}	

Neocyrlské znaky dodatočne vytvorené z okrúhlej glagoliky v 10. storočí.

originálna cyrilika				hraná glagolika		okrúhla glagolika		neocyrlika		
čís. hod.	tvár	názov	výslovnosť	tvár	výslovnosť	tvár	výslovnosť	čís. hod.	tvár	výslovnosť
—	ѣ	ѣръ	e _r	ѣ	i _e r	ѣ	i _e r	—	—	—
—	ѣи	ѣръи	veľmi tvrdé y	—	—	ѣи	y	—	ѣи, ѣи	y
—	ь	оуць	o/u _s , e _s	ѣ	i _o u _s , i _e s	ѣ	i _o u _s , i _e s	—	—	—
900	ѣ	ѣтъ	o/u, ä	ѣ	o/u _m , ä _m	ѣ	iä	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	ѣ	ja
—	—	—	—	—	—	—	—	—	ѣ	je
—	—	—	—	—	—	ѣ	ä _n	(900)*	ѣ	ä _n
—	—	—	—	—	—	ѣ	o/u _m	—	ѣ	o/u _m
—	—	—	—	ѣ	jo/u _m , jä _m	ѣ	jä _m	—	ѣ	jä _m
—	—	—	—	—	—	ѣ	jo/u _m	—	ѣ	jo/u _m
—	—	—	—	ѣ	jo/u	ѣ	jo/u	—	ѣ	jo/u

Obr. 14b

Poznámky:

* Číselné hodnoty uvedené v zátvorkách sú neoriginálne - sú novšieho pôvodu.

** Staroslovanské písmeno «ѣиѣ» sa u Praslovanov, ako aj v originálnej cyrilike vyslovovalo ako «temné s»; podobne ako súčasné anglické «th» v slovách «thing», «thanks», «thirsty», «thief», «theory» atď.

Ako vidieť, neocyrlské písmená nemajú nijaké pomenovanie, nakoľko sú novšieho dáta - nemajú teda cyrilometodejský pôvod. V originálnej cyrilike, ako ani v jazyku kráľovských Skýtov-Rusov, neexistovalo písmeno «j». Tento zvuk, ktorý spôsobil zmäkčenie (palatalizáciu) tvrdého jazyka kráľovských Skýtov-Rusov priniesli so sebou východní Kelti, tj. Sarmati. Samotný znak «ѣ» bol do cyriliky zavedený až oveľa neskôr, a to v reforme z roku 1735 (porov. В.А. Истрин, *1100 лет...*, стр. 62). Preto všetky tzv. jotované zvuky a písmená sú v staroslovancine neocyrlského pôvodu, tj. prevzaté z keltskej (sarmatskej) glagoliky.

Na prvý pohľad je tu tiež evidentná závislosť na gréckej a hebrejskej (fénickej) abecede, podľa ktorých bola cyrilika zostavená.

Svätý Cyril pri vytváraní slovanskej azbuky (cyriliky) mal na zreteli dve základné kritériá:

1) Snažil sa o čo najväčšiu *jednoduchosť* novej abecedy, tj. aby na jej osvojenie a písanie bolo treba vynaložiť čo najmenšiu námahu a energiu (a aby samozrejme i on sám mal čo najmenšiu prácu zapamätať si ju). Jednoduchosť je totiž znakom a podstatou každého geniálneho diela.

2) Snažil sa, o čo najväčšiu *účelnosť*, tj. aby nová abeceda Slovanov čo najvernejšie umožnila vyjadriť slovanskú fonetiku, a tak čo najlepšie umožnila zapísať slovanskú reč (konkrétne reč Skýtov-Rusov, tj. vládnucej vrstvy v slovanských krajoch, teda nie reč hierarchicky nižšie postavených Keltov, ani Moscho-Iberov).

Toto sú dve základné kritériá, ktoré nesmieme stratiť z dohľadu, pokiaľ chceme naozaj objektívne a vedecky skúmať otázku: ktorú z dvoch abecied – cyriliku alebo glagoliku – vytvoril sv. Cyril. Z tohto dôvodu sa sv. Cyril pri organizovaní novej slovanskej abecedy nie bez príčiny, a to všade, kde len mohol, úzkostlivo pridŕžal gréckeho vzoru. Odlišnosti, či výnimky pripúšťal len v nevyhnutných prípadoch. Keďže nechcel narušiť ani stáročiami overený a zaužívaný grécky číselný systém, ponechal v novej slovanskej abecede i niektoré, po fonetickej stránke pre Slovanov menej potrebné písmená (grécke « θ » = číslo 9, gr. « ξ » = 60, gr. « ζ » = 90, gr. « ψ » = 700, gr. « ω » = 800).

Pri podrobnejšom rozbere cyrilickej abecedy si najprv všimnime nové písmená, ktoré sv. Cyril vytvoril na doplnenie gréckej osnovy.

4.3. Novovytvorené slovanské písmená originálnej cyriliky

Б Prvé nové slovanské písmeno, ktoré sv. Cyril vytvoril nepatrnou modifikáciou gréckej «bety» (*B*) – inšpirovaný zrejme tiež fénickým «beth» (pozri **obr. 6**), je písmeno «**БОУКЪИ**» (**Б**).

Cyrilské «БОУКЪИ» je vlastne pootočené fénické «beth».

V byzantskom svete «beta» mala starší názov «veta», pretože skôr označovala historicky starší zvuk *v* (prídychové *b*, t.j. *bh*) a len veľmi zriedkavo, napr. v niektorých slovách po zvuku *m*, sa vyslovovala ako naše *b*. V skýtskom-ruskom jazyku, ktorý sa stal základom originálnej cyrilometodejskej staroslovančiny, neboli zvuky *v*, *b* rovnako časté a teda ani rovnako dôležité. Skýtska-ruská reč praslovanských rusov-pohlavárov pôvodne zvuk *b* vôbec nepoznala; v abecede Etruskov-Rusínov severnej Itálie sa písmeno «b» tiež vôbec nevyskytuje (pozri pozn. 144). Aj v časoch sv. Cyrila a Metoda skýtsky-ruský (rusínsky) jazyk naďalej uprednostňoval historicky starší zvuk *v* (= *bh*). Praslovania-Kelti však vo svojom jazyku užívali častejšie bezprídychovú formu tohto zvuku (*b*). Čo sa týka biblických mien, spisovná slovenčina, ktorú vytvorili a kodifikovali protestanti,⁷³ sa v tomto ohľade priklonila viacej na stranu Západu ovplyvneného latinčinou (latinčina na rozdiel od etruskej taliančiny nesie zreteľné stopy keltského a moscho-iberského vplyvu).

Skýti-Rusi

stsl. БАВУЛОНЪ
stsl. БАЛТАСАРЪ
stsl. ВАРСАВА ⁷⁴
stsl. ВАРВАРЪ
stsl. АВРААМЪ
stsl. ВЛАГА , vlaha
slov. Velehrad
slov. Avar ⁷⁵
slov. vulkán
skýtske (v)oior ⁷⁶
stsl. ВОИ
čes. vousy
stsl. СЪВЕРЬ , tal. severo, slov. sever
stsl. МОЛИТВА
tal. Tevere
tal. lavoro
tal. avere
tal. cavallo

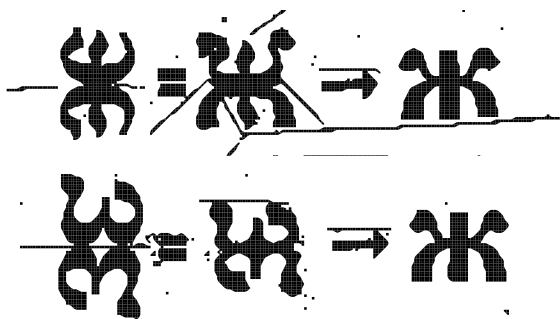
Kelti

slov. Babylon
slov. Baltazár
slov. Barsabáš
slov. barbar
slov. Abrahám
stsl. БЛАГО
slov. Belehrad
slov. obor
slov. Balkán
slov. bojar
slov. boj
zempl. bajusy
slov. Sibír
slov. modlitba
lat. Tiberis
lat. labor
lat. habere
lat. caballus

Preto na grafické vyjadrenie veľmi dôležitého zvuku v⁷⁷ bol v cyrilike ponechaný grafický tvar gréckej *vety* - «В» (stsl. **ВѢДѢ**), ako aj jej číselná hodnota «2», a pred ňu, podľa vzoru hebrejskej abecedy, bol vsunutý nový znak «Б» (**БОУКЪИ**), avšak bez pridelenia číselnej hodnoty, aby jeho prítomnosťou nebol narušený stáročiami zabehaný grécky číselný systém. Sv. Cyril pri vytváraní slovanskej abecedy-azbuky išiel cestou "najmenšieho odporu", sledoval jednoduchosť a ľahkosť transformácie medzi gréckym a staroslovanským písmom a tým aj minimálnu energiu vynaloženú na učenie sa nového systému znakov, čím naširoko otvoril Slovanom dvere do gréckej literatúry a kultúry. Umiestnenie slovanských písmen «БОУКЪИ» a «ВѢДѢ» vedľa seba, na rozdiel od všeobecnej zásady, podľa ktorej sa novovytvorené písmená spravidla vždy umiestňujú na konci abecedy, potvrdzuje nielen spoločný pôvod týchto písmen, ale i fakt, že sv. Cyril bol výborným znalcom slovanskej i gréckej fonetiky.

Г [čítaj *h*] Na prvý pohľad sa zdá, že nejde o nové slovanské písmeno, avšak v skutočnosti sa jedná o nový, v gréčtine sa samostatne nevyskytujúci zvuk *h*. Písmeno «ГЛАГОЛИ» [čítaj *hlaholi*] (Г) ako analógia gréckej «gammy» (Γ) sa na rozdiel od svojej gréckej pôvodiny v originálnej cyrilometodejskej starosloviančine vyslovovalo a ešte i dodnes u Rusínov, tj. Slovanov skýtskej tradície (plemena Magog) vyslovuje ako prídychové *h*.⁷⁸ Výslovnosť tohto písmena (*h* - u Praslovanov Skýtov; *g* - u Praslovanov Keltov a Moscho-Iberov) tvorí najzákladnejší a najcharakteristickejší rozdiel medzi cyrilikou a glagolikou. Podľa názvu tohto písmena (ГЛАГОЛИ) dostala svoj názov i samotná abeceda «glagolika» a to ako mladšia deformovaná sestra cyriliky (pozri ďalej). V glagolike totiž dalmátski Slovania (keltského pôvodu) to isté písmeno «ГЛАГОЛИ» [tentoraz čítaj *glagoli*] vyslovovali ako zreteľný zvuk *g*! Preto takýchto glagolikou písucích rímskokatolíckych dalmátskych kňazov história nazýva «glagolásmi». Bolo ich možné ihneď rozpoznať podľa výslovnosti *Gospody pomiluj... blagosloví... ,* namiesto cyrilometodejského *Hospody pomiluj... blahosloví...*

Ж Ďalšie nové písmeno, v poradí už druhé (ak nepočítame «Г»), ktoré sv. Cyril vytvoril kvôli potrebám staroslovanskej (skýtskej-ruskej) fonetiky, je «живѣте» (Ж). Ako vzor na vytvorenie grafického znaku písmena «Ж» mu poslúžilo obrátené dvojité cyrilské «естъ» (Е), alebo obrátené dvojité cyrilské «земла» (З),

Cyrilské «живѣте» (Ж) dostalo svoj tvar zo susedného cyrilského «естъ» (Е), alebo zo susedného cyrilského «земла» (З)

pravdepodobne ho inšpiroval aj grafický tvar juhosemitského «heth» (semitské «he» a «heth» sú totiž zvukovo i tvarovo príbuzné – pozri tabuľku **obr. 5**).

Juhosemitské «heth» ako prototyp cyrilského «живѣте» (ж).

Pre zrejmy fonetický súvis mäkkého zvuku ž⁷⁹ so zvukom z (písmeno «ЗЕМЛА») a grafickú príbuznosť s písmenom «ЕСТЬ» (є), bolo písmeno «ЖИВѢТЕ» (ж) sv. Cyrilom logicky umiestnené práve medzi nich, spolu s ďalším veľmi zaujímavým praslovanským zvukom ^hw > (po prvej palatalizácii⁸⁰) ^ɛw, prípadne (po druhej palatalizácii) ^ɨw, na zapísanie ktorého vytvoril grafický tvar «ƒ» odvodený z gréckej (v skutočnosti vlastne tiež praslovanskej) digammy (ƒ), esteticky tvarovo zosúladený so zvukovo príbuzným susedným písmenom «З» (ЗЕМЛА). V latinskej abecede praslovanská digamma vyslovovaná neznelo poslúžila na vytvorenie písmena «F» (obr. 9).

S Praslovanská digamma (ƒ) sa pri zrode ľudskej reči u Slovanov skýtskeho pôvodu (plemeno Magog) vyslovovala s jasným a veľmi intenzívnym úvodným prídychom *h* (*hw*); avšak u Slovanov keltského a moscho-iberského pôvodu (praslovanské kmeny Gomer a Mosoch-Tubal), podobne ako v gréčtine, s intenzívnym úvodným zvukom *g* (*gw*). Kvôli tomu dostala v gréčtine i svoj názov «di-gamma» (tj. *dvojitá* alebo *druhá* gamma), ako zvuk blízko príbuzný písmenu «gamma». V gréckej abecede sa graficky znázorňovala v podobe dvoch nad sebou umiestnených písmen «gamma» (Γ+Γ = ƒ). V niektorých prípadoch úvodný prídych palatalizoval: ^hw > ^ɛw (^ɨw) príp. ^ɛw > ^ɛw (^ɛw); porovnaj slovenské *zvon* (skýtsky-ruský pôvod)⁸¹ a zemplínske *džvon* (keltský pôvod). Svätý Cyril, geniálny tvorca cyriliky, bol znalcom staroslovanskej fonetiky v miere podstatne hlbšej než sme my dnes, preto úmyselne a cieľavedome umiestnil novovytvorené písmeno «ж» do gréckeho abecedného telesa tak, aby z praslovanskej digammy «ƒ» vzniklé písmeno «СѢЛО» (s) označujúce praslovanský zvuk ^hw > (po palatalizácii)^ɛw alebo ^ɨw, sa dostal medzi zvukovo príbuzné «ж» a «З».⁸² Praslovanský zvuk ^ɨw (palatalizované СѢЛО) vznikol tzv. druhou palatalizáciou praslovanskej digammy vyslovenej s úvodným prídychom *h*, ak za ňou nasledovala napríklad hláska «ѣ», ktorá spôsobila samotnú palatalizáciu ^hw > ^ɨw. Zvukovú, aj bytostnú príbuznosť cyrilského písmena «с», s praslovanskou digammou «ƒ» vidieť už v samotnom názve písmena «СѢЛО» [čítaj ^hwälo], čo po slovensky znamená *veľa*, *mnoho*, ktoré sa dodnes u východoslovanských zemplínčanov užíva v starobyľom tvare «veľo», porovnaj poľské «wiele» *veľa*, nemecké (tiež slovanského pôvodu) «viel» *veľa*, *mnoho*. V týchto posledných prípadoch úvodný skýtsky-rusínsky prídych *h*, prípadne keltský *g* úplne zanikol.

Staroslovanské slovo **СВѢЗДА**⁸³ [čítaj ^hvázda] (z pôvodného praslovanského ***ƿѢТЪ** [čítaj ^hvastar]),⁸⁴ ktoré označovalo titul hlavnej slovanskej bohyně Slávy, si v dnešnej slovenčine zachovalo svoju pôvodnú skýtsku-rusínsku výslovnosť digammy ^hw (*hviezda*), v poľštine keltskú výslovnosť ^sw (*gwiazda*), v moskovskom jazyku máme zachovanú už najnovšiu palatalizovanú formu ^zw, v ktorej *h* palatalizovalo na *z* (звезда).

Súvis prastarej digammy ^hw > ^sw, prípadne ^zw a zvukov *ž*, príp. *z*, ktoré z nej po palatalizácii niekedy zostali, veľmi pekne vidieť napr. i na slove «**ЖИВОТЪ**», ktoré vzniklo taktiež transformáciou titulu praslovanskej bohyně Slávy, darkyne života (pozri tabuľku nižšie).

Vzhľadom na to, že písmeno «**СѢЛО**» (**S**) má v cyrilike číselnú hodnotu «6», čo je biblické číslo nedokonalosti (diabolské číslo, Zj 13,18)⁸⁸ cyrilometodejskí mníši užívali toto písmeno i po zániku jeho pôvodnej fonetickej funkcie ako biblickú symboliku a to prednostne v slovách, ktoré nejakým spôsobom označovali zlo alebo

diabla, a to dokonca i napriek tomu, že tieto slová pôvodne nemuseli nikdy obsahovať originálnu praslovanskú digammu (napr. **СВѢРЪ** *zver*,⁸⁹ **СМІИ** *zmija*, *had*,⁹⁰ **СЛОБА**, **СЛО** *zlo*,⁹¹ **СЛАКЪ** *potrava*,⁹² **КЪНАСЬ** *kniežza*,⁹³ *žrec boha-koňa*, **ПѢНАСЬ** *peniaz*,⁹⁴ *žrec boha-pána*...).

Porovnaj slová «život» a «živý»

«život»

***h v a s t a r**

stsl. **Ж В О Т Ъ**⁸⁵

stsl. **Ж - И Т Ъ**⁸⁶

slov. **Ž - I T I E**

ukr. **Ж - И Т Т Я**

lat. **- V I T A**

«živý»

stsl. (skýtske) **Ж - И В Ъ**

slov. **Ž - I V Ý**

stsl. (keltské) **Ж - І В Ъ**

lit. **g - y v a s**

lat. **- v i v u s**

brus. **Ж В А В Ъ**⁸⁷

Stratená digamma

V moderných slovanských, ako aj neslovanských jazykoch v slovách praslavanského pôvodu môžeme ešte stále nájsť množstvo stôp svedčiacich o existencii dnes už zaniklej praslavskej digammy «F» («**СѢЛО**»)⁹⁵

Ukážka príkladov stratenej a zachovanej digammy:

slov. ulica	ukr. вулиця
stsl. ОВНА <i>ovca</i>	ukr. ВОВНА <i>vlna</i>
slov. ovca	ukr. ВІВЦЯ
tal. lana	slov. vl(a) na
stsl. АГНИЦА <i>ovca</i> ; porov. slov. (j)ahňa	slov. bahnica (<i>brezná ovca</i>)
lat. aper	stsl. вєпрь , ⁹⁶ čes. vepř
lat. aries	perz. barrun <i>baran</i>
stsl. ОГН-Ь <i>oheň</i>	ukr. ВОГОНЬ ; pražské voheň
lat. ign-is <i>ohेň</i>	slov. vyhňa <i>kováčsky oheň</i>
stsl. ОКО	pražské voko
slov. ohľady (<i>obhliadka zo všetkých strán</i>)	slov. arch. vohľady (<i>obhliadka nevesty</i>)
gr. <i>ὄϊνος</i>	eol. <i>Foivos</i> ; lat. vinum <i>víno</i>
stsl. ЛИЦО ; яйцо	slov. vajco , vajce
čes. tehdy; mosk. тогда	slov. vtedy
slov. Ladislav	slov. Vladislav
slov. Oľga	ukr. Волга
iran. atar <i>ohnište</i>	nem. Vater otec ; slov. <i>vatra oheň v poli</i>
slov. on, ona, oni	zempl. von , -a, -i; ukr. він , вона , вони
slov. utroba	hornosorabské wutroba
slov. ucho	ukr. вухо
gr. Eneus (maloázijský kráľ Tróje) - Eneti	slov. Veneti (Praslovania z Tróje!)
slov. už-ovka	ukr. вуж
zempl. šicko	slov. všetko
slov. lastovička	čes. vlaštovka
slov. osa	praž. vosa
slov. okno	praž. vokno ; ukr. вікно
čes. ocet; slov. ocot	čes. vocet
čes. díky	slov. vdáka
angl. leader [čít. <i>lídъ</i>]	slov. vladár
slov. úhol'; mosk. уголъ	poľ. węgiel

Písmeno «**ѠИТА**» (Ѡ) nie je novovytvoreným slovanským písmenom, avšak zasluhuje si obzvlášť veľkú pozornosť! Vo fénickej (červenej) abecede v Malej Ázii sa toto písmeno označovalo swastikou (), tj. symbolom ohňa a slnka. Ide o prahistorický zvuk, ktorý sa v časoch sv. Cyrila a Metoda už v reči Slovanov zvlášť neuzíval. Avšak v predkresťanských časoch tvoril základnú zložku praslovanskej reči. Vyvinul sa z ešte staršieho zvuku *ǵ [čítaj *ch*] (pozri **obr. 15**) a vyslovoval sa ako nejasný sykavý zvuk, podobne ako 'th' v dnešnom anglickom «**thanks**», alebo ako grécke «**Θ**».

Aj slovo «rus», prípadne «ros», tj. praslovanské slovo "iránskeho" pôvodu vo význame: *hlava (pohlavár)*, *počiatok (náčelník)*, *kráľ* atď. sa u Praslovanov prapôvodne vyslovovalo v tvare **ꝛꝙꝛѠ**. Odtiaľ pochádzajú nielen staroslovanské slová, ako napr. «**ꝛꝙꝛꝛ-Ѡ**» (tj. «**ꝛꝛꝛ-Ѡ**» alebo «**ꝛꝙꝛꝛ-Ѡ**»), čo je to isté ako lat. «**russ-us**» (lat. «**rut(h)ilus**», lat. «**rufus**»⁹⁷), tal. «**ross-o**», tal. «**russ-o**», gr. *ῥούσιος*, rumun. «**ros**», ale i nem. «**rot(h)**», angl. «**red**», ako aj slov. «**rys-(avý)**», čes. «**rud-ý**» a pod.⁹⁸

Podobnú situáciu, tj. zmenu *s* — *t(h)*, príp. v znejšej forme *d(h)* vidíme aj v slovách, ako napríklad:

slov. *Rusín* = lat. *Ruthen*

fr. *Paris* = *Paride* (praslovanské meno Trójskeho⁹⁹ hrdinu vo význame *kôň*¹⁰⁰)

Artemis = *Artemida*

Atlantis = *Atlantída*

gr. *ἔρως* = *erot(h)ika*

stsl. **ѠВЕРЬ** = *sever* = *Sibír* = lat. *T(h)iber* = tal. *T(h)evere*¹⁰¹

Zeus = gr. *Θεός* = lat. *Deus*

stsl. **КОКОШЬ**¹⁰² = stsl. **КОКОТЬ**¹⁰³ (*kohút*)

lat. *mors* = tal. *mort(h)e* = *Mars* (pohanské božstvo vojny a smrti) = **маꝛт** (marec, mesiac boha vojny), stsl. **морда** ((*za*)*mordovat*), stsl. **морь**¹⁰⁴

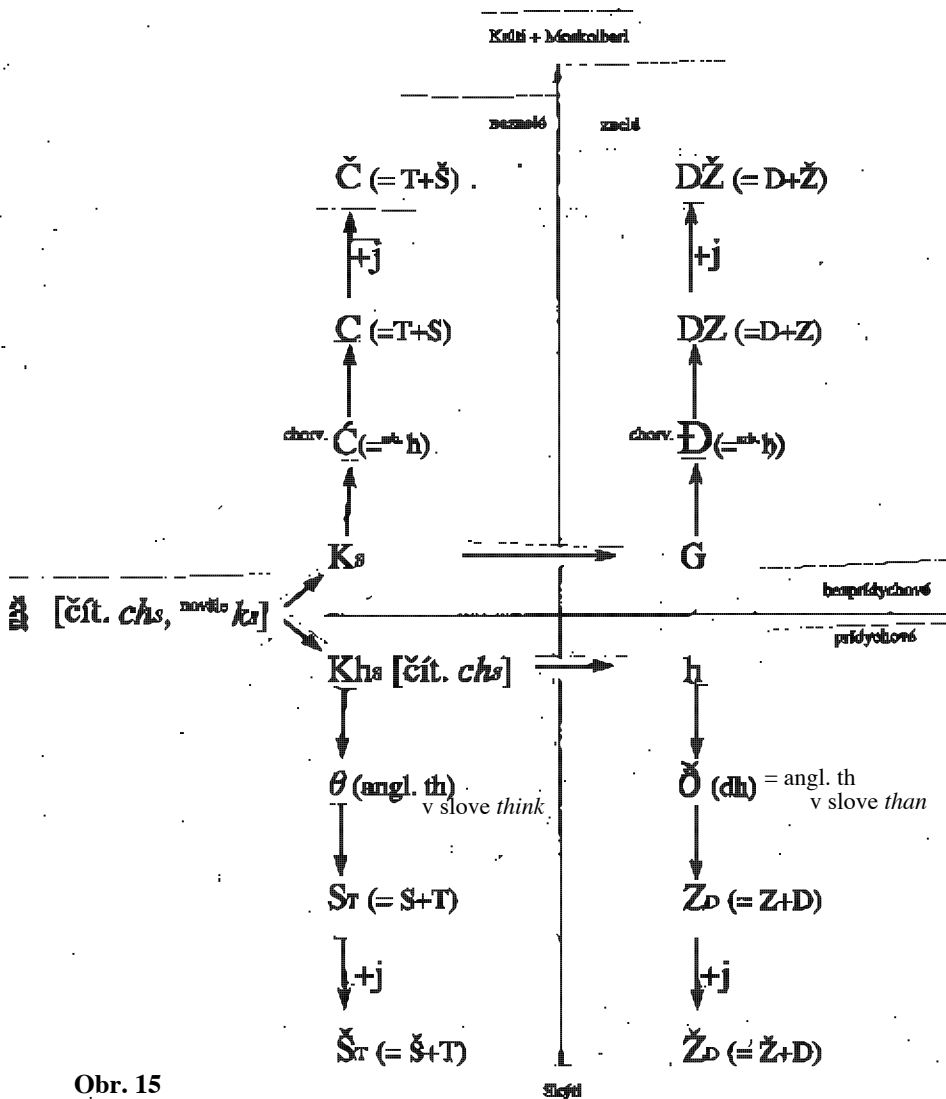
nem. *Wasser* = angl. *wat(h)er* = lat. *vadum* = stsl. **вода** [čítaj *vada*]

Písmená (zvuky) «**Ѡ**», «**Ꝛ**», «**ꝛ**», «**ꝛ**», «**ꝛ**» sa vyskytujú, podobne ako v gréčtine, i vo výslovnosti Slovanov, preto vstúpili do cyriliky bezo zmeny.

Znak «**ǵ**» (**ǵи**) označujúci prahistorický zvuk *ch*, resp. bezprídychové *k*, v časoch Cyrila a Metoda už nebol pre Slovanov nutne potrebný, lebo v novšom jazyku Slovanov sa už často nevyskytuje.¹⁰⁵ V zriedkavých prípadoch jeho výskytu ho možno bez problémov vyjadriť dvojicou písmen «**Ꝛ**» a «**ꝛ**». Cieľavedome bol však ponechaný nielen kvôli svojej číselnej hodnote «60» (podobne ako i grécka «**Ϛ**» (*koppa*) s číselnou hodnotou «90», ktorá i v gréčtine plnila už len čisto číselnú funkciu), ale hlavne kvôli svojmu historickému postaveniu (pozri **obr. 15**).

Vývoj palatalizácie

(k>č, ch>š, h>ž, g>dž)

Obr. 15

Porovnaj príklady:

stsl. **рѣдѣніе**¹⁰⁶ (ŽD)

stsl. **рождѣніе** (ŽD)

stsl. **роженіе**¹⁰⁷ (Ž)

stsl. **рожьство**¹⁰⁸ (Ž)

stsl. **рожество** (Ž)

severoruské **роштво**¹⁰⁹ (ŠT)

čes. **rození** (Z)

zempl. **rodzeňe** (DZ)

ukr. **народження** (DŽ)

brus. **нараджэнне**¹¹⁰ (DŽ)

slov. **rodenie** (D)

Slovo «rod» (rodenie, rodidlá, pôrod, rodina...) ako aj varianta «rát» (mať niekoho rád) etymologicky pochádza z praslovanského "iránskeho" slova «ros» *hlava, počiatok*.¹¹¹

Palatalizácia zvukov: **ch** > **θ** [^{angl.} **th**] > **s** (**príp. š**) rieši historickú dilemu, tj. objasňuje, odkiaľ sa vzalo meno-názov «Rus», «Rusín». Schématicky by sme mohli naznačiť vývoj slova «Rus» (alebo «Ros») takto:

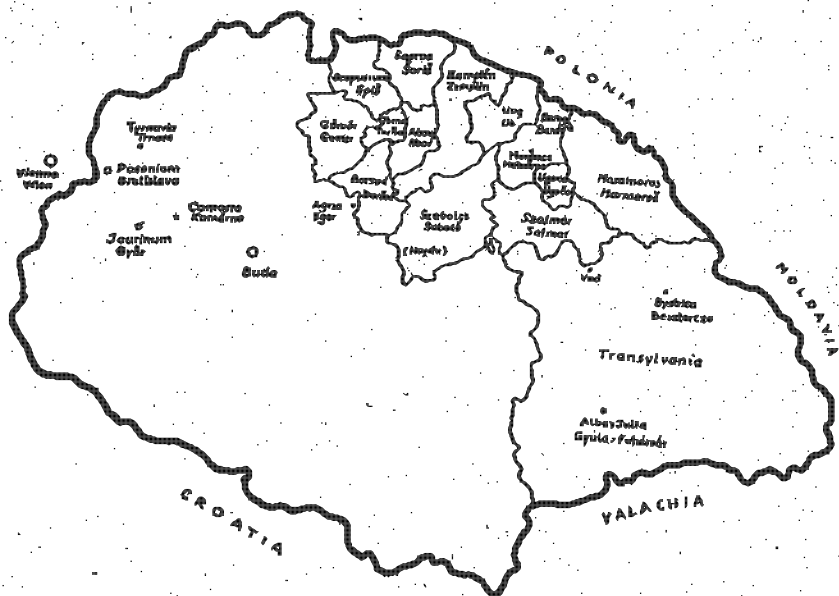
роуχ > **роуѠ** (roth) > **роуш** > **россь** (Россия)
> **руссь** (Russia).

Slovo «ros», príp. «rus» vzniklo zo slova «roh» [čítaj *roch*]. Rohy zvierat boli už v prahistorických časoch symbolom moci a sily. Králi ich nosili na svojich hlavách ako znak svojej moci (slovo «koruna», tj. *vec, ktorú nosí kráľ na hlave*, označuje tiež doslovne *roh*y, porov. tal. «corna», alebo lat. «cornua» *roh*y). Aj lat. «rex» *kráľ* je vlastne iba modifikáciou praslovanského «*роуχ» [čítaj *roch*].¹¹²

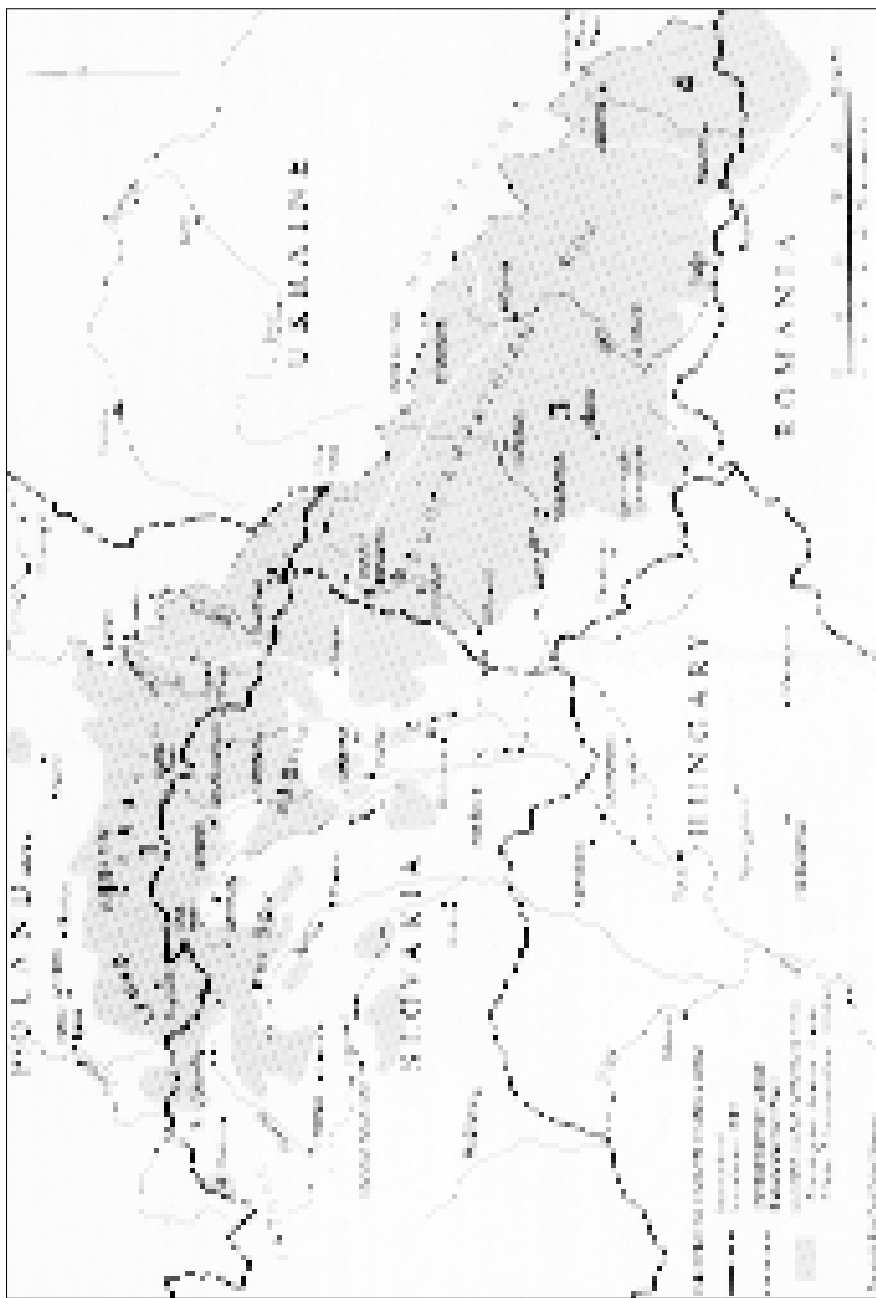
Názov «Rus», «Rusín» označuje najstarší (najmenej päť tisíc rokov starý! – porov. pozn. 47) národ Európy – národ kráľov (národ mágov – plemeno Magog). Pôvodne toto slovo neoznačovalo meno národa, ale bolo všeslovanským titulom kráľov-pohlavárov, tj. primátorov-prvých¹¹³ medzi Slovanmi – označovalo teda spoločenský stav, spoločenskú vrstvu, vládnu vrstvu, tj. akoby slovanskú šľachtu. Sväté Písmo tituluje slovom «rus» (hlava-pohlavár) najvyšších vojenských hodnostárov,¹¹⁴ tituluje ním kráľa Dávida,¹¹⁵ ba dokonca i samého Boha-Stvoriteľa.¹¹⁶ Až neskôr, keďže príslušníci praslovanského plemena Magog (Herodot ich nazýva «kráľovskými Skýtmi») boli čarodejníkmi (odtiaľ slovo «mág», «mágia») a ako takí uchopili všetku vládu nad ostatnými dvoma praslovanskými kmeňmi (Gomer a Mosoch-Tubal), slovo «rus» sa začalo užívať na označenie celého plemena Magog. Teda začalo označovať už nielen spoločenský stav a vrstvu, ale i národ-plemeno Magog (kráľovských Skýtov).

V histórii sa predchodcovia slovanských pohlavárov-rusov uvádzajú v rozličných tvaroch, napr.: «Rusas» (8.-7. st. pred Chr.),¹¹⁷ «Roš» (6. st. pred Chr.),¹¹⁸ «Roxolani» – «Rossolani» (1. st. po Chr.)...¹¹⁹

Ešte v 1. tisícročí po Chr. sa králi a vladári všetkých Slovanov bez ohľadu nato, či boli skýtskeho, keltského alebo moscho-iberského pôvodu, titulovali slovom «rus», «ros» (Kocel' = *Kozel*,¹²⁰ Svätopluk = *Svätý Pluk*,¹²¹ Mojmir = *Môj (je celý) Svet*,¹²² Ros(t)islav = *Ros Slovanov*, tj. *Hlava Slovanov*, boli tiež «rusi», tj. pohlavári). Tento vznešený, naozaj kráľovský názov sa v priebehu času tak zovšeobecnil, a bol tak obľúbený, že všetci Slovania bez výnimky sa ním sami začali označovať. V časoch sv. Cyrila a Metoda to už bol všeslovanský názov, tj. názov rovnocenný dnešnému «Slovania». V úzkom slova zmysle boli «Rusami» iba Skýti (plemeno Magog), avšak neskôr, tj. v širšom slova zmysle sa «Rusami» začali nazývať všetci Slovania (tj. aj Slovania plemena Gomer i Mosoch-Tubal).¹²³ I písmo Slovanov (slovanské písmo) sa v časoch sv. Cyrila a Metoda

Obr. 8a: 13 rusínskych komítátov gréckokatolíckej Mukačevskej eparchie v Uhorsku r. 1771 (M. Lacko, *Unio Užhorodensis Ruthenorum Carpathicorum cum Ecclesia Catholica*, Roma, 1965, str. 277); V Hornom Uhorsku, tj. na území dnešného Slovenska, okrem (veľkomoravskej) Nitry vyše 900 rokov (!) neexistovalo ani jedno rímskokatolícke biskupstvo. Všetko slovanské obyvateľstvo Horného Uhorska boli totiž Rusíni-gréckokatolíci (keltského, skýtskeho a moschoiberského pôvodu), Madarmi zvaní «Vlasi» (Olah) alebo neskôr aj Rusíni-protestanti (zärodok vznikajúcich Slovákov ako národa), Madarmi zvaní «Tóth». Do príchodu Turkov a objavenia sa protestantizmu rímskokatolími boli na Slovensku len cudzinci, tj. Madari a Nemci...

Obr. 16c: Územie obývané originálnymi – ešte neasimilovanými karpatskými Rusínmi (skýjskeho pôvodu plemena Magog) v súčasnosti, (P.R. Magocsi, «The Carpatho-Rusyn Research Center and Czecho-Slovakia», *Carpatho-Rusyn American*, XVII, 3, Pittsburgh, 1994, str. 12).

nazývalo «ruské» písmo (pozri str. 11, 69). Všeslovanský názov «Rus» bol časom vytlačený a pomaly sa vytratil len tam, kde latinský rímskokatolícky vplyv vytlačil cyrilometodejský obrad a kultúru (na Slovensku to bolo v čase a hlavne po príchode protestantizmu). Kde sa dodnes zachoval byzantský obrad, tam sa dodnes zachoval i všeslovanský názov «Rus»: Biela Rus (Bielorusko), Kyjevská Rus (Malá Rus, či dnes Ukrajina), Moskovská Rus (Veľká Rus, dnes Rusko), Karpatská Rus (dnes územie politicky rozdelené medzi Poľsko, Slovensko, Maďarsko, Rumunsko a Ukrajinu (**obr. 16a, b, c**)). V Rumunsku, kde sa byzantský obrad taktiež zachoval, bolo slovo a názov «Rus» (= červený) transformovaný výrazom «Rom», ktorý však nadobudol taktiež význam *červený* (porov. «Rumunsko» a slov. «rumenec»).¹²⁴

Slovo «Rus», ktoré doslovne označuje *hlavu-pohlavára* a zároveň vo svojom sekundárnom význame *červenú (rusavú-ryšavú)* farbu, je vlastne synonymom hebrejského slova «אָדָם» [Adam]. Hebr. slovo «adam» má totiž tiež tie isté dva základné významy:

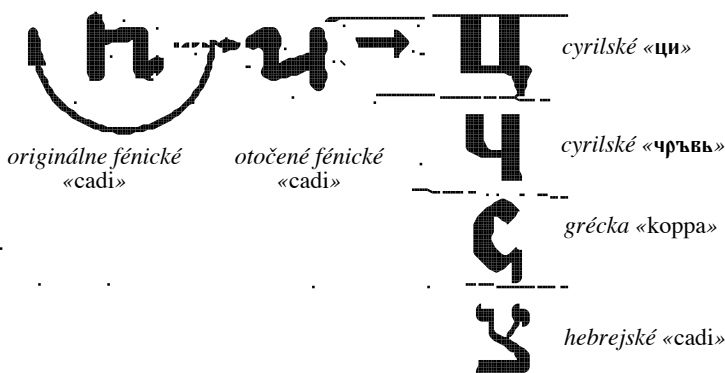
- 1.) označuje *korunu (hlavu) tvorstva*, tj. človeka (porov. stsl. «**ЧЕЛО-ВѢКЪ**» – tj. ten, ktorý *od vekov* stojí na čele všetkého stvorenstva);
- 2.) označuje *červenú zem*, z ktorej bol prvý človek-Adam stvorený (porov. hebr. «edom» *červený*).¹²⁵

Preto more, ktoré obklopuje miesto bývalého raja, tj. oblasť Mezopotámie (časť Perzie - údolie riek Eufrat a Tigris) sa v minulosti nazývalo «červené» (stsl. «**Чермное море**», «*Ἐρυθρὸς πόντος*»¹²⁶). Pod pojmom «Červené more» bol v minulosti zahrnutý aj celý dnešný Perzský záliv, ba aj terajšie «Čierne more» na severe sa volalo kedysi «červené»: porov. stsl. «**ЧѢРМЪНЬ (ЧЕРМЕНЬ)**» *červený*¹²⁷ > «**ЧѢРНЬ (ЧЕРНЬ)**» *čierny*.¹²⁸ Zastydnutá krv dostáva totiž pozvoľna čiernu farbu, preto i kobyliie mlieko zmiešané s krvou koní, alebo i ľudských zajatcov (tzv. kumis) – obľúbený nápoj rusov-pohlavárov, kráľovských Skýtov – sa nazývalo «**ЧѢРНОКЪ МЛѢКО**»,¹²⁹ Skýti-Rusi totiž pili i krv ľudí zabitých v boji.¹³⁰ (Vyčerpávajúca etymológia slova «rus» siahajúca do najstarších dôb ľudstva i Slovanov vôbec bude v samostatnej štúdiu v budúcich *Krásnobrodských zborníkoch*).

Ц, Ч

Pred «koppu» s číselnou hodnotou «90» boli sv. Cyrilom vsunuté dve ďalšie novovytvorené slovanské písmená «**ци**» (Ц) a «**чръвь**» (Ч) označujúce navzájom príbuzné zvuky *c* a *č*. Ich umiestnenie práve na tomto mieste má svoju prísnu

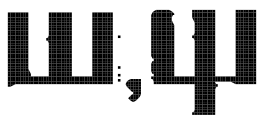
logiku a dôvod v hebrejskej (fénickej) abecede. Mních Chrabr vo svojom **Сказаніи о письменехъ** tiež potvrdzuje, že v abecede, ktorú vytvoril sv. Cyril, sú umiestnené písmená «**ц**» a «**ч**» práve na tomto mieste. Novovytvorené slovanské písmená totiž uvádza v poradí: «**б**», «**ж**», «**с**», «**ц**», «**ч**», «**ш**», «**щ**»... teda «**ц**», «**ч**», stoja ešte pred písmenami «**ш**» a «**щ**». To mimochodom znova nekompromisne ukazuje, že cyrilika je autorské dielo sv. Cyrila, lebo o glagolike, v ktorej sú tieto novovytvorené písmená umiestnené až kdesi na konci, to nemožno vôbec povedať. Nakoľko sa zvuky *c*, *č* v gréčtine nevyskytujú, boli ich tvary vytvorené pootočením fénického «*cadi*», príp. grafickou diferenciáciou z hebrejského «*cadi*» (צ), z ktorého koniec koncov pochádzala i samotná grécka «*koppa*». Preto sv. Cyril umiestnil písmená «**ц**», «**ч**» práve pred ňu. Hebrejské «*cadi*» sa v stredoveku vyslovovalo dvoma spôsobmi, tj. aj ako *c*, aj ako *č*.¹³¹ Prí-

buznosť staroslovanského «**ц**», «**ч**» s gréckou «*koppou*» (Ϟ) je zrejماً nielen z ich vzájomnej grafickej podobnosti, ale i z faktu, že pozdejšie, keď sa grécka «*koppa*» (prenasledovaním cyriliky a zavedením glagoliky) úplne prestala v cyrilike užívať, prevzalo jej číselnú hodnotu (číslo 90) práve jej susedné písmeno «**чръвь**» (Ч), ktoré bolo pôvodne až do toho času, podobne ako i písmeno «**ци**» (Ц) bez akejkoľvek číselnej hodnoty. Hodne neskôr, v tzv. postglagolskom období (po roku 893) vplyvom kontaminácie z glagoliky dodatočne prevzalo aj cyrilské písmeno «**ц**» glagolskú číselnú hodnotu «900» a to hlavne vtedy, keď neocyrilské «**Ѧ**» prestalo v neocyrilike označovať zvuk *ä* (Ѧ), príp. *ä_n* a začalo označovať skôr zvuk *ja*.

Cyrilské písmená (zvuky) «**р**», «**с**», «**т**»¹³² sú v staroslovančine potrebné

rovnako ako i v gréčtine, preto boli v slovanskej azbuke ponechané spolu so svojou pôvodne gréckou číselnou hodnotou: «100», «200», «300».

Staroslovanská fonetika, podobne ako i všetky súčasné slovanské jazyky, veľmi často užíva zvuk *š*, ktorý gréčtina nepozná. Preto sv. Cyril veľmi dômyselne a plne logicky, podobne ako v prípadoch zvukov *b-v* a *ž-z*, vsunul k písmenu «**Ѡ**» (Ѡ) označujúcemu zvuk *s*, nové slovanské «**ѡ**» (ѡ) vyjadrujúce príbuzný zvuk *š*. Keďže ruská-skýtska staroslovančina (plemeno Magog) veľmi často užívala aj iný, v gréčtine sa vôbec nevyskytujúci dvojzvuk *št*¹³³ (Ѣ), sv. Cyril ho cieľavedome a plne logicky vsunul medzi príbuzné písmená a zvuky *š* a *t*. Túto hlbokú logiku a poriadok (...*š*, *št*, *t*...) vidíme znova len a len v abecede, ktorú podľa svedectva mnícha Chrabra vytvoril sv. Cyril (tj. v cyrilike) (pozri tabuľku – obr. 14), kým v glagolike sú písmená «**ѡ**» a «**Ѣ**» hodené bez tejto logiky na koniec cyrilickej osnovy (pozri obr. 18a, b). Príčinou je skutočnosť, že tvorca glagoliky, tj. deformátor cyriliky (akýsi Štefan) chcel svoju mutáciu čo najviac pripodobniť poradiu písmen v latinskej abecede (...*o*, *p*, *r*, *s*, *t*...)! Pri vytváraní grafickej podoby oboch nových slovanských písmen «**ѡ**» a «**Ѣ**» siahol sv. Cyril znova po hebrejskom, či lepšie povedané fénickom vzore a použil fénický znak «šín» (hebrejské «šín» vzniklo tak isto z fénickej predlohy), ktorý označuje zvuk *š*.

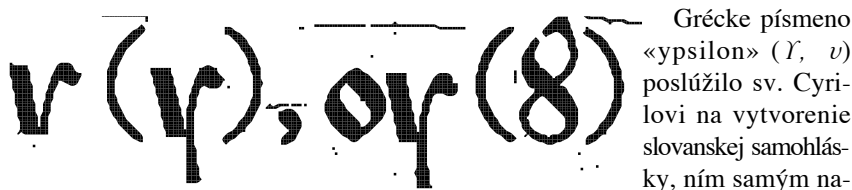

Fénické «šín» je prototypom nielen hebrejského «šín», ale poslúžilo i sv. Cyrilovi na vytvorenie cyrilického písmena «ѡ».

Sv. Cyril geniálne prispôbil a esteticky zosúladiť jeho tvar s ostatnými slovanskými písmenami, takže v žiadnom prípade nepôsobil nijakým rušivým dojmom. Samozrejme, obe novovytvorené písmená (ѡ, Ѣ) zostali v cyrilike bez číselnej hodnoty, v opačnom prípade by došlo k nežiadúcemu narušeniu číselnej kompatibility s gréckym systémom.

Slovanské písmená «**ѡ**» a «**Ѣ**» majú nielenže spoločný pôvod, ale sú naozajstnými «dvojčatami», a to ako po stránke tvarovej-grafickej, tak i po stránke zvukovej-fonetickej, preto sv. Cyril vsunul túto pozoruhodnú dvojicu slovanských zvukov (ako bolo už vyššie naznačené) práve medzi zvuky *s* a *t*. Existen-

cia legatúrneho písmena «**Ѡ**» (**Ѡ** = **Ѡ+Ѡ** = **Ѡ+Ѡ**), vysvetľuje i fakt, prečo novovytvorené slovanské písmeno «**Ѡ**» (**Ѡ**) nebolo umiestnené **pred** písmeno «**Ѡ**» (**Ѡ**), ako v prípadoch novovytvorených *b* a *ž* v dvojiciach *b-v* a *ž-z*, ale za neho, teda odlišne ako to bolo zvykom v hebrejskej abecede (porov. hebrejské «šin» predbieha za ním nasledujúce «sin»).¹³⁴ V Cyrilom vytvorenej azbuke (cyrilike) vidíme teda naozaj veľkú logiku a nezvyčajný poriadok, a to nielen v tvaroch a grafickej jednoduchosti nových písmen, ale aj v ich včleňovaní do základného (gréckeho) abecedného telesa. Deformátor cyriliky – Štefan pri tvorbe glagolskej abecedy úmyselne prehodil písmeno «**Ѡ**» z jeho pôvodného miesta medzi materskými písmenami «**Ѡ**» a «**Ѡ**» na koniec abecedy a neskôr v druhej etape (pozri **obr. 18a, b**) za písmeno «**Ѡ**», pretože sa toto písmeno «**Ѡ**» u Slovanov (keltského pôvodu) vyslovovalo ako *š*¹³⁵ a takto sa vlastne dostalo do tesnej blízkosti príbuzného «**Ѡ**» a «**Ѡ**» (ktoré boli prehodené tak isto dvakrát: najprv na koniec glagolskej abecedy a neskôr medzi dvojicu «**Ѡ**» – «**Ѡ**»). Časovú prvotnosť cyriliky v porovnaní s jej pozdejšou deformáciou, tj. glagolikou dokazuje koniec koncov i samotný grafický tvar písmena «**Ѡ**». Porovnaním cyrilského «**Ѡ**» a glagolského «**Ѡ**» je totiž jasné, že prvé (cyrilské) sleduje tvary svojich rodičovských «**Ѡ**», «**Ѡ**» umiestnených nad sebou, kým glagolský ekvivalent je bezmyšlienkovitou spotvoreninou prvého. Autor glagoliky zvyknutý pri deformovaní písmen robiť všade krúžky a oblúčky, jednoducho aj v tomto prípade zaokrúhlil spodnú časť pôvodného cyrilského písmena. Pravdepodobne si alebo narýchlo neuvedomil, že ide o legatúru dvoch písmen, alebo mu na nej nezáležalo, nakoľko v Dalmácii (v rodisku glagoliky) u Slovanov keltského pôvodu sa toto písmeno (**Ѡ**) aj tak vyslovovalo ako *š*.

temné *ou*]. Je to úplne samostatné písmeno, rozdielne od «ižice» (*v*).¹³⁸

Grécke písmená «Φ», «χ» vyjadrujúce zvuky *f*, *ch* boli sv. Cyrilom prevzaté do cyriliky bezo zmeny (Φ, χ), a to aj so svojimi pôvodnými gréckymi číselnými hodnotami (500, 600).

Predposledné písmeno gréckej abecedy «ψ» bolo v cyrilike ponechané (Ψ), ako sme to videli i v predchádzajúcich prípadoch, čiste kvôli svojej číselnej hodnote (700). Jeho zvuk *ps* sa totiž v staroslovančine nevyskytuje často, a aj keby, možno by ho bolo jednoducho zapísať dvoma rozdielnymi písmenami «п» a «с». ¹³⁹

Podobne aj grécke «omega» (ω) s číselnou hodnotou «800» ako posledné písmeno gréckej abecedy. Pôvodne bolo v cyrilike vyslovované ako *u* alebo dlhé *o* (tzv. zdvojené *o*).¹⁴⁰ V skutočnosti posledným písmenom gréckej abecedy je «sampi» (Ϟ), ktoré však v gréčtine už dávno stratilo svoj význam a zostala mu len číselná hodnota «900».

Na koniec, tj. za grécku osnovu cyrilickej abecedy (konkrétne za písmeno «ѠѡѢѣ») sv. Cyril umiestnil ešte štyri chýbajúce novodotvorené znaky, ktoré boli nevyhnutné na správne zapisovanie slovanskej (rúskej-ruskej) fonetiky kráľovských Skýtov-Rusov. Sú to tzv. redukované hlásky:

1.) «Ѡѡ» (Ѡ) vyslovovaný najčastejšie ako temné tvrdé *e*,¹⁴¹ dnes známy ako tzv. *tvrdý znak*;

2.) «Ѣѣ» (Ѣ), tj. *veľmi tvrdé y*, ktorého extrémne tvrdá výslovnosť, na rozdiel od obyčajného *tvrdého y*, tj. «иже» (и), je dodnes charakteristická pre karpatských Rusínov v mnohých oblastiach východného Slovenska. Pozor! v originálnej azbuke-cyrilike, ktorú zostavil sv. Cyril, v žiadnom prípade neexistoval znak «ѣ», ako sa to v súčasnej cyrilike zvykne zapisovať! Grafický znak «ѣ» je pozdejší glagolská kontaminácia a v keltskej-glagolskej mäkkej výslovnosti by mal vyjadrovať naopak «veľmi zmäkčené i»;

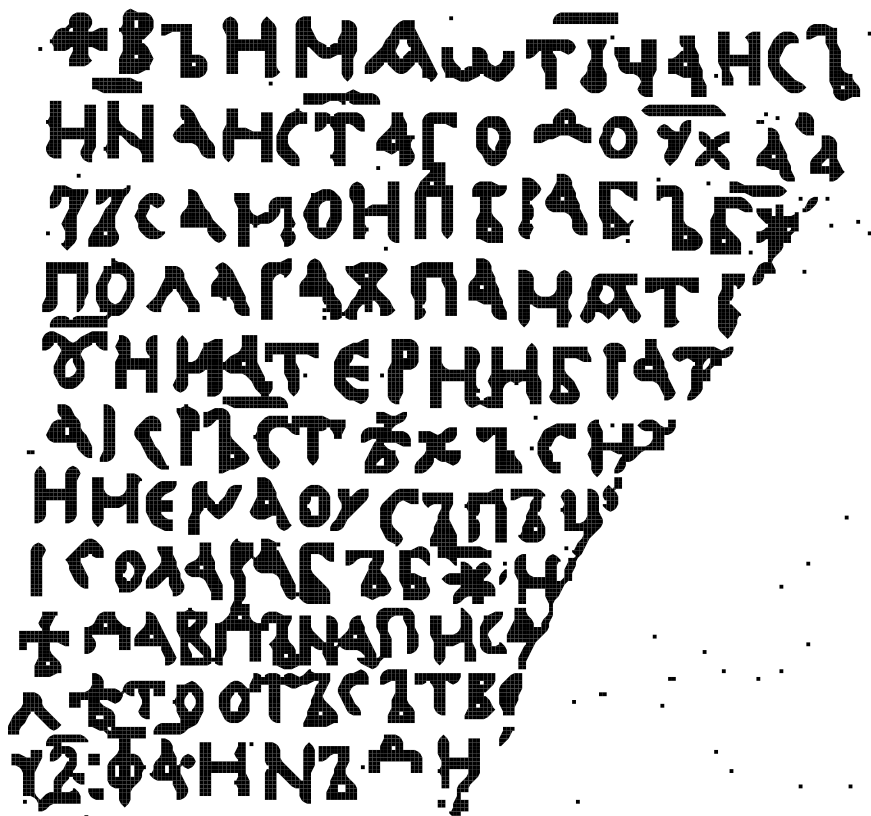
3.) «Ѥѥ» (Ѥ), dnes známy ako tzv. *mäkký znak*, vyslovovaný najčastejšie ako temné sykavé *u*, príp. *o*;

4.) «Ѧѧ» (Ѧ) (pozri ďalej).

Varianty «ѣ», «Ѣ», «Ѥ», «ѥ» taktiež nie sú originálne. V časoch sv. Cyrila a Metoda neexistovali, sú pozdejšieho neocyrilického pôvodu a do azbuky sa dostali až pod neskorším vplyvom glagolskej kontaminácie, keď sa texty bezmyšlienkovite prepisovali späť z glagoliky do neocyriliky. Svedčí o tom

napríklad náhrobný nápis cára Samuela z r. 993: «ВЪ ИМѦ ШТЬЦА И СЪИНА И СЪТАГО ДОУХА АЗЪ САМОИИѢ РАВЪ БЖ(И) ПОЛАГАЖ ПАМАТЬ (ШТЬЦ)Ѣ И МАТЕРИ И БРАТ(Ѣ) (И)А КРЪСТѢХЪ СИ(ХЪ) ИМЕНА ОУСЪПЪШ(ИХЪ НИ)-КОЛА РАВЪ БЖИ (...)Ѣ ДАВДЪ НАПИСА(... ВЪ) ЛѢТО ОТЪ СЪТВО(РЕНИЯ МИРО)У Ѡ:Ѡ:Ѡ: ИИЪДИ(КТЪ Ѡ)» (obr. 17) – všimnime si, že v celom texte sa užívajú len formy originálneho cyrilometodejského «и», «ъи».

V glagolike sa totiž pôvodné cyrilské tzv. tvrdé znaky automaticky nahrádzali mäkkými, podobne aj tvrdo vyslovované «иже» (и) sa nahrádzalo mäkkým «и».¹⁴³ Tak z originálneho cyrilského «ъи» vzniklo dnešné úplne nesprávne «ы».

Obr. 17: Náhrobný nápis bulharského cára Samuela z r. 993 (= 6501-5508) nájdený v dnešnom Macedónsku.¹⁴²

Pôvod, výslovnosť a modifikácie redukovaných samohlások «Ъ», «Ь»

Najstaršie jazyky a abecedy sveta nepoznajú samohlásky. Starodávne semitské nápisy, ako aj najstaršie rukopisy samotnej Biblie tiež ukazujú na neprítomnosť samohlások v antických abecedách. Z toho možno usudzovať, že samohlásky (chápané v dnešnom ponímaní) sú v ľudskej reči oveľa mladšie než spoluhlásky. Keďže však bez samohlásky, ako takej, nie je možné vysloviť žiadnu spoluhlásku (odtiaľ je i názov «spolu-hláska»), reč predhistorických ľudí, teda i Praslovanov, bola sprevádzaná rozličnými nosovými, vrčivými, alebo sykavými prídychmi,¹⁴⁴ tj. výdychmi zvuku,¹⁴⁵ ktoré v plnej miere nahrádzali, alebo zastupovali dnešné samohlásky.¹⁴⁶

V keltskej-gálskej výslovnosti prevažovali nosové zvuky (porovnaj dnešnú francúzštinu), kým v skýtskej-ruskej hrdelné prídychy. Z týchto hrdelných zvukov dva najzákladnejšie sa zachovali aj v cyrilometodejských časoch vo forme tzv. redukovaných samohlások «Ъ», «Ь». Sv. Cyril ich vo svojej geniálnej jednoduchosti nazval tak, ako sa najčastejšie vyslovovali: «ЕРЪ» (Ъ) a «ОУСЬ» (Ь). Tvrdý znak sa totiž vyslovoval ako nejasný temný vrčivý zvuk *e*, (príp. temné *a*, *i*...). Mäkký znak sa vyslovoval ako nejasný sykavý zvuk *ou*, (príp. *o*, *u*...). Keďže sv. Cyril a Metod zobrali za základ spisovnej staroslovančiny skýtskuruskú reč slovanských kráľov (plemena Magog – mimochodom, to bola aj ich vlastná materinská reč), do Cyrilovej abecedy, tj. originálnej cyriliky sa dostali len znaky pre ruské-skýtske zvuky, kým iné, napr. keltské nosové zvuky našli svoje uplatnenie až v pozdnejšej deformácii, tj. v glagolike, či v neskoršej neocyrilike, ktorá sa užíva dodnes.

Tak vidíme, že v staroslovančine z konca 1. a zo začiatku 2. tisícročia, tj. v starších a pôvodnejších cyrilských textoch sa naozaj hojne užívali a dôslednejšie zapisovali redukované samohlásky «ЕРЪ» (Ъ) a «ОУСЬ» (Ь). Pekne to ilustruje úryvok z *Ostromírovho evanjelia* (Lk 15,13) z rokov 1056-1057 v porovnaní s novším staroslovanským textom:

«НЕ ПО МЪНОЗЪХЪ ДЪНЪХЪ СЪВЪРАВЪ ВСЕ МЪНИИ СЫНЪ...»,

«НЕ ПО МНОЗЪХЪ ДНЪХЪ СОБРАВЪ ВСЕ МНІИ СЫНЪ...».

Keďže u Praslovanov skýtskeho pôvodu (napr. u podkarpatských Rusínov, alebo apeninských Etruskov) prevládala tzv. otvorená slabika (tj. každá slabika, ba dokonca i každé slovo končilo prednostne na samohlásku), podobne, ako je tomu dodnes v taliančine,¹⁴⁷ ktorá je etruského pôvodu, väčšina slov končila tvrdým znakom,¹⁴⁸ alebo samohláskou, napr. «СЪ-ГРЪ-ШИ-ХЪ», «НА-И-МЪ-НИ-КЪ».¹⁴⁹ V moderných rečiach sa tento tvrdý znak často zmenil na samohlásku «o» alebo sa úplne stratil (napr. «КЪГДА - КОГДА», «КЪТО - КТО», «КЪДЕ - КДЕ»...).

Mäkká výslovnosť u Praslovanov-Keltov plemena Gomer spôsobila, že pri prepisovaní pôvodných cyrilometodejských textov, hlavne v pozdejšom glagolskom období, bol tvrdý znak nahrádzaný mäkkým (v moderných rečiach sa mäkký znak často zmenil na samohlásku «e» alebo sa stratil, porov. «ДЪНЬ - ДЕНЬ», «КОНЬЦЪ - КОНЕЦЪ», «ДВЕРЬ - ДВЕРЕ»). Preto opisovač-mnich, ak bol keltského pôvodu, zapisoval na konci slov končiacich spoluhláskou nie tvrdé, ale mäkké znaky (Ѣ). Pokeltštvovanie skýtskych cyrilometodejských textov pekne vidieť napr. pri porovnaní dvoch redakcií rukopisov *Žitia Konštantína*: V prvej z nich prevládajú originálne tvrdé znaky:

«ВЪ СЕЛОУНЦѢМЪ ЖЕ ГРАДѢ БѢ МОУЖЪ НѢККИ, ДОБРОРОДЕНЪ И БОГАТЪ, ИМЕНЕМЪ ЛѢВЪ...»,¹⁵⁰

kým v druhej, ich poväčšine vystriedali mäkké:

«ВЪ СОЛОУНЦѢМЪ ГРАДѢ БѢ МОУЖЪ НѢККИ, ДОБРОРОДЕНЪ И БОГАТЪ, ИМЕНЕМЪ ЛѢВЪ...». ¹⁵¹

Druhá, «mäkšia» verzia pochádza teda s veľkou pravdepodobnosťou z pera opisovača keltského pôvodu.¹⁵²

V západnej Európe, hlavne pod vplyvom latinčiny, ktorá uprednostňuje «uzavretú slabiku», tj. slabiku končiacu spoluhláskou, sa redukované zvuky Ѣ, Ѥ v mnohých prípadoch vyslovovali a zapisovali doslovne, tj. vo svojej plnej forme ako jasné *er*, *ar*, príp. *os*, *us* a pod. - teda aj so svojim vrčivým alebo sykavým podfarbením.

Porov. stsl. skýt. «ДОМЪ» (u Keltov «ДОМ-Ъ») — lat. «dom-us», gr. «δομ-ος» *dom*; stsl. skýt. «ТОУРЪ» (u Keltov «ТОУР-Ъ») — lat. «taur-us», gr. «ταῦρ-ος» *tur*; stsl. skýtske «МАТИ», resp. «*МАТ-Ъ» (u Keltov «МАТЬ») — lat. «mat-er», gr. «μάτ-ηρ»; angl. «moth-er» sa zapisuje s uzavretou slabikou, ale vyslovuje s otvorenou [mað-ъ]. Porov. angl. «broth-er» [čítaj *brað-ъ*] a stsl. «БРАТ-Ъ», príp. čes. «bratr».

Ѣ Písmeno «АТЪ» (Ѣ) bolo v originálnej sv. Cyrilom vytvorenej azbuke posledným písmenom, preto dostalo podľa vzoru posledného písmena červenej (fénickej) abecedy grafický tvar kríža. Všetky varianty fénickej abecedy všetkých čias (od 13. st. pred Christom do 8. st. pred Christom) bez rozdielu totiž končili a končia znakom kríža (**obr. 6**). Je to ďalší, veľmi vážny dôkaz, že prvou slovanskou abecedou, ktorú zostavil sv. Cyril je ruská-červená hramota, dnes známa ako cyrilika a nie glagolika, ktorá obrátiac všetko na ruby krížom začína a nie končí. Sv. Cyril pri vytváraní slovanského písma rešpektoval starodávnu maloázijskú tradíciu slovanskej kultúry. Písmeno «АТЪ» (Ѣ) sa v časoch sv. Cyrila a Metoda originálne vyslovovalo tvrdo, pri-

bližne ako dnešné slovenské «široké e» (ä).¹⁵³ Ide o starodávny, veľmi často užívaný (pozri pozn. 175) a výrazne tvrdý dvojzvuk, tvorený súčasným vyslovením dvoch samohlások: «e», «a». ¹⁵⁴ Tzv. «široké e» sa aj dnes prakticky vyslovuje ako kombinácia zvukov *e + a*, tj. ako obyčajné «e», no s perami naširoko otvorenými ako pri vyslovení samohlásky «a» (odtiaľ aj názov «široké»). V glagolike sa cyrilské «Ѣ» začalo nahrádzať glagolským znakom «Ѧ» (pozri tab. obr. 14), čo spôsobilo, že ešte neskôr pri prepisovaní textov do neocyriliky dochádzalo k častej, avšak úplne nesprávnej zámene písmen «Ѣ» a «А».

Porovnaj staroslovanské výrazy v rozličných staroslovanských rukopisoch:
 stsl. «**прѣмь**» = stsl. «**прамь**» = stsl. «**прамъ**» *správne, priamo*;¹⁵⁵
 stsl. «**власѣнь**» = stsl. «**власанъ**» *vlasatý*;¹⁵⁶
 stsl. «**вѣсѣдъникъ**» = stsl. «**всадъникъ**» *jazdec*...¹⁵⁷

Takto na mnohých miestach, kde v originálnej cyrilike bolo písmeno «Ѣ» sa v neocyrilských textoch objavilo písmeno «А». V dnešnej slovenčine (ako dôkaz rusínskeho pôvodu s moskovským podfarbením) sa starodávny praslovanský zvuk **Ѣ** vo svojej originálnej cyrilometodejskej forme zachoval v slovách, ako napr.:

«mäso» (originálne staroslovansky «***мѣсо**»), kým neocyrilské «**месо**» [čítaj *mjaso*] predstavuje hybridný tvar, tj. novšiu tiež skýtsku výslovnosť, avšak zmäkčenú dodatočným keltským, príp. moskosibirským vplyvom;

«päta» (originálne stsl. «***пѣта**»), neocyrilské «**пата**» [*pjata*];¹⁵⁸

«päť» (originálne stsl. «***пѣтъ**»), neocyrilské «**паты**»;¹⁵⁹

«mäkký» (originálne stsl. «***мѣккъъ**»), neocyrilské «**маккъъ**»¹⁶⁰...

Porov. stsl. «**вѣки вѣковъ**» [*väky väkov*] – slov. «veky vekov»;

«**Ѡ пресвѣтъѣй, пречистѣй, преблагословеннѣй, славнѣй богородицѣ**» [*o presväťaj, prečystaj, preblagoslovennäj, slavnäj bohorodycä*] – slov. «o presvätej, prečistej, preblagoslovennej, slávnej Bohorodič(k)e».

Starodávnu kombináciu hlások *e + a* nachádzame i v anglickom a latinском jazyku. Napr. v angl. «meat(h)» *mäso*, sa zachovala starodávna praslovanská výslovnosť iba v písomnej podobe (spoluhláska «(h)» je vlastne západnou formou zápisu praslovanského «s» – pozri str. 48-50). Ďalej sa «široké e» zachovalo v latinčine, porov. napr.:

stsl. «**цѣсарь**» — lat. «caesar»;¹⁶¹

stsl. «**лаѣвъ-ь**» (skýtske «**лѣвъ**»¹⁶²) *lavý* — lat. «laev-us»;

stsl. «**еврѣи**» — lat. «hebraeus»;¹⁶³

stsl. «**дѣмонъ**» — lat. «daemon»;¹⁶⁴

stsl. «**дѣволъ**» — lat. «deabolis», gr. «*δεῖβολις*».¹⁶⁵

«Široké e» sa zachovalo taktiež v anglickej výslovnosti, napr. v slovách «thank» [θænk], «that» [ðæt]..., znak «æ», ktorý sa často užíva aj v latinčine, nie je nič iné ako kombinácia-legatúra «a+e» (porov. lat. «saeta» = «sæta», «praeda» = «præda»...).

Taliančina, ako jazyk založený na starodávnej etruskej (rusínskej) kultúre má výskyt na široko vyslovovaného «širokého» resp. tzv. «otvoreného e» tiež mimoriadne častý.¹⁶⁶

V keltskej glagolskej výslovnosti bolo písmeno «**ġ**» nazývané mätko «**IAṬṬ**». Keďže keltská-glagolská výslovnosť nepoznala a ani nepotrebovala tvrdé skýtske-rusínske zvuky, u Keltov, v ich hranatej glagolike sa písmeno «**IAṬṬ**» (**ġ**) užívalo na zápis nosového zvuku *ä*_n [vyslovuj ako slovenské *ä* s nosovým prídychom -n, tj. nejakou podobne ako dnešné poľské *ę*]. V ešte neskoršej, tzv. okrúhlej glagolike bol tento ruský zvuk *ä* úplne zmäkčený pridaním zvuku *j* [*jä*], čo dalo vznik neocyrliským **IA**, **Ĳ** [čítaj *ja*, *je*¹⁶⁷] a pre nosový variant *ä*_n bol vytvorený nový grafický znak **IAE** (pozri obr. 14). Podobnosť výslovnosti zvuku *jä* v okrúhlej glagolike s pozdejším neocyrliským «jotovaným a» (**IA**) [čítaj *ja*] však bola tak veľká, že v pozdejšej neocyrlilike sa okrúhle glagolské «**IAṬṬ**» (**ġ**) nahrádzalo nielen pôvodným cyrliským «**IAṬṬ**» (**ġ**), ale i neocyrliským «jotovaným a» (**IA**). Keďže v neocyrlilike sa začal keltský nosový zvuk *ä*_n zapisovať znakom **IAE**, pri prepisovaní textov z rozličných abecied navzájom medzi sebou vznikla v neocyrliských pamiatkách často nesprávna zámena a kolízia medzi písmenami **ġ-IA-AE**, takže jedno a to isté písmeno malo na rôznych miestach rozličnú výslovnosť, napr.: písmeno «**IAE**» sa v neocyrliských textoch vyslovuje raz ako *ja*, inokedy ako *ä*, alebo *ä*_n, *jä* a pod. Vidieť to pekne na slove «**MAECCO**»: V originálnej sv. Cyrilom zostavenej cyrilike sa toto slovo písalo v tvare «***MAECCO**» [čítaj *mäso*], v glagolike «***MAECCO**» [čítaj *mäso*], čo sa však v o niečo neskoršej okrúhlej glagolike už vyslovovalo ako *mjäso*; odtiaľ ešte neskoršie, po opätovnom prepísaní glagolského textu do cyriliky-neocyrliliky sa aj v cyrliskej staroslovančine objavil novotvar «**MAECCO**» [v zmäkčenej skýtskej výslovnosti kontaminovanej glagolikou, príp. v moskovskej výslovnosti čítaj *mjaso*¹⁶⁸] — porov. poľské «mięso» [čítaj *mjenso*], české «maso», mosk. «мясо» [čítaj *mjaso*], slov. «mäso».¹⁶⁹

Podobnú situáciu vidíme i na ďalšom praslovanskom slove "iránskeho" pôvodu: «**CEBĚṬṬ**» [čítaj *svätġ*], «**CEBĚṬṬ**» [čítaj *svä.tä*] = «**CEBĚṬṬ**»¹⁷⁰ [čítaj *svätġ*; v novej okrúhlej glagolikou kontaminovanej výslovnosti, resp. moskovskej výslovnosti sa začalo čítať *svjatġ*] — aj tu sa vo všetkých prípadoch jedná o jedno a to isté slovo, ktoré má dnes dva významy, tj. nielen *svätý*, ale aj *svet(l)ý*, príp. *svet(l)o*.¹⁷¹ Podobne i staroslovancké slovo «**CEBĚṬṬ**» [čítaj *slovänskġ*] sa po vytratení «širokého e» začalo čítať dvoma spôsobmi, z čoho vznikli dnešné výrazy: 1.) *slovenský*, 2.) *slovan-ský*, pričom v neocyrlilike sa zapisovalo v tvare «**CEBĚṬṬ**». Porovnaj ďalšie príklady na nasledujúcej dvojstrane.

<i>Skýtska-ruská reč (orig. cyrilika)</i>	<i>Keltský vplyv (glagolika)</i>
stsl. свѣтъ ¹⁷² [svätʲ], slov. svätý, svet(l)ý, svet(l)o	stsl. свѣтъ [sväntʲ], pol. święty [švie.n.ty], tal. s(v)anto, lat. s(v)anctus
stsl. * имѣ [imä], slov. imä	stsl. имѣ [imä _n], pol. imię [imie _n], slov. (i)meno, lat. nomen
stsl. * сѣмѣ [sämä], slov. semä	stsl. сѣмѣ [sämä _n], slov. semeno
stsl. * врѣмѣ [vrämä], slov. vremä	stsl. врѣмѣ [vrämä _n], stsl. врѣмена
stsl. * писмѣ [pismä], slov. písmo	stsl. писмѣ [pismä _n], slov. písmeno
stsl. * пѣтъ [pätʲ], slov. päť	stsl. пѣтъ [päntʲ], gr. πέντε, pol. pięć [pie.nč], ale pol. pięty
stsl. * дѣвѣтъ [dävätʲ] (odvodené od stsl. дѣва ¹⁷³), slov. devätʲ	stsl. дѣвѣтъ [deväntʲ], pol. dziewięć [dzievie.nč]
stsl. вѣтръ ¹⁷⁴ [vätʲ = väter], mosk. ветер	stsl. вѣтръ [väntʲ], lat. ventus, tal. vento
stsl. * рамѣ [ramä], slov. ramä, angl. arm (pred tort-trot zmenou)	stsl. рамѣ [ramä _n], slov. rameno
stsl. * плѣмѣ 1.) * пламѣ [plamä], angl. flame (= *phlame), lat. flamma (= *phlamma) 2.) * племѣ [plemä], slov. plemä	1.) stsl. плѣмѣ [plamä _n], plameň, stsl. пламень ¹⁷⁶ , pol. płomień 2.) stsl. плѣмѣ [plemä _n], slov. plemeno, pol. plemię [plemie _n], pol. się [še _n]
stsl. сѣ [sä], slov. sa, gemer. sä ¹⁷⁵	stsl. сѣ [vemä _n], slov. vemeno, porov. lat. femina, angl. women [wimin]
stsl. * вемѣ [vemä], slov. vemä	stsl. вемѣ [vemä _n], slov. vemeno, porov. lat. femina, angl. women [wimin]
stsl. * брѣмѣ [brämä], slov. bremä	stsl. брѣмѣ [brämä _n], slov. bremeno
stsl. * мѣ [mä], slov. ma, zemplínske me (4. pád osobného zámena ja)	stsl. мѣ [mä _n], stsl. мѣне , pol. mnie, mosk. меня
stsl. * мѣта [mäta], slov. mäta	stsl. мѣта [mä.ta], pol. mięta [mie.ta], lat. mentha
stsl. * вѣщеславъ [väšteslav], = veštec Slovanov	stsl. вѣщеславъ [väššeslav], lat. Venceslaus Václav
stsl. * памѣтъ [pamätʲ], slov. pamätʲ	stsl. памѣтъ [pamätʲ], pol. pamięć [čítaj pamje.nč]
stsl. * вѣзъ [väz], slov. väz, väzeň	stsl. вѣзъ [väz _n]
stsl. * говѣдъ [hovädʲ], slov. hovädo	stsl. говѣдъ [hovädʲ]

Мѣшанѣ скѣѣтскѣ покеѣтѣшенѣ, resp. мосхоѣберскѣ вѣлѣв (неосѣрилѣка)

stsl. **СѢАТЪ**¹⁷⁷ [svjatъ]

stsl. **ИМѢ**¹⁷⁸ [imja], mosk. имя

stsl. **СѢМѢ** [semja], mosk. семья

stsl. **ВРѢМѢ**¹⁷⁹ [vremja], mosk. время

stsl. **ПИСМѢ**¹⁸⁰ [pismja]

stsl. **ПѢТЬ**¹⁸¹ [pjat], mosk. пять

stsl. **ДЕВАТЬ**¹⁸² [devjat]

poľ. wiatr, slov. vietor

stsl. **РАМѢ**, mosk. рамя

1.) stsl. **ПЛАМѢ** [plamja], mosk. пламя

2.) stsl. **ПЛЕМѢ**¹⁸³ [plenja], mosk. племя

zempl. še (= sje),¹⁸⁴ rusínske ša (= sja)¹⁸⁵

stsl. **ВЕМѢ** [venja], mosk. вѣмя

stsl. **БРѢМѢ**¹⁸⁶ [bremja], mosk. бремя

stsl. **МѢ** [mja]

stsl. **МѢТА**¹⁸⁷ [mjata], mosk. мѣта

stsl. **ВѢЩЕСЛАВЪ**¹⁸⁸ [vja(š)česlav],

mosk. Вячеслав

stsl. **ПАМѢТЬ** [pamtjat]

stsl. **ВѢЗЪ** [vjaz], slov. viazat'

stsl. **ГОВѢДЪ** [hovjado]

V slove **жрѣва**¹⁸⁹ (originálne ***жрѣвѣ**) si prvá samohláska «ѣ» zachovala originálnu podobu, druhá nadobudla, či lepšie povedané podľahla keltskému vplyvu. V slovenskom slove «žriebä» vidíme opačný prípad – prvá sa keltským vplyvom zmäkčila, druhá zostala tvrdá ako v cyrilometodejskej pôvodine. Keltský vplyv vidieť aj v iných slovách, napr. porov. stsl. **на-чин-а-ти** – stsl. **на-ча-ти**, stsl. **въз-им-а-ти** – stsl. **въз-а-ти** – stsl. **въз-ьм-а-ѡ**, podobne **жьн-а** – stsl. **жа-ти**.¹⁹⁰

Z glagolskej varianty cyrilometodejského «ѣ» (**ь**), vzniklo v keltskom prostredí aj druhé nosové písmeno, v neocyrilike známe ako tzv. «nosové u» (**ж**) [čítaj *o/u_m*, prípadne *o/u_n*].

<i>Skýtska-ruská reč (orig. cyrilika)</i>	<i>Keltský vplyv (glagolika a neocyrilika)</i>
stsl. рѣка [<i>ro/uka</i>], рѣка , slov. 1.) ruka, 2.) rieka	stsl. ьрѣка [<i>rä_nka</i>], stsl. рѣка ¹⁹¹ , poľ. ręka [<i>re_nka</i>]
stsl. * идѣ [<i>ido/u</i>], идѣ , mosk. иду	stsl. ьрѣка [<i>ido/u_m</i>], stsl. идѣ ¹⁹² , slov. idem
stsl. * могѣ [<i>moho/u</i>], могѣ	stsl. ьрѣка [<i>moho/u</i>], stsl. * могѣ = можѣ ¹⁹³ [<i>možo/u_m</i>], slov. môžem, ukr. можу, poľ. (1. os.) mogę, poľ. (3. os.) może
stsl. * мѣжь [<i>mo/už</i> , príp. <i>măž</i>], мѣжь , slov. muž, lat. mas	stsl. ьрѣка [<i>mă_nž</i>], stsl. * мѣжь ¹⁹⁴ , poľ. maż [<i>mo/u_nž</i>], (gen.) meża [<i>me_nža</i>], nem. Mensch [<i>menš</i>], angl. man(sch) [<i>mæn(š)</i>],
stsl. * голѣвь [<i>holo/ub</i>], mosk. голубъ, slov. holub	stsl. ьрѣка [<i>golo/u_mb</i>], stsl. голѣвь ¹⁹⁵ , tal. colomba, lat. columb-us, poľ. gołąb [<i>golo_mb</i>]
stsl. * зѣвь [<i>zo/ubъ</i>], зѣвь , slov. zub	stsl. ьрѣка [<i>zo/u_mbъ</i>], stsl. зѣвь ¹⁹⁶ , poľ. ząb, ale (mn. č.) zęby
stsl. * дѣвь [<i>do/ub</i>], дѣвь , slov. dub	stsl. ьрѣка [<i>do/u_mbъ</i>], stsl. дѣвь ¹⁹⁷ , poľ. dąb, ale (mn. č.) dęby ¹⁹⁸
stsl. * ѣгъль [<i>o/uhъ/ь</i>], ѣгъль , slov. uhol	stsl. ьрѣка [<i>o/uhъ/ь</i>], stsl. ѣгъль , lat. angulus
stsl. * ѣгъ [<i>o/uhъ</i>], ѣгъ = ѣгъ-ор , slov. úh-or	stsl. ьрѣка [<i>o/uhъ</i>], stsl. ѣгъ = жъ (po palatalizácii <i>h > ž</i>), porov. ukr. вуж, poľ. wąż, Už-horod Ung-var, rieka Uh = Už = Hung

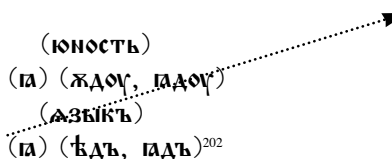
Písmeno «Ѣ» (ѢТЬ) bolo v originálnej sv. Cyrilom vytvorenej azbuke absolútne posledným písmenom, preto sa jeho pomenovanie nápadne podobá názvu písmena «Ѡ» (ѠТЬ), ktoré je tiež posledným v gréckej abecede («sampi» (Ϻ)) sa už v časoch sv. Cyrila a Metoda neužívalo). V znení tzv. prvého Chilandarského opisu Chrabrovho traktátu je «Ѣ» (v zastúpení neocyrilského «Ѡ») uvedená tiež na samom konci ako posledná.¹⁹⁹ Ako poslednému písmenu v abecede mu bola, podobne ako v gréckej abecede poslednému (avšak v literatúre už neužívanému) písmenu «sampi» (Ϻ), pridelená číselná hodnota «900»,²⁰⁰ potrebná pre úplnosť slovanského číselného systému.²⁰¹ Táto hodnota «900» bola však onedlho na to, v čase, keď vznikala neocyrilika, priradená neocyrilskému «Ѡ», pretože toto písmeno dostalo svoju grafickú formu práve z tvaru glagolského «ѠТЬ» (Ѡ). Neocyrilské «Ѡ» už krátko po smrti svätých bratov, t.j. v čase mnícha Chrabra, tvorilo posledné písmeno glagolikou kontaminovanej cyrilскеj abecedy. Preto i keď v 2. kapitole *Skazania* mnícha Chrabra vidíme «ѠТЬ» (Ѣ v zastúpení písmena «Ѡ») na konci abecedy slovanských písmen, v 4. kapitole toho istého *Skazania* už vidíme na samom konci vymenovávaného zoznamu novovytvorených slovanských písmen neocyrilské písmeno «Ѡ». Pre zaujímavosť porovnajme poradie novovytvorených slovanských písmen uvádzané v druhej a štvrtej kapitole *Skazania*:

2. kapitola

Б (БОГЪ)
 Ж (ЖИВОТЪ)
 С (СѢЛО)
 Ц (ЦРЬКОВЬ)
 Ч (ЧЛОВѢКЪ)
 Ш (ШИРОТА)
 ЦИ (ЩЕДРОТИ)
 Ю (ЮНОСТЬ)
 Ѧ (Ѡ) (ѦДОУ, ѠДОУ)
 Ѡ (ѠЗЫКЪ)
 Ѣ (Ѡ) (ѢДЪ, ѠДЪ)²⁰²

4. kapitola

Б
 Ж
 С
 Ц
 Ч
 Ш
 ЦИ
 Ѣ
 ѢИ
 Ѣ
 Ѣ
 ю
 Ѧ
 Ѡ²⁰³

Pozdejšie, v postglagolskom období pod vplyvom glagolských číselných hodnôt, podľa glagolského vzoru, sa nositeľom číselnej hodnoty «900» stalo staroslovanské písmeno «ϣ». Teda dnes možno konštatovať, že v staroslovančine (v Cyrilike, ako i v neocyrilike) mali číselnú hodnotu «900» až tri písmená:

- 1.) originálne «ϣ»,
- 2.) glagolské «ϣ» (ϣ) a odtiaľ i neocyrlské «▲»,
- 3.) písmeno «ϣ» (trvalé dedičstvo glagoliky).

«▲» (ϣ) ako posledné písmeno uzatvárajúce originálnu slovanskú abecedu (azbuku) opatril sv. Cyril znamením sv. kríža. Takto v znamení sv. kríža, teda v mene Božom, sv. Cyril ukončil svoju prácu, čo len potvrdzuje jeho veľkú duchovnosť – svätosť.

* * *

Úplná a pôvodná cyrilometodejská abeceda (azbuka), ktorú zostrojil sv. Cyril pri svojom príchode do podkarpatských krajov a na Veľkú Moravu (**obr. 14**) obsahuje teda 36 **pomenovaných** (!) písmen,²⁰⁴ ktoré slúžili na zápis tridsiatich šiestich slovanských zvukov užívaných v róskom-ruskom (rusínskom) jazyku slovanských pohlavárov podkarpatských slovanských kráľov (tj. mágov plemena Magog). Reč kráľov-pohlavárov (= rusov, rusínov), ináč materinská reč sv. Cyrila a Metoda, sa stala takto prvou spisovnou rečou Slovanov, ktorú sv. bratia kodifikovali.

Dnes je však do značnej miery kontaminovaná keltskými a moschoiberskými vplyvmi a obsahuje i neocyrlské znaky – nazývame ju «staroslovanským (resp. cirkevnoslovanským) jazykom» a užíva sa v gréckokatolíckych a pravoslávnych liturgických obradoch. Originál traktátu mnícha Chrabra (zač. 10. st.) vznikol ešte skôr, než sa do azbuky dostali neocyrlské iotované znaky «ϣ», «ϣ», «▲», «▲», lebo tieto písmená sa nenachádzajú v jeho zozname vymenúvaných písmen, okrem variant «ϣ», «ϣ», «▲», ktoré vnikli do textu pri pozdejšom opisovaní (porov. citovaný text na str. 35-36, ktorý je opisom až zo 16. storočia). Avšak originál traktátu mnícha Chrabra vznikol už v čase, keď sa do Cyriliky dostala prvá glagolská kontaminácia, o čom sám mních Chrabr hovorí (8. kapitola), že sa Cyrilova azbuka «aj teraz (tj. počas jeho života - koniec 9. a zač. 10. st) opravuje».²⁰⁵

Poradie písmen v abecede-azbuke, ktorú zostavil sv. Cyril, je v úplnej zhode s najstaršou správou o staroslovanských písmenách *Skazanie o pismenech* od mnícha-černorizca Chrabra (zač. 10. st.). Traktát černorizca Chrabra *Skazanie o pismenech* je podľa svojho obsahu, jednou z najoriginálnejších cyrilometodejských literárnych pamiatok z obdobia, keď do azbuky boli urobené ešte len prvé zásahy.

5. Glagolika (permská hramota) — úmyselná a cieľavedomá deformácia cyriliky

Glagolika (presnejšie tzv. *hranatá-chorvátska glagolika*) sa zrodila v rímskokatolíckom (latinskom) prostredí prímorskej Dalmácie krátko po smrti sv. solúnskych bratov (pozri pozn. 61), a to úmyselnou a cieľavedomou deformáciou už existujúcej cyrilickej abecedy (azbuky). Deformátorom cyriliky, čiže autorom glagoliky je akýsi Štefan, o ktorom rozpráva iná redakcia Chrabrovho spisku z 13.-14. st. (príloha A2). Táto nazýva glagoliku «permskou hramotou» (**пѣрмьская грамота**), popri inej, staršej, tzv. «ruskej hramote», ktorou označuje cyriliku-azbuku (dielo sv. Cyrila):

«Прежде всѣхъ бы Жидовьская грамота. С тоа снаша Ёллиньстїи грамотичницы; таче по сиуъ Римьская и прѣчїи и иїиї мнѣзи. По мнѣзѣхъ же лѣтѣ Рѣская; послѣ же всѣхъ Пермьская... Тѣмъ^ж(ѣ) мню, іако Русьская грамота чстїеиши ѣ^т(ѣ) паче Ёллиньская, с(ва)тѣ вѣ моужѣ сътвори^л ю ѣсть, Кириїла рекоу, Философа... Таче и потомъ^ж(ѣ) **Пермьская грамота** паче Ёллиньская, ю^ж(ѣ) **Стефанъ** сътвори. Но Кирилъ философъ спосовлаше мнѣгажды братъ ѣго Мефодъ, или грамотъ складывати, или азбѣкѣ съставлявати, или книги переводити; Стефановъ^ж(ѣ) никто^ж(ѣ) обрѣтаетса помощникъ, развѣ токмо ѣдинъ Б(ог)ъ нашъ» — «Pred všetkými bola židovská hramota. Z tejto vychádzali grécki zostavovatelia písma; hneď po týchto rímska (hramota) a ďalšie a iné mnohé. **Po mnohých rokoch** (vznikla) **ruská** (hramota); (a na koniec) **po všetkých permská** (hramota)... Preto sa domnievam, že **ruské písmo** je omnoho úctyhodnejšie než grécke. Vytvoril ho totiž svätý muž Cyril, zvaný Filozof... A tak teda viac než grécke (je úctyhodné) i **písmo permské**, ktoré vytvoril **Štefan**. Zatiaľ, čo Cyrilovi Filozofovi mnohokrát pomáhal jeho brat Metod, ako vytvárať písmo, tak i skladať abecedu, alebo prekladať knihy, pre Štefana sa nenašiel žiadny pomocník okrem jediného nášho Boha.²⁰⁶

Staroslovanské «**пѣрм-ъ**» je cyrilikou zapísané latinské slovo «prem-o» (tal. «prem-ere»), čo značí *utláčať, potláčať, prenasledovať*.²⁰⁷ V Dalmácii bola takto veľmi výstižne označovaná glagolika-abeceda, ktorá vznikla ako dôsledok urputného prenasledovania a všemožného potláčania (likvidovania) cyrilometodejskej azbuky-cyriliky. Glagolika je teda v plnom slova zmysle «**пѣрмьская**» – *permskaja (premskaja)*²⁰⁸ hramota a vznikla pozdejšie ako sv. Cyrilom vytvorená «ruskaja hramota» – cyrilika.

5.1. Vznik glagoliky

Ako bolo už vyššie ukázané, sv. Cyril je tvorcom cyrilскеj abecedy-azbuky, ktorú špeciálne uspošobil na zapisovanie slovanských zvukov reči vláduuceho kráľovského plemena Rosov-Rusínov (mágov plemena Magog) roztrúseného, rozosiateho po všetkých Slovanmi obývaných krajoch. Použit' a kodifikovať reč vláduucej vrstvy bolo veľmi dômyselným a diplomatickým riešením, ktoré umožňovalo sv. bratom preniknúť a svojim kresťanským vplyvom zasiahnuť práve vedúcu, hlavnú (= ruskú) silu Praslovanov. Obrátenie vláduucích slovanských kruhov otvorilo cestu ďalšiemu zdarnému pokresťančeniu krajiny. Obrátenie vláduucích slovanských kruhov bolo jednou z hlavných príčin, prečo sv. Cyril a Metod, ako aj ich práca, mali medzi Slovanmi tak veľký úspech.

Dvadsaťštyri písmen Cyrilovej abecedy-azbuky bolo vytvorených priamo podľa vzoru a podoby gréckej unciiály. Tieto boli do svojho celkového a definitívneho počtu 36 doplnené novými slovanskými písmenami, tentoraz však väčšinou podľa vzoru hebrejskej, prípadne fénickej abecedy.

Sv. Cyril takto spoluvytvoril a zosúladil 36 cyrilských písmen. Každému z nich dal aj jeho vlastné pomenovanie, ktoré tieto písmená majú prakticky až dodnes. Podľa toho, či to-ktoré písmeno má svoje pomenovanie alebo nie, poznáme, či bolo, alebo nebolo súčasťou originálnej, Cyrilom vytvorenej abecedy-azbuky.

Krátko však po smrti svätých bratov, v dôsledku Vichingom sfalšovanej pápežskej buly,²⁰⁹ vypuklo veľké prenasledovanie a ničenie celého cyrilometodejského diela, tj. všetkého azbukou písaného a to predovšetkým na miestach, ktoré boli, alebo dodatočne prešli priamo pod latinskú jurisdikciu (hlavne Dalmácia, neskôr i celé Bulharské impérium). Nemecká (franská) hierarchia a latinskí benediktínski mníši mnohokrát aj dobromyselne (možno z nevedomosti) ničili všetko cyrilometodejské, pálili všetky knihy a rukopisy písané cyrilikou (pozri pozn. 63), veď podľa "Vichingovskej" buly robili dobre... Prenasledovanie dostalo všeobecný charakter a nadobudlo nezvyčajnú intenzitu hlavne po opakovaných zákazoch Božej Liturgie (sv. Jána Zlatoústeho) v staroslovanskom jazyku a to zo strany nepravdivo a zle informovaných rímskych pápežov.²¹⁰

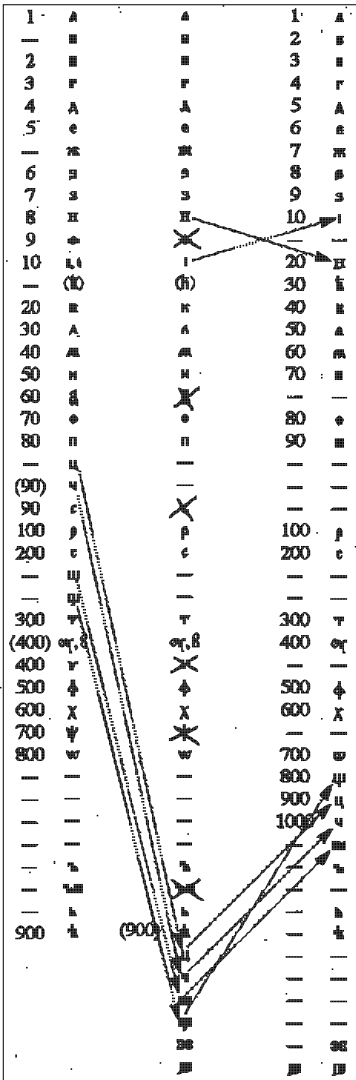
V prímorskej Dalmácii, tj. v jedinom slovanskom prostredí s pôvodne rímskokatolíckym obradom, bolo ničenie tamtiež (sekundárne) udomácnenej cyrilometodejskej kultúry najintenzívnejšie. Preto tam, už krátko po smrti sv. bra-

tov, pravdepodobne počas pontifikátu pápeža Formoza (891-896), ktorý ešte ako biskup bol jedným z najväčších neprajníkov cyrilometodejského diela,²¹¹ vznikla zdanlivo nová abeceda vytvorená akýmsi Štefanom, ktorá bola nazvaná «glagolikou» (hranatá glagolika). Vznikla úmyselnou a cieľavedomou deformáciou jej staršej sestry cyriliky. Prímorskú Dalmáciu oprávňuje považovať za domovinu glagoliky aj skutočnosť, že drvivá väčšina najstarších glagolikou písaných rímskokatolíckych textov zo všetkých doteraz známych sa našla práve tam, tj. na ostrove Krk a polostrove Ister (pozri mapu **obr. 12**).

Základom novej deformovanej abecedy-glagoliky sa stalo písmeno «ГЛАГОЛИ» [čítaj v keltskej a moscho-iberskej výslovnosti *glagoli*], odtiaľ má táto abeceda aj svoje meno «glagolika». Výslovnosť tohto písmena (v skýtskej-rusínskej cyrilike *h*, v keltskej glagolike *g*) je dodnes najcharakteristickejším a najzákladnejším rozlišovacím znakom medzi obidvoma abecedami. Z neho bolo čisto mechanickým spôsobom odvodené nepravé cyrilské písmeno «҃» [čítaj *h*], dnes známe pod moderným menom "děrvъ".²¹² Tvorca glagoliky (tj. lepšie povedané deformátor cyriliky) v dobromyselnej snahe zachrániť cyrilometodejské texty pred zničením, urobil všetko preto, aby čo najviac "znetvoril" pôvodné cyrilské tvary písmen, a to až do takej miery, aby vizuálne vôbec nepripomínali gréčtinu a prenasledované dielo solúnskych bratov. Zmenil-deformoval predovšetkým tvary písmen, a to tak, že sa snažil všetko obrátiť "hore nohami" (pozri ďalej). A nielen to, ale pozmenil aj poradie a číselné hodnoty glagolských znakov, aby zahladil podobnosť s gréckym číselným systémom (pozri **obr. 18**). Postupoval pri tom nasledovne:

Najprv previedol deformáciu – všetko, čo sa len dalo obrátiť "hore nohami". V snahe ešte viac zamaskovať pravý pôvod abecedy a priblížiť sa poradiu písmen v latinskej abecede, prehodil slovanské cyrilské písmená «ци», «чръвьъ», «ша», «ѡа» na samý koniec abecedy. Potom, v druhej etape úplne vynechal všetky typicky grécke písmená, ktoré príliš pripomínali grécke písmo a pre výslovnosť Slovanov aj tak neboli nenahraditeľné (napr. «Ѡ», «Ѣ», «Ѥ», «Ѧ»). Vynechal aj tzv. *velmi tvrdé y* «єръи» (ѡи), ktoré pre mäkkú keltskú (prípadne moscho-iberskú) výslovnosť dalmátskych Slovanov (pôvodom z karpatskej Galície-Haličiny) aj tak nebolo vôbec potrebné. Keďže naopak, keltská (sarmatská) výslovnosť potrebovala mäkké²¹³ a nosové zvuky, dotvoril dva nové grafické znaky: tzv. mäkké iotované *ou* (Ѣ) a tzv. iotované nosové *ä* (Ѥ) – to druhé spojením cyrilského «естъ» (є) a glagolského «кстъ» (э). Vynechanie niektorých "príliš gréckych" písmen, ktoré boli nositeľmi číselných hodnôt, spôsobilo narušenie celého doterajšieho cyrilometodejského číselného systému. Deformátor chtiac-nechtiac musel teda všetko prečíslovať odznova tak, že všetkým písmenám takto vzniklej "pseudocyriliky" (glagoliky) rad-radom prisúdil nové číselné hodnoty, a to v poradí, v akom tieto jednoducho nasledovali

"Logika" deformátora pri usporiadavaní glagolských písmen

Toto preobalenie sledovalo žiaro formálny cieľ: aby sa $\langle \text{H} \rangle$, tj. zvláštné latinské $\langle \text{H} \rangle$ [Ešaj h] dostalo do blízkosti $\langle \text{E} \rangle$ [Ešaj h]

Obr. 18a) Usporiadanie glagolských písmen prebehlo pri deformácii cyriliky v dvoch etapách:

1.) V prvej etape prehadzovania mal deformátor snahu priblížiť sa poradiu písmen v latinskej abecede (... o, p, r, s, t...), preto prehodil štyri sv. Cyrilom novodotvorené písmená (t, v, w, x) na koniec originálnej cyrilickej osnovy.

2.) V druhej etape, keď boli úplne vyháčkané "patili grécke" a keltským Slovanom nepotrebné zvuky ($\langle \text{A} \rangle$, $\langle \text{B} \rangle$, $\langle \text{C} \rangle$, $\langle \text{D} \rangle$, $\langle \text{E} \rangle$), museli musieť dôjsť aj k prečíslovaniu, tj. úprave číselných hodnôt, aby vyháčkané číselné hodnoty nechybali. Vtedy kvôli chýbajúcim číselným hodnotám $\langle 600 \rangle$, $\langle 900 \rangle$, prípadne $\langle 1000 \rangle$ a kvôli akrostichom, ktoré nikdy nezačínali na tvrdý a mäkký znak, boli písmená $\langle \text{U} \rangle$, $\langle \text{V} \rangle$, $\langle \text{W} \rangle$, $\langle \text{X} \rangle$, usporiadané nanovo s prihliadnutím na príbuznosť zvukov $\langle \text{K} \rangle$, $\langle \text{C} \rangle$, $\langle \text{S} \rangle$.

I. etapa
prehadzovania
písmen

II. etapa
prehadzovania
písmen

(spojené so zmenou číslovania)

Definitívne usporiadanie glagolských písmen

Originálna cyrilika				Hramatá (chorvátska) glagolika			
čís.hod.	tvár	názov	výslovnosť	čís.hod.	tvár	názov	výslovnosť
1	А	азъ	a	1	Ѧ	азъ	'a
—	Б	бѣкъмъ	b	2	Ѣ	бѣкъмъ	b
2	В	вѣдѣ	v	3	Ѧ	вѣдѣ	v
3	Г	глаголюмъ	h	4	Ѧ	глаголюмъ	g
4	Д	добро	d	5	Ѧ	добро	d
5	Е	естъ	e	6	Ѧ	естъ	'e
—	Ж	живѣте	ž	7	Ѧ	живѣте	ž
6	З	зѣло	'w > 'w	8	Ѧ	зѣло	'w
7	И	земля	z	9	Ѧ	земля	'z
8	Н	нѣтъ	y	10	Ѧ, Ѧ	и	i
9	Х	ѡнта	o	—	—	—	—
10	І, І	и	i	20	Ѧ	нѣтъ	i (y)
—	(Ѧ)	—	—	30	Ѧ	(дѣръ)	h
20	К	како	k	40	Ѧ	како	k
30	Л	лоудне	l	50	Ѧ	лоудне	l
40	М	мѣсанце	m	60	Ѧ	мѣсанце	m
50	Н	нашь	n	70	Ѧ	нашь	n
60	Х	онъ	ks	—	—	—	—
70	Ѧ	онъ	o	80	Ѧ	онъ	o
80	П	покон	p	90	Ѧ	покон	p
—	Ц	ци	c	—	—	—	—
(90)	Ч	чръмъ	č	—	—	—	—
90	Х	—	—	—	—	—	—
100	Р	рѣци	r	100	Ѧ	рѣци	r
200	С	сабо	s	200	Ѧ	сабо	s
—	Ш	шм	š	—	—	—	—
—	Щ	щм	š	—	—	—	—
300	Т	тѣрадо	t	300	Ѧ	тѣрадо	t
(400)	Ѧ, Ѧ	ѡкъ	ou	400	Ѧ	ѡкъ	ou
400	Х	ѡница	yn	—	—	—	—
500	Ф	фрътъ	f	500	Ѧ	фрътъ	f
600	Х	хѣръ	ch	600	Ѧ	хѣръ	ch
700	Х	ѡнъ	ps	—	—	—	—
800	Ѧ	ѡтъ	o	700	Ѧ	ѡтъ	o
—	—	—	—	800	Ѧ	ѡмъ	š
—	—	—	—	900	Ѧ	ѡнъ	c
—	—	—	—	1000	Ѧ	чръмъ	č
—	—	—	—	—	—	—	—
—	Ѧ	ѡтъ	e	—	Ѧ	ѡмъ	'e
—	Ѧ	ѡръмъ	němci y	—	—	—	—
—	Ѧ	ѡсъ	oň, e	—	Ѧ	ѡсъ	'oň, 'e
900	Ѧ	атъ	oň, a	—	Ѧ	ѡтъ	oň, a

Obr. 18b

príamo za sebou (**obr. 18**). Keďže písmenami «**Ѣ**» (Ѣ), «**Ѥ**» (Ѥ) v starosloviančine nezačína žiadne slovo (pocitťovalo sa to hlavne v akrostichoch), nepriradil im žiadnú číselnú hodnotu, ale zasunul pred ne štvoricu «**Ѧ**» (Ѧ), «**ѧ**» (ѧ), «**Ѩ**» (Ѩ) a «**ѩ**» (ѩ), s tým, že na počiatok štvorice umiestnil «**Ѫ**» (Ѫ). Viedla ho k tomu i samotná zvuková príbuznosť týchto písmen v keltskej výslovnosti. Praslovania-Kelti totiž vyslovujú, ako už bolo vyššie naznačené, rusínske písmeno «**Ѫ**» (= š+t) ako «ščč», prípadne len ako «čč». ²¹⁴ Deformátor takto podľa vzoru cyrilскеj symetrie: *šč-št-t* dosiahol adekvátne symetrické usporiadanie: *šč-c-č-šč*. V skutočnosti boli teda písmená *c, č, š, šč* prehodené v dvoch etapách (pozri **obr. 18a**):

1. etapa: vyhodnené na koniec originálnej cyrilскеj abecedy,

2. etapa: po odstránení "príliš grécky" vyzerajúcich písmen, čím sa narušil číselný systém, zasunuté medzi «**Ѩ**» a «**Ѣ**».

Kvôli väčšej hodnovernosti tejto "pseudocyriliky" (glagoliky) sa začal ako jej autor uvádzať sv. Hieronym (+420), rodák z Dalmácie. Teda nie sv. Cyril, ale Hieronym – len v relatívne nedávnej dobe niektorí fantasti prišli s teóriou, že to bol vraj sv. Cyril, čo vytvoril glagoliku. Osoba sv. Hieronyma bola totiž až príliš svätá a vážena hlavne v latinských cirkevných kruhoch nato, aby sa niekto opovážil proti nej niečo namietat.

Do takto zdeformovanej cyriliky boli narýchlo prepisované všetky v Dalmácii známe a prístupné staroslovanské texty, čím, možno povedať, unikli istež záhube. Keďže cyrilika sa u Keltov užívala ešte skôr ako vznikla glagolika, rovnaké a tie isté cyrilské písmená sa ináč vyslovovali u Keltov a ináč u Skýtov. Osobitosti keltskej mäkkej a hlavne nosovej výslovnosti boli pri užívaní cyriliky Keltami zohľadnené naozaj svojským spôsobom. Stalo sa to už v čase, keď sa cyrilská abeceda ešte len začínala užívať v keltskom prostredí Dalmácie: napr. cyrilometodejské skýtske-ruské «**ѦѢѤ**» (Ѧ) [čítaj *a*] začalo u Keltov slúžiť aj na zapisovanie iotovanej mäkkej výslovnosti [ja]; «**ѦѢѤѦ**» (Ѧ) [čítaj *e*] začalo slúžiť i na zápis mäkkého iotovaného zvuku [je]; «**ѦѢѤѦѦ**» (Ѧ) [originálne sa čítalo tvrdo! ako «široké e» (ä)], ktorého tvrdú skýtsku výslovnosť Kelti nepotrebovali, poslúžilo na zápis nosového zvuku [ä], v neskoršej neocyrilike jeho funkciu, ba aj číselnú hodnotu «900» prevzalo písmeno «**Ѧ**»... Všetky tieto písmená mali teda inú výslovnosť v cyrilike a inú v glagolike, i keď sa spočiatku v čase, keď ešte neexistovala glagolika, písali i u Skýtov i u Keltov rovnako. Podobná situácia bola napr. s písmenom «**ѦѢѤѦѦѦ**» (Ѧ), ktoré sa i napriek rovnakému spôsobu písania, u Keltov vyslovovalo ako *g* a u Skýtov ako *h*. Deformátor cyriliky potreboval dotvoriť v podstate len dve nové písmená – iotovanú formu **ѦѢ** [čítaj *jä*] a iotovanú formu **ѦѢѦ** [čítaj *jo/u*]. Kde v prvom prípade, ako už bolo vyššie spomenuté, spojil tvary cyrilského a glagolského zvukovo príbuzného «**ѢѢѢѢ**» (Ѣ+Ѣ = ѢѢ = ѢѢ) a v druhom prípade vytvoril nový znak «**ѢѢѢ**».

Keď však prenasledovanie cyriliky neprestávalo, rozšírilo sa užívanie glagoliky z rímskokatolíckeho dalmátskeho prostredia postupne aj medzi slovanských mníchov a kňazov východného byzantského obradu, a to nielen v Dalmácii, ale aj v iných častiach Bulharského impéria, ktoré boli ešte stále (od r. 879) pod latinskou jurisdikciou.

V tejto druhej fáze užívania glagoliky (tj. keď sa rozšírila aj medzi slovanské obyvateľstvo byzantského obradu) sa tvary glagolských písmen trochu zaokrúhlili, vznikla ešte mladšia, tzv. *okružla glagolika*, čím sa stala táto, aj tak príliš vyumelkovaná a veľmi nepraktická abeceda, trochu vhodnejšou a príjemnejšou na ručné písanie. Okružla glagolika, na rozdiel od hranatej, pridaním ďalších písmen, zohľadňovala ako skýtsku-ruskú (rusínsku), tak i keltskú a moschoiberskú výslovnosť — stala sa takto všeslovanskou abecedou vyhovujúcou Slovanom všetkých troch plemien.

Slovanská abeceda teda prešla štyrmi vývojovými etapami:

1.) Sv. Cyril pri vytváraní staroslovanského spisovného jazyka vzal, čo je ináč veľmi logické, za základ práve reč kráľovskej slovanskej vrstvy Rosov-Rusínov (karpatských, či solúnskych), ktorých výslovnosť bola oveľa tvrdšia v porovnaní s výslovnosťou moscho-iberskej (moskovsko-sibírskej),²¹⁵ resp. keltskej-gálskej (sarmatskej) vetvy Slovanov. Preto v pôvodnej cyrilometodejskej abecede neexistovali pre Skýtov-Rusov (Rusínov) nepotrebné iotované mäkké zvuky. Takto abeceda a písmo, ktoré vytvoril sv. Cyril, boli vhodné najmä pre kráľovskú vrstvu Skýtov-Rusov, nie pre všetkých Slovanov.

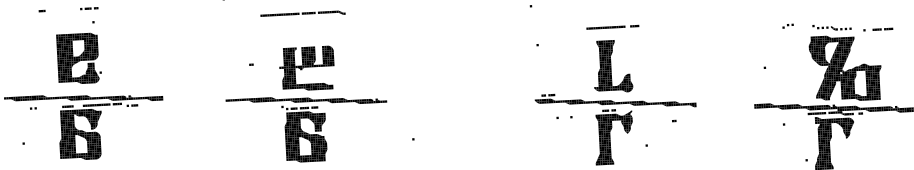
2.) Avšak cyrilometodejskú abecedu, reč a preklady užívali všetky slovanské kmene, teda aj tie, ktoré potrebovali zapísať mäkké zvuky. Glagolská transformácia-deformácia cyriliky, ako bolo už spomenuté vyššie, prebehla v dalmátskom (haličskom) prostredí, tj. v oblasti, v ktorej bol dominujúci keltský-sarmatský (haličský, gálsky) jazykový element a navyše pod silným vplyvom blízkej latinskej kultúry z tam užívaného rímskokatolíckeho obradu. Preto glagolika (chorvátska) prešla do druhého extrému, tj. zohľadňovala len potreby keltskej výslovnosti a bola vhodná len pre Slovanov keltského pôvodu, teda znova nie pre všetkých Slovanov.

3.) Vlastnosti obidvoch spojila *okružla (bulharská) glagolika*, ktorá ako bolo naznačené už vyššie, zohľadňovala výslovnosť všetkých troch praslovanských plemien, podobne ako

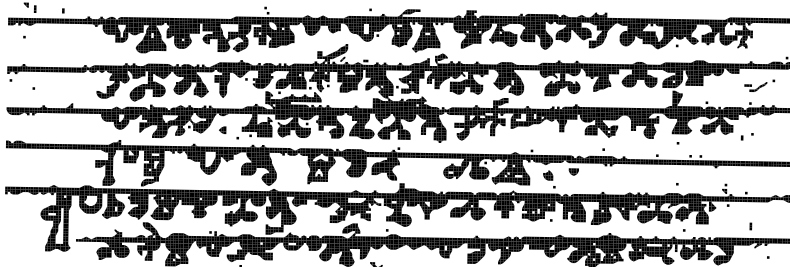
4.) najmladšia *neocyrilika*, ktorá vznikla ako cyrilská transformácia-prepis okružlej glagoliky.

Túto historickú skutočnosť si nutne treba uvedomiť, aby sme pochopili vývoj a vznik glagolského písma.

Bez prílišného nadsadzovania možno konštatovať, že glagolika je v podstate cyrilskou abecedou, avšak obrátenou "hore nohami". Pozorný prieskum oboch abecedných systémov ukazuje, že konštatovanie "hore nohami" platí u mnohých glagolských písmen takmer doslovne. Deformátor cyriliky, ktorého písomné pamiatky nazývajú Štefanom, ich totiž vytváral (ak mu v tom nebránila ich symetria) preklopením adekvátneho cyrilského znaku okolo horizontálnej alebo vertikálnej osi, po čom prípadne nasledovala ešte menšia tvarová úprava (pridanie krúžkov, oblúčikov a pod.). Takto vznikol zrkadlovo otočený obraz pôvodného cyrilského písmena, často navyše ešte obrátený hore nohami. Porovnaj cyrilské «Б» s glagolským «Ɑ»; cyrilské «Г» s glagolským «Ɱ»; cyrilské «р» s glagolským «Ⱳ» a iné.

Deformátor obrátil "hore nohami" dokonca i spôsob písania: kým v cyrilike sa jednotlivé písmená píše klasicky, tj. ukladajú sa na riadok, v glagolike sa naopak "vešali" na hornú linku, takže písmená nestáli, ale viseli na riadku.

Ukážka z tzv. Kyjevských lístkov (čiary sme dodali kvôli lepšiemu pochopeniu, ako sa glagolské písmená "vešali" na linajku).

Zásadu obracať "všetko hore nohami" uplatnil deformátor cyriliky - tvorca glagoliky neobyčajne pozoruhodným spôsobom aj pri vytváraní grafickej podoby prvého glagolského písmena «ⱭⱮⱮ» (Ɑ), kde ako vzor použil tvar posledného cyrilského písmena «Ɱ» (Ɱ), ktorému odstránil spodný oblúčik; a naopak pri vytváraní posledného glagolského písmena «ⱮⱭⱮ» (Ɱ) použil tvar pr-

výslovnosti sa v mnohých prípadoch grafické znaky (písmená) «**ѣ**» a «**ѧ**» vyslovovali rovnako, alebo aspoň veľmi podobne.²²¹ Navyše v poľskom jazyku, v ktorom sa dodnes zachoval silný keltský-sarmatský vplyv, sa v mnohých prípadoch dodnes zachovala takáto keltská výslovnosť staroslovanského cyrilského znaku «**ѣ**»:

- napr. stsl. «**ВѢДРО**»²²² — poľ. *wiadro vedro*,
 stsl. «**ВѢРА**»²²³ — poľ. *wiara viera*,
 stsl. «**ВѢТРЪ**»²²⁴ — poľ. *wiatr wietor*,
 stsl. «**ВѢДѢНИКЪ**»²²⁵ — poľ. *wiadomość správa, vedomosť*
 stsl. «**МѢСТО**»²²⁶ — poľ. *miasto mesto, miasto*
 stsl. «**МѢРА**»²²⁷ — poľ. *miara miera*,
 stsl. «**ГНѢЗДО**»²²⁸ — poľ. *gniazdo hniezdo...*

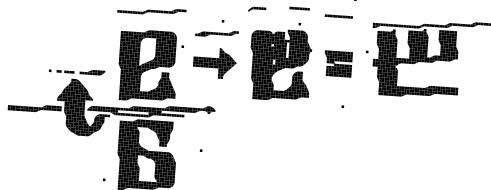
V bulharštine pred niektorými spoluhláskami sa tiež na mieste pôvodného staroslovanského «**ѣ**» objavuje zvuk *ja*, napr.: bulh. «**лято**» *leto*, bulh. «**бѣл**» *biely* (namiesto stsl. **лѣто**, **бѣль**) a pod.²²⁹ V slovenčine zas často prevládla (moskovským zmäkčením) výslovnosť v tvare *je*.

Skutočnosť, že zvuky **ѧ** (**ѧЗЪ**) a **ѣ** (**ѣТЬ**) boli teda aspoň v keltskej-sarmatskej výslovnosti určite foneticky navzájom príbuzné a v procese evolúcie sa pôvodný zvuk **ѣ** [ǣ] stále viac vytrácal z výslovnosti a zanikal prelievajúc sa hlavne do zvukov *ja*, *je*, *ia*, *ie*, *i*, *a*, *e*, spôsobila, že autor glagoliky použil cyrilské «**ѣ**» (**ѣ**) na vytvorenie glagolského «**ѧЗЪ**» v tvare kríža (**ѧ**).

Sv. Cyril znakom sv. kríža ukončil svoju abecedu (posledné písmeno cyriliky je **ѣ**) a tvorca "pseudocyriliky", tj. glagoliky práve ním svoju smutnú prácu na záchranu cyrilometodejského diela začína (prvé písmeno glagoliky je **ѧ**).

ѧ (=ѧ) Zásadu obracať všetko "hore nohami", vidíme doslovne realizovanú i pri vytvorení v poradí druhého glagolského písmena «**ѧУКЪ**». Porovnaním oboch grafických tvarov, tj. cyrilského «**ѧУКЪ**» (**ѧ**) a glagolského «**ѧУКЪ**» (**ѧ**) je zrejmé, že glagolské «**ѧ**» vzniklo z cyrilského «**ѧ**», a to preklopením cyrilského znaku okolo jeho vlastnej horizontálnej osi, samozrejme, s pridaním "okrasnej" zvislej a ubráním vodorovnej čiarky.

Kým cyrilské originálne «**ѧУКЪ**» (**ѧ**) nemalo žiadnu číselnú hodnotu, glagolské - "na hlavu obrátené" dostalo hodnotu «2».

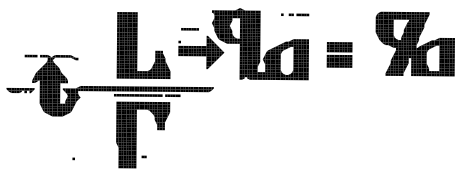

Ш (=В) S tretím glagolským písmenom «ВѢДѢ» bola však situácia o čosi jednoduchšia. Symetrická podoba cyrilského «ВѢДѢ» (В) znemožňovala jeho preklopenie "hore nohami", získalo by sa tým totiž to isté písmeno, preto ho deformátor nepreklápal, ale len pootočil o 90° proti smeru hodinových ručičiek a dal mu hranatý tvar.

Je veľmi pravdepodobné, že deformátora inšpiroval i tvar latinského «v», ktorý prispôbil všeobecnému hranatému tvaru glagolských písmen (porovnaj písmeno «ВѢДѢ» v okrúhlejšej glagolike, **obr. 14a**).

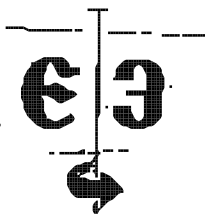
Ѡ (=Г) Štvrté glagolské písmeno «ГЛАГОЛИ» [čítaj *glagoli*] predstavuje najväčšiu a najdôležitejšiu fonetickú odlišnosť glagolskej abecedy od cyriliky. Kvôli tejto fonetickej, do uší bijúcej odlišnosti, dostala glagolika i svoje meno. V novej deformovanej abecede bolo totiž toto písmeno vyslovované výlučne ako g, kým v cyrilike ako h.²³⁰ Toto glagolské písmeno bolo získané z cyrilského «ГЛАГОЛИ» (Г) opäť jednoduchým preklopením "hore nohami" po dodatočnom okrášlení koncovými krúžkami.

Ѣ (=А) Klasickým preklopením cyrilského «ДОБРО» a "zaokrúhlením" jeho koncov by sa dosiahol geometrický tvar podobný ako u vyššie spomínaného glagolského «ВѢДѢ», preto v tomto prípade deformátor vytvoril nesymetriu - dajúc písmenu ako obvykle hranatý tvar a bočné koncové čiary uzavrel podľa, pre glagoliku výstižného štýlu, "hrnatými" kruhmi.

Э (=е) Okrúhly symetrický tvar cyrilského «ЕСТЬ» znova znemožnil klasickú úpravu deformátora, tj. obyčajné preklopenie okolo hornej strany, ale jeho glagolské dvojčča bolo predsa vytvorené postavením "hore nohami" pootočením cyrilského originálu o 180° (preklopením okolo zvislej osi).

Zaoblený tvar tohto glagolského písmena popri ostatných prísne hranatých tvaroch glagoliky (staršej hranatej glagoliky), tiež ukazuje na priamy pôvod z cyriliky.

Vo výslovnosti tohto písmena v ruskej-skýtskej cyrilike a keltskej glagolike bol tiež rozdiel. Slovania keltského pôvodu ho poväčšine vyslovovali mäkko, ako «iotované е» ([čítaj je], porov. neocyrilské ꙗ). Preto i v glagolských textoch často stretávame spoločné označovanie iotovaného aj neiotovaného «е» tým istým glagolským tvarom (Э).

 (=ж) Cyrlilské «**ЖИВѢТЕ**» je z každej strany tak pravidelné a symetrické, že tu už nepomôže žiadne preklápanie, ani žiadne otáčanie. Podstatnú zmenu tvaru dosiahol deformátor vynechaním zvislej strednej nožky a klasickým hranatým "zaokrúhlením" spodných okrajov.

Písmeno dostalo v glagolike číselnú hodnotu «7», kým v cyrilike, ako rýdzo slovanský zvuk, v gréčtine sa nevyskytujúci, nemalo žiadnu číselnú hodnotu.

 (=s) Cyrlilské «**СѢЛО**» bolo v cyrilike, teda v prostredí karpatských Rosov vyslovované ako zvláštne z (zw), nakoľko vzniklo tzv. druhou palatalizáciou z praslovanskej digammy (*f* [čítaj hw]), ktorej predchádzal róscky prídych *h* (pozri cyrlilské «**С**»).

V keltskom prostredí Dalmácie je však roskey-rusínsky zvuk *h* podobne ako i dnes v Chorvátsku, alebo Poľsku, nahrádzaný zvukom *g*, ktorý v druhej palatalizácii dáva *dz*. Z toho vyplýva, že v glagolike sa na rozdiel od cyriliky písmeno «**СѢЛО**» pôvodne vyslovovalo nie ako zvláštne z (zw), ale ako zvláštne dz (dzw). To je hlavný dôvod, prečo deformátor vytvoril pre glagolské písmeno «**СѢЛО**» nový grafický tvar a to legatúrou latinského «d» s cyrlilským písmenom «z» (**з**), ktorého tvar veľmi pripomína i samotné latinské minuskulné z (**z**).²³¹

d + з = dз = Ѣ

 (=з) Cyrlilské «**ЗЕМЛА**» (**з**) má tvar veľmi podobný glagolskému «**КСТЬ**» (**ѣ**), jeho symetria znemožňovala klasické preklopenie okolo horizontálnej roviny a pootočením by deformátor dostal tvar cyrlilského «e». Preto pre glagolské «**ЗЕМЛА**» [čítaj *z'emla*] musel vytvoriť úplne samostatný a odlišný, značne komplikovaný tvar «**Ѣ**». Kelti vyslovovali toto

písmeno ako *dz*.

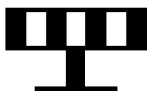
V keltskej výslovnosti sa zvuk *dz*, ako kombinácia dvoch zvukov *d* a *z*, vyskytuje veľmi často (porov. východoslovenské zemplínske a západoslovenské haličské: dzvere, dzivka, vidzec, dzeci, dzvon..., porovnaj dnešné chorvátske *đ*). Príbuznosť k písmenu a zvuku *d* typická pre keltskú výslovnosť sa odrazila na tvare glagolského písmena «**ЗЕМЛИА**» - bolo totiž vytvorené takmer ako "dvojča" - kópia z glagolského «**ДОВОРО**» (Д).

glagolské «ДОВОРО» [čítaj d] — glagolské «ЗЕМЛИА» [čítaj dz]

V roskej-cyrilometodejskej výslovnosti kráľovských Skýtov-Rósov-Rusínov sa zvuk *dz* nevyskytuje, pretože sa u nich nikdy nevyskytoval ani zvuk *g*, z ktorého palatalizáciou «*dz*» alebo «*dž*» vzniklo!

Cyrilské písmeno «**ДИТА**» (Д) nemá v hranatej glagolike obdobu – bolo pri vytváraní prvotnej (hranatej) glagoliky úplne vylúčené. Vidieť to z toho, že ani v neskoršej okrúhlej glagolike nedostalo žiadnu číselnú hodnotu. Tvorca glagoliky totiž priradzoval všetkým deformovaným písmenám číselné hodnoty zaradom. Až pozdejšie bolo písmeno «**ДИТА**» sekundárne začlenené do okrúhlej (bulharskej) glagoliky a to prakticky bez akejkoľvek zmeny tvaru. Stalo sa to zrejme vtedy, keď v Bulharsku už prenasledovanie cyrilometodejského diela stratilo na svojej intenzite.

(=И) U cyrilského písmena «**И**» pre extrémnu jednoduchosť jeho tvaru nebolo čo otáčať, ani preklápať, preto, v glagolike dostalo, ako jedno z mála glagolských písmen, úplne zvláštny tvar, ktorý je výtvarom samostatnej autorovej fantázie. Jeho tvar je veľmi zložitý, vyžaduje zbytočne dlhý čas na «písanie», alebo lepšie povedané «kreslenie». Pripomína pohár-čašu na víno. Zrejme ide o narážku na eucharistického Isusa Christa, ktorého meno (Иисусъ) začína práve na toto písmeno.

Ѡ (=и) Preklopením cyrilského «иже» (и), ktoré sa originálne písalo v tvare «Н», "hore nohami", ako v mnohých predošlých prípadoch, by deformátor obdržal ten istý tvar, preto takáto úprava v tomto prípade neprichádzala do úvahy. Keďže ide podobne, ako v predchádzajúcom prípade, o počiatočné písmeno najsvätejšieho mena ((и)исѣсъ) a dokonca o príbuzné zvuky (Kelti totiž vo všeobecnosti nerozlišovali výslovnosť «и» – «и»), aj toto písmeno dostalo v glagolike tvar pohára-čaše na víno. V glagolskej abecede bolo umiestnené pred písmeno «дѣрвѣ» pre svoju zdanlivú (len grafickú) príbuznosť s latinským písmenom «H» (pozri ďalej). Takto nadobudlo číselnú hodnotu «20».

ѠѠ (=ĥ) [vždy čítaj h] Veľkou zvláštnosťou glagoliky je písmeno «дѣрвѣ», ktoré sa pôvodne v abecede sv. Cyrila vôbec nevyskytovalo. Svedčí o tom už samotný fakt, že až do minulého storočia toto písmeno nemalo dokonca ani len vlastný názov, podobne ako ani iné pozdejšie dotvorené, teda neoriginálne písmená, ako napr.: «iotované a» (Ѡ), «iotované e» (Ѣ) a pod.

Dnešný názov «дѣрвѣ» preň v polovici minulého storočia vymyslel Pavol J. Šafárik.²³² O neoriginálnosti tohto zvláštneho písmena v cyrilskej abecede svedčí i jeho na prvý pohľad ťažko vysvetliteľné umiestnenie v abecednom poriadku. Podľa Šafárikom vytvoreného názvu «дѣрвѣ», by toto písmeno malo byť umiestnené niekde v blízkosti cyrilského písmena «ДОВОРО» (Д), konkrétne pred ním, čiže za písmenom «ГЛАГОЛИ» (Г), čomu však výrazne odporuje jeho číselná glagolská hodnota «30». V cyrilike toto neoriginálne písmeno nemá samozrejme žiadnu číselnú hodnotu. Písmeno «дѣрвѣ» spolu s písmenom «ГЛАГОЛИ» (u Skýtov vyslovované ako h, u Keltov ako g) predstavuje najväčší a najmarkantnejší rozdiel medzi skýtskou-ruskou cyrilikou a keltskou glagolikou.

Písmeno «дѣрвѣ» (ĥ) je podľa všetkého historicky prvým keltským doplnkom Cyrilovej cyriliky. Vzniklo z latinského minuskulného «h»²³³ ešte pred vznikom samotnej glagoliky ako takej v rímskokatolíckom latinskom prostredí prímoorskej Dalmácie na doplnenie cyrilských znakov už krátko po smrti oboch solúnskych bratov, a to pod silným vplyvom latinskej kultúry a keltskej výslovnosti. «Дѣрвѣ» je prvým doplnkom (keltským) do originálnej sv. Cyrilom vytvorenej azbuky. Vzniklo v období, keď v latinskej abecede i v latinskom písme sa začala masovejšie užívať minuskula. Je to keltský doplnok-dvojník k cyrilskému písmenu «ГЛАГОЛИ» (Г) [čítaj h] – od tohto druhého nesie svoj názov i celá pozdejšie vytvorená «glagolika». Cyrilom vytvorená slovanská azbuka (cyrilika)

totiž pôvodne nikdy neobsahovala žiadne písmeno, ktoré by reprezentovalo keltský (prípadne moscho-iberský) zvuk *g*. Kráľovskí Rosi-Rusíni v Karpatoch, ako i v okolí Solúna (rodisko sv. Cyrila i Metoda), potomkovia Magoga, ku ktorým patrili Svätopluk, Mojmir, Rostislav a vôbec celá vládnuca a vedúca vrstva veľkomoravských pohlavárov (jazyk ktorých, užívaný tiež v okolí Solúna, vzal sv. Cyril za základ spisovnej staroslovančiny²³⁴) nepoznali a nikdy neužívali tento zvuk *g*. Len čo sa však cyrilometodejská kultúra spolu so slovanskou-cyrilskou písomnosťou (ruskými písmenami) dostala medzi dalmátskych Slovanov (prevažne haličského-keltského pôvodu), ktorí jediní spomedzi všetkých Slovanov prijali ešte v 6. storočí kresťanstvo vo forme latinského obradu, vznikla akútna potreba zapisovať tiež zvuk *g* užívaný v latinskej i keltskej (ako aj moscho-iberskej) výslovnosti v Dalmácii. Tento zvuk *g* tamojší dalmátski Slovania nutne potrebovali pre svoju keltskú výslovnosť, ako aj pre svoje liturgické a náboženské knihy rímskokatolíckeho latinského obradu obsahujúce latinskú cirkevnú terminológiu. Z tohto dôvodu sa u dalmátskych slovanských kňazov latinského obradu, ktorí prevzali cyrilometodejskú slovanskú kultúru (cyriliku-azbuku), začalo na zapisovanie častého keltského zvuku *g*, ešte pred vznikom glagoliky užívať cyrilské písmeno «ГЛАГОЛИ» (Г), ktoré však pôvodne v cyrilike reprezentovalo skýtsky-ruský zvuk *h*. Na zapisovanie pre Keltov cudzieho, nie keltského zvuku *h* (ktorý sa začal užívať veľmi zriedkavo aj v dalmátskom prostredí v niektorých posvätných termínoch prevzatých v doslovnom znení z ruskej-skýtskej cyriliky)²³⁵ dalmátski kňazi latinského obradu vytvorili nové písmeno, a to jednoduchým prevzatím minuskulného «h» z latinskej abecedy.²³⁶ Z posvätnej bázne k menu «Hospoda»²³⁷ Boha, ktoré sa v cyrilike týmto zvukom začínalo, doplnili slovanskí kňazi latinského obradu toto, z latinského «h» novovytvorené písmeno, v jeho hornej časti horizontálnou čiarkou, a to tak, aby vznikol tvar kríža.²³⁸

Prečo bola prvému do cyriliky dotvorenému písmenu «**h̄**» priradená hodnota «30»?

Keďže išlo nielen o posvätný zvuk *h*, ktorým začína meno Božie «Hospod» (= hebr. «Adonaj», tj. náhrada za «Jahwe»), ale zároveň i o rovnako zvučného "dvojníka" k cyrilskému písmenu «ГЛАГОЛИ» (Г), prvé novovytvorené písmeno «**h̄**» pripomínalo dalmátskym kňazom latinského obradu samé vtelené «Slovo» (gr. *Λόγος*, stsl. *ГЛАГОЛЬ slovo*), tj. samého Trojjediného Boha (cyrilské «Г» má číselnú hodnotu «3») a Hospoda nášho Isusa Christa (Jn 1,1). Vo svojom znaku sv. kríža toto posvätné písmeno skrývalo i celú teológiu jeho vykupiteľskej smrti na kríži — celú teológiu vteleného Slova-Bohočloveka, tj. Boha, ktorý sa stal človekom, ktorého pozemský život trval 33 (30+3) rokov. Preto bola tomuto posvätnému písmenu «**h̄**» úmyselne ešte v Dalmácii (ešte pred vznikom glagoliky) pridelená číselná hodnota «30». Takto novovytvorené

písmeno «**ћ**» spolu so svojím rovnako znejúcim a rovnako vyslovovaným originálnym cyrilským dvojčatom «**г**» (obe sa vyslovujú ako *h*), z ktorého vzniklo, majúcim v cyrilike číselnú hodnotu «3», dávali spoločnú číselnú hodnotu «33», tj. číslo označujúce ľudský, pozemský vek Isusa Christa v akom za nás umrel na kríži. O niekoľko desaťročí neskoršie tvorca glagoliky, či lepšie povedané deformátor cyriliky (Štefan) narušil aj túto prekrásnu symboliku, keď bezmyšlienkovite pozmenil číselnú hodnotu písmena «**ГЛАГОЛИ**» (**г**), z hodnoty «3» na hodnotu «4», tým, že udelil číselnú hodnotu i Cyrilom vytvorenému, nie gréckemu písmenu «**в**». Urobil to preto, lebo chcel čím viac zamaskovať skutočný grécky a cyrilometodejský pôvod slovanského písma a slovanskej kultúry, aby zachránil pred spálením aspoň obsah staroslovanských kníh, keď už samotné knihy (písané cyrilikou) nemohol.

V čase prenasledovania cyriliky, keď bola vytvorená už celá glagolská abeceda (tzv. hranatá glagolika) a boli zmenené všetky pôvodné cyrilské číselné hodnoty písmen, bolo prehodené i poradie glagolského «**иже**» (**ж**), s glagolským «**и**» (**ѣ**) – pozri **obr. 18**. Tvorca glagoliky – deformátor cyriliky, zrejme donútený krajinou nevyhnutnosťou maskovať cyrilský pôvod slovanskej abecedy, priradil glagolským písmenám číselné hodnoty v poradí, ako nasledovali za sebou. Vidiac však vonkajšiu podobnosť písmen «**иже**» (**и** – pôvodne, ako to dokazujú najstaršie cyrilské rukopisy z 11. st., sa písalo podľa gréckeho vzoru v tvare «**Н**»²³⁹) a «**ћ**» na jednej strane, s latinským majuskulným «**Н**»²⁴⁰ a latinským unciálnym «**h**» na strane druhej, pokladal za potrebné tieto dva tvarovo príbuzné znaky umiestniť vedľa seba. Preto vymenil cyrilské poradie susedných písmen «**иже**» a «**и**» vzájomne medzi sebou. Tak vznikla dodnes inakšie nevysvetliteľná anomália medzi cyrilikou a glagolikou, pri ktorej cyrilské «**иже**» s originálnou číselnou hodnotou «8» dostalo v glagolike novú číselnú hodnotu «20».

V chorvátskej hranatej glagolike má «**дѣрвѣ**» (**ѣ**) tvar upraveného majuskulného latinského «**Н**».

Je pozoruhodné, že glagolské «**ѣ**» nápadne pripomína legatúru dvoch

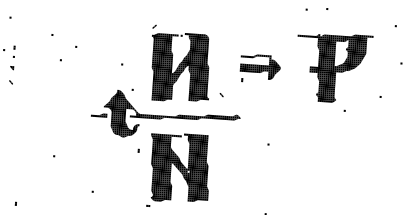
Н → ѣ = ѣ

písmen a to latinského «**Н**» a glagolského «**ѣ**» (**нашь**). Na východe sa totiž slovo «Hospodъ» vyslovuje takmer vždy s prídavkom «našъ», napr.: «Hospoda našeho Isusa Christa...».

Ю (=л) Glagolské písmeno «**ЛЮДИЕ**» (**Ю**) bolo vytvorené z cyrilskej predlohy (л) spojením spodných okrajov cyrilského «**ЛОУДИЕ**» a vytvorením pre glagoliku typických "hranatých oblúkov".

М (=м) Tvar glagolského «**МЫСЛИТЕ**» (**М**) bez akýchkoľvek pochyb graficky súvisí so svojim cyrilským prototypom. Jeho podoba s latinským «**M**» mu zabezpečila tú najlepšiu ochranu, a preto zostalo prakticky bezo zmeny. V hranatej (chorvátskej) glagolike úplne prevzalo tvar latinského unciálneho «**m**». ²⁴¹

Р (=н) Cyrilské písmeno «**НАШЬ**» (**Н**) preklopením vytvorilo znak podobný cyrilskému «**ИЖЕ**» (**И**), glagolský ekvivalent vznikol jeho úpravou – dostal samostatný grafický tvar (**Р**).

Cyrilské «**ѣи**» (**ѣ**) ako písmeno príliš pripomínajúce gréčtinu bolo pri vytváraní prvej hranatej glagoliky úplne vylúčené. Podobne ako aj cyrilská «**ѣи-та**» (**ѣ**).

Я (=ѣ) Glagolské «**ОНЬ**» (**Я**) bolo vytvorené z cyrilského prototypu (ѣ) opäť jednoduchým preklopením okolo hornej strany, s tým, že v glagolskom grafickom tvare bolo ponechané i pôvodné cyrilské «**ОНЬ**» (**ѣ**). Glagolské «**ОНЬ**» dostalo teda tvar akejsi hranatej osmičky (porov.: 8 a **Я**).

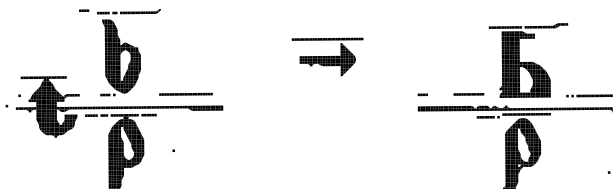

П (=п) Glagolské «**покои**» (**П**) vzniklo z cyrilскеj predlohy (п) pridaním pre glagoliku typického "hranatého oblúčika".

Ѵ (=ѹ) U glagolského písmena «**ци**» (**Ѵ**) bol cyrilský "chvostík" zaokrúhlený a preložený do protiahlého rohu.

Ѧ (=ѧ) Glagolské «**чръвь**» (**Ѧ**) je veľmi skomplikovaným cyrilským «**чръвь**» (**Ч**). Keďže obe písmena «**ц**», «**ч**» spolu s gréckou «**коп-пou**» (ϙ), ktorá mala v originálnej cyrilike číselnú hodnotu «90», boli vyhodené z originálneho cyrilometodejského abecedného poriadku a «**ц**», «**ч**» boli umiestnené na konci glagolskej abecedy, dostali tieto písmena v glagolike posledné číselné hodnoty «900» a «1000» (pozri **obr. 18**).

Б (=β) Glagolské «**ръци**» (**Б**) vzniklo podľa starého osvedčeného receptu deformácie, a to preklopením svojho cyrilského prototypu (ρ) "hore nohami".

Ѡ (=ѡ) Cyrilské písmeno «**слово**» (**Ѡ**) dostalo v glagolike svojráznu a originálnu podobu (**Ѡ**), schématicky pripomínajúcu ľudskú postavu so svätožiariou, nakoľko ide znova o súčasť nasvätejšieho mena **ІС** = **исовѣсѣ** (porov. biblické **λόγος** - **слово**²⁴²). Ide o narážku na «vtelené Slovo» (Jn 1,14).

Ш (=ш) Glagolské «**ша**» (**Ш**) bolo z cyriliky (**ш**) prevzaté bez akejkoľvek zmeny. Tvorca glagoliky ho nepotreboval deformovať, pretože nešlo o grécke písmeno, ale o písmeno, ktorého tvar bol prevzatý z hebrejskej pôvodiny «šín» (שׁין). V snahe pripodobniť sa poradiu písmen

v latinskej abecede (... o, p, r, s, t...) ho však prehodil na koniec gréckej osnovy (pozri ďalej).

 (=Ѱ) Glagolské «Ѱ» (Ѱ), ktoré v cyrilike vzniklo vertikálnou legatúrou cyrilských «ѱ» a «Ѳ», bolo do glagoliky prevzaté tiež takmer bezo zmeny - iba s malou, v glagolike sa často opakujúcou úpravou - "hranatým zaokrúhlením spodnej nožičky" (porovnaj glagolské ꝛ (ꝛ), ꝛ (ꝛ), ꝛ (ꝛ)...). Toto písmo, ktorého závislosť na cyrilskej predlohe je viac ako evidentná, patrí k najkrajším a najjasnejším dôkazom o prvotnosti cyriliky. Kým totiž u cyrilského «Ѱ» je jasne viditeľná legatúra rodičovských písmen «ѱ», «Ѳ», u glagolského ekvivalentu (Ѱ) deformátor vôbec ani nepostrehol, že ide o legatúru dvoch cyrilských písmen a jednoducho "zaokrúhlil" podľa starého zvyku spodnú "nožičku". Jasne teda vidieť, že cyrilské «Ѱ» je staršie a originálnejšie ako glagolské «Ѱ». Je to ďalší dôkaz, že sv. Cyril je autorom cyriliky a nie glagoliky a že cyrilika je staršia ako glagolika.

O čo viac, tieto "nerozlučné cyrilské dvojčatá" boli v glagolike zásahom deformátora rozlúčené. Vidieť to z toho, že glagolské «Ѱ» (Ѱ) dostalo v glagolike číselnú hodnotu «800», kým jeho dvojča «ѱ» (ѱ) bolo bez akejkolvek číselnej hodnoty umiestnené až za glagolským «Ѳ» (Ѳ) s hodnotou «1000». Zrejme sa deformátor obával, že glagolské «š, šč» (ѱ, Ѱ), ležiace tesne vedľa seba by veľmi pripomínali cyriliku a tým by uviedli do nebezpečenstva výsledok celej maskovacej práce, na druhej strane tým docielil pre glagoliku celkom pekné a symetrické zoskupenie zvukovo príbuzných písmen (šč - c - č-š), pozri **obr. 18**.

Autor prvej pôvodnej slovanskej abecedy-cyriliky, človek, ktorý všetko ukladal vedecky a precízne, s ohľadom na fonetickú, tvarovú, ba i historickú závislosť slovanskej abecedy s jej gréckou a hebrejskou pôvodinou, by to nikdy nebol urobil - a hlavne, keď si uvedomíme, že «Ѱ» sa v originálnej cyrilike vyslovovalo ako št. To znova veľmi silne svedčí v prospech prvenstva a väčšej starobylosti cyriliky a v neprospech glagoliky.

 (=Ѳ) Písmeno «Ѳ» (Ѳ) dostalo svoju glagolskú podobu (Ѳ) tak, že z cyrilského prototypu bolo horizontálne rameno ozdobené dvoma "hranatými krúžkami" a zvislé rameno bolo vynechané.

Ѣ (=ou) Staršia (chorvátska, hranatá) glagolika vôbec nepozná ekvivalent cyrilského písmena «**ижица**» (v alebo ѵ), nakoľko tvrdú výslovnosť tohto písmena dalmátski Kelti vôbec nepotrebovali. Hranatá glagolika teda obsahuje iba písmeno «**oukь**» (**Ѣ**). Glagolský tvar tohto písmena bol, podobne ako v cyrilike, vytvorený spojením glagolského grafického znaku «**я**» (= cyrilské «**o**») s glagolským «**иже**» (**Ѣ**), ktoré nahradilo chýbajúci zvukovo príbuzný znak «**ижи-ца**».

$$\begin{array}{ccccccc} \mathbf{я} & + & \mathbf{Ѣ} & = & \mathbf{ѢѢ} & = & \mathbf{Ѣ} \\ \text{glag. «онь»} & & \text{glag. «иже»} & & & & \text{glag. «ouкь»} \end{array}$$

Ф (=ф) Glagolské písmeno «**фрьтъ**» (**Ф**) závisí úplne od svojej cyrilskej predlohy. V oboch prípadoch (v cyrilike i glagolike) je to vlastne nezmenený tvar gréckeho majuskulného «**phi**» (**Ф**).

Je to jediný prípad, že deformátor cyriliky ponechal grécke písmeno (nemajúce ekvivalent v stredovekej latinčine) v nezmenenom tvare.

Ѡ (=x) Veľmi pozoruhodné je i glagolské «**хѣрь**» (**Ѡ**), ktorého grafický tvar bol vytvorený z latinského minuskulného «**k**», spojením pravého horného a dolného okraja písmena.

k → **Ѡ**

Dalmácia bola totiž pod silným vplyvom latinčiny, kde sa písmeno «**X**» vyslovuje ako *k* (pozri pozn. 112) a novodobej taliančiny, kde sa kombinácia znakov «**c**» + «**h**», tj. «**ch**» vyslovuje tiež ako *k*. (V latinčine sa zvuk *ch* vyskytuje len v slovách gréckeho pôvodu.) Postupom času v latinčine a taliančine znak «**k**» úplne zanikol a jeho zvuk *k* sa zapisuje výlučne písmenom «**c**».

V cyrilike prevládala výslovnosť a použitie staršieho prídychového zvuku *ch*, kým v chorvátskej glagolike pod vplyvom latinčiny a taliančiny prevládala historicky mladší zvuk *k*. Porov. napr.:

Starodávny cyrilometodejský spôsob	Vplyv latinskej kultúry
rusínske «что», ukr. «хто»	slov. «kto», čes. «kdo», glagol. « ꙗꙗꙗꙗ »
«хторый»	slov. «ktorý»
stsl. « христость »	slov. «Kristus», tal. «Cristo» [<i>kristo</i>]
ukr. «птаx»	čes. «pták», slov. «vták»
ukr. «хрест», pol. «chrzest»	slov. «krst»
slov. «Chorvát»	tal. «Croato» [<i>kroato</i>]
slov. «chrasta»	chorv. «krasta»
slov. «chór»	chorv. «kor»
slov. «chemický»	chorv. «kemijski»
slov. «choruhva»	chorv. «koruhva»
«Cherson», «Charvaty»...	«Korsun», «Karpaty»...

Vývoj ľudskej reči a vznik novodobých samohlások vo všeobecnosti viedol a vedie k postupnému vytlačaniu starších prídychových zvukov (*bh*, *ph*, *dh*, *th*, *ch*) a ich nahrádzaniu bezprídychovými ekvivalentami (*b*, *p*, *d*, *t*, *k*). Tu je dôvod, prečo aj starobylejšie *ch* bolo v latinčine nahradené novším *c* [čítaj *k*].

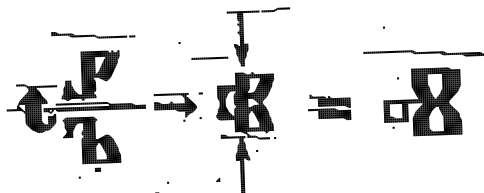
Nakolko cyrilské písmeno «**ѣи**» (ѣ) nie je pre slovanskú výslovnosť potrebné a príliš pripomína grécku abecedu, nemá v glagolike žiadnu obdobu.

(=w) Glagolské «**Ѡѡ**» (Ѡ) označujúce zvuk *o* dostalo svoj tvar v závislosti od latinského písmena «*o*».

Originálne cyrilské písmeno «**ѣи**» nebolo pre svoju veľmi tvrdú výslovnosť vôbec pojaté do hranatej glagoliky, lebo pre mäkkú keltskú (sarmatskú) výslovnosť nebolo vôbec potrebné. Až v pozdejšej okrúhlejšej (tzv. bulharskej) glagolike bol pre neho vytvorený odpovedajúci glagolský znak rešpektujúci už aj jeho legatúrny charakter. Okrem tohto znaku boli v okrúhlejšej glagolike vytvorené i znaky, z ktorých neskoršie vznikli neocyrilské «**ѣи**», «**ѣи**», «**ѣи**», «**ѣи**».

Ѹ (=Ѹ) Glagolský «**Ѹ**» (=Ѹ) vznikol preklopením svojej cyrilскеj pôvodiny (Ѹ) okolo horizontálnej osi s nasledovným ponechaním a spojením oboch častí (vzorovej i preklopenej).

Ѳ (=Ѳ) Glagolský «**Ѳ**» (=Ѳ) vykazuje v hranatej glagolike znova jasnú závislosť na cyrilike, prípadne na latinskej abecede – dostal podobu cyrilského, príp. latinského «i», čo neskoršie poslúžilo ako vzor na vytvorenie legatúrnych neocyrilských iotovaných písmen, ako napr. «**Ѳ**», «**Ѳ**»...

Ѣ (=Ѣ) Vyššie bolo ukázané, ako autor glagoliky použil grafický tvar posledného cyrilského abecedného znaku «**Ѣ**» (=Ѣ) na vytvorenie prvého glagolského písmena «**Ѣ**» (=Ѣ). Na výmenu (pokračujúc v zásade "všetko obrátiť hore nohami"), bol posledný glagolský zvuk «**Ѣ**» (=Ѣ), ináč v glagolike zvukovo značne blízky, ako bolo vyššie ukázané, prvému cyrilskému «**Ѣ**» (v glagolike vyslovuj [ja]), zapísaný v tvare upraveného antického latinského «A». ²⁴³ Takto vzniklo glagolské písmeno «**Ѣ**» príp. «**Ѣ**» (glagolské «**Ѣ**»).

Možno teda konštatovať, že tvorca glagoliky od samého počiatku až do konca naozaj dôsledne plnil svoju zásadu prevracat' všetko "na ruby", "hore nohami". Prvé cyrilské písmeno sa stalo posledným glagolským a naopak, posledné cyrilské prvým glagolským. To je glagolika.

5.2. Písmená hranatej glagolskej abecedy, ktoré v originálnej cyrilike nemajú obdobu

²⁴⁴ (=neocyrlské **ю**, neocyrlské **ѡ**) Keďže mäkká keltská (sarmatská) výslovnosť v dalmátskom prostredí vyžadovala predovšetkým mäkké zvuky, boli do hranatej glagoliky dotvorené dva úplne nové znaky, a to pre iotované o/u (𐌶) a nosové iotované ѡ (𐌷). Pre ostatné mäkké iotované hlásky nebolo potrebné vymýšľať nové grafické znaky, pretože na tento účel boli použité klasické samohlásky. Napr. glagolské «a» (𐌺) plnilo zároveň funkciu «iotovaného a», glagolské «e» (𐌸) plnilo zároveň funkciu «iotovaného e» a pod.

Staré dokumenty dokazujú, že žiadne iotované znaky, ani zvuky v pôvodnej cyrilike nikdy neexistovali.²⁴⁵ Ak sa dnes v cyrilike vyskytujú, sú to teda všetko neocyrlské a postglagolské doplnky a nemajú cyrilometodejský pôvod. Tvrdá skýtska-ruská výslovnosť vládnucej vrstvy Slovanov ich v časoch sv. Cyrila a Metoda v 9. storočí nepotrebovala.

Sv. Metod – apoštol Slovanov
Detail fresky z cerkvi sv. Klimenta v Ochride z roku 1295.

5.3. Doslov ku glagolike

Vytvorenie glagoliky (permskej hramoty) je najsmutnejším javom v celých dejinách slovanskej kultúry. Je reálnym dôkazom existencie a pôsobenia protikatolíckych síl²⁴⁶ v histórii Cirkvi vôbec.

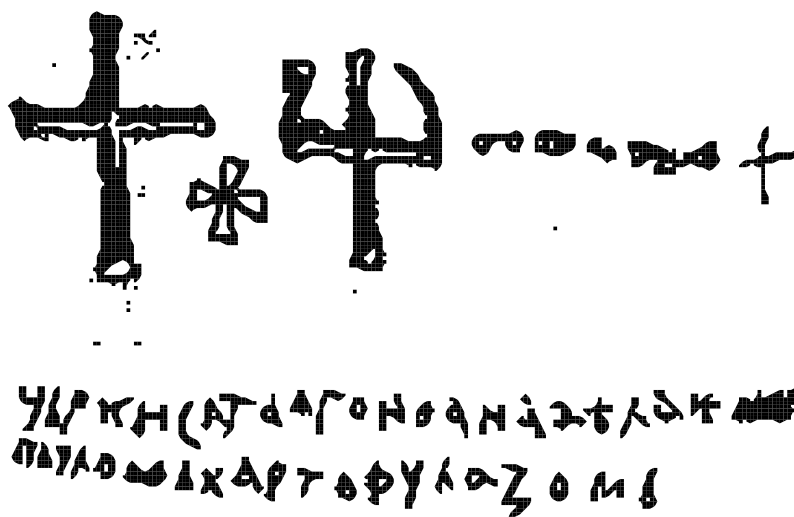
Glagolská abeceda vznikla umelým zásahom ako dôsledok prudkého prenasledovania cyriliky (odtiaľ názov «permská»), ktoré bolo spojené s ničením všetkého cyrilometodejského, a to už krátko, tj. pár rokov, po smrti sv. Metoda. Latinské oblasti prímorskej Dalmácie boli týmto prenasledovaním najviac postihnuté. Používanie cyrilometodejskej kultúry a hlavne slovanského písma bolo opakovane odsúdené a mnohokrát prísne zakazované predovšetkým na lokálnych synodoch v dalmátskom pobrežnom meste Split, a to napr. r. 925 (10. kánon - zabraňuje vysviacku slovanských kňazov a mníchov, zabraňuje slúženie liturgie v staroslovanskej reči), r. 928, ďalej r. 1060-1061, kde bol sv. Metod označený dokonca ako heretik («... Inter quae siquidem hoc firmatum est et statutum, ut **nullus de cetero in lingua sclavonica praesumere divina mysteria celebrare, nisi tantum in latina, et graeca, nec aliqui ejusdem linguae promoveretur ad sacros ordines.** Dicebant enim gothicas litteras a quodam **Methodio haeretico** fuisse repertas, qui multa contra catholicae fidei normam in eadem sclavonica lingua mentiendo conscripsit, quamobrem divino judicium repentina dicitur morte fuisse damnatus...» a pod.). Neskôr sa zákazy striedali s dovoľeniami, avšak všetky prípadné dovoľenia sa týkali vždy len a len "Hieronymovej" glagoliky užíwanej v bohoslužbách latinského obradu a nikdy nie cyriliky.²⁴⁷ Cyrilika bola vždy zakázaná!

Najstaršie z dodnes známych slovanských nápisov pochádzajú z čias bulharského cára Simeona (893-927). Boli objavené v 20.-30-tych rokoch tohto storočia bulharskými akademikmi K. Miatevom a I. Hoševom na stenách a keramických doštičkách byzantskej cerkvi vyššie spomínaného cára Simeona v bývalom hlavnom meste Bulharska – Preslave. Nápis sú písané dvoma abecedami – čiastočne cyrilikou, čiastočne glagolikou. Podľa jedného z najväčších špecialistov a znalcov starobulharského jazyka E. Georgieva, na jednej z týchto novoobjavených, ešte nepublikovaných doštičiek-úlomkov je jasne čitateľný dátum – rok 893.²⁴⁸ Na **obr. 19** je jeden z podobných dvojabecedných nápisov, avšak z neskoršieho obdobia (10. st.). Jeho vrchný riadok je napísaný glagolikou, spodné dva zasa cyrilikou.

V počiatkoch vlády bulharského cára Simeona (893-927) sa na pápežský

stolec dostal jeden z najväčších nepravajníkov cyrilometodejského diela – biskup Formóz (891-896), ktorého spomína i *Žitie Metoda* (kap. VI) a nazýva ho trojja-zyčníkom a pilátnikom.²⁴⁹ Tento, svojho času ešte len ako biskup, na príkaz pápeža Hadriána II., i keď nechtiac, musel spoluudelíť (po boku biskupa Gauderika a pravdepodobne i episkopa sv. Cyrila) episkopské svätenie slovanským učeníkom počas pobytu sv. Cyrila a Metoda v Ríme.²⁵⁰ Je veľmi pravdepodobné, že teda práve počas jeho pontifikátu, tj. okolo roku 893 vznikla v Dalmácii glagolika.

Opakované zákazy cyrilometodejského gréckeho kultu hrozili, že na poli pastoračnom tak úspešná slovanská kultúra, tak geniálne vytvorená sv. Cyrilom, v týchto oblastiach úplne a navždy zanikne, a že tamojších Slovanov postihne osud všetkých západných Slovanov vo Francúzsku, Nemecku, severnom Ta-

Obr. 19: Glagolsko-cyrilský nápis z 10. storočia. Dešifrovaný glagolský text podľa Weingarta znie: «(Кгъ)сти господи боже», (M. Weingart, *Skloňování jazyka staroslověnského*, Praha, 1927, str. 27); Text dvoch spodných cyrilských riadkov znie: «цѣркнѣ сѣтлаго нѣана дѣлак... пауломъ хартофлазомъ», (В.А. Истрин, *1100 лет...*, стр. 77, 89; В.А. Истрин, *Возникновение...*, стр. 436-437) — Pozoruhodné je, že v slove «сѣтлаго» chýba písmeno «ѣ» (svjataho), čo jednoznačne ukazuje na vplyv v Dalmácii užívanej latinčiny, príp. taliančiny (sanctus - santo); Užívanie mäkkých znakov, ako aj prítomnosť nosového «ѣ», prípadne iotovaného «ѣ» svedčí už o postglagolskej kontaminácii, teda o tom, že aj pisateľ týchto cyrilských riadkov bol pod silným vplyvom glagoliky; Chartofylax Pavol žil okolo r. 871 (porov. F. Dvorník, *Lo scisma di Fotio*, Roma, 1949, str. 186).

liansku (pozdnejšie i v Prusku), tj. zánik a pohltenie latinsko-germánskym životom.

Preto dalmátski Slovania (jediní zo Slovanov originálne latinského obradu), ktorí s veľkou radosťou prijali cyrilské písmo a slovanskú kultúru, siahli po účinnom a zdá sa, že v tom čase i jedinom kompromisnom riešení: **Zmenili vonkajšiu grafickú podobu cyrilských písmen.**

V snahe zachrániť slovanskú cyrilometodejskú kultúru a vlastnú slovanskú písomnosť, zmenili – zdeformovali takmer na nepoznanie tvar originálnych cyrilských písmen sledujúc tým len jeden jediný zúfalý cieľ – aby sa "nové písmo" čo najmenej podobalo pôvodnému cyrilskému, z ktorého bolo vytvorené, a ktoré príliš pripomínalo grécky text. Takto v procese úmyselnej, ale v podstate dobromyselnej deformácie cyriliky vznikla pseudocyrilika zvaná «glagolika». Deformátor vylúčil z pôvodnej cyrilskej abecedy (azbuky) niektoré typicky grécke znaky (napr. «Ϟ», «Ϛ», «Ϝ»...), ktoré by ho mohli ináč prezradiť a ktoré vo väčšine prípadov vôbec neboli nevyhnutné pre slovanskú fonetiku. Taktiež bol úmyselne narýchlo narušený aj grécky číselný systém a glagolským písmenám, ktoré takouto deformáciou vznikali, boli priradené nové číselné hodnoty a to automaticky v poradí v akom glagolské písmená nasledovali za sebou. Poradie glagolských písmen sa (prehodením «Ϝ», «Ϟ», «Ϛ», «Ϝ»...) pritom snažilo aspoň čiastočne kopírovať poradie písmen v latinskej abecede.

Aby celý «podvod» nevyšiel najavo, za autora glagoliky bol uvádzaný cirkevný otec sv. Hieronym (+420), rodák z Dalmácie, ktorý za svoj slávny preklad Sv. Písma do latinčiny (tzv. Vulgátu) požíval a dodnes požíva v latinských cirkevných kruhoch neobyčajne veľkú úctu a vážnosť. Jeho meno v očiach Západu bolo zárukou pravovernosti, a preto dalmátskym glagolášom slúžilo určitý čas ako záštita na ochranu glagolskej abecedy; veď predsa nebolo možné ničť dielo tak slávneho a záslužného cirkevného otca, užívané na účely čisto latinského obradu. Za týchto okolností, i po všetkých dramatických historických udalostiach a prenasledovaniach, sa v určitom zmysle glagolika zachovala až do nedávnej minulosti v latinskej liturgii niekoľkých malých lokalít v Dalmácii.

Keďže takmer všetky dodnes známe staroglagolské rukopisy sú cirkevnou literatúrou úzko spätou s latinským obradom, v minulom storočí niektorí "prolatínski" bádatelia v snahe dokázať a odôvodniť existenciu latinského obradu na niektorých pôvodne cyrilometodejských územiach (napr. územie dnešnej Moravy, Chorvátska, Poľska, Slovenska, Čiech atď.) začali propagovať a rozširovať vedecky nedoloženú a vôbec nepotvrdenú hypotézu, že sv. Cyril vraj vytvoril a priniesol na Veľkú Moravu glagolské písmo a latinský obrad.

V celom spore, ktorý už takmer 200 rokov trvá vo svete filológie o tom, ktorá z dvoch abecied (cyrilika alebo glagolika) bola vytvorená sv. Cyrilom,

prakticky vôbec nejde o spor o "písmenká", ale v skutočnosti ide o zastretý spor o tom, ktorý obrad je na cyrilometodejských územiach prvotný, a teda, ktorý obrad – či byzantský (gréckokatolícky) alebo latinský (rímskokatolícky) bol sv. bratmi zavedený na území Veľkej Moravy.

Keďže takmer všetky dnes známe glagolské pamiatky sú latinského obradu a naopak, všetky cyrilské pamiatky sú byzantského (gréckokatolíckeho) obradu, z toho vyplýva, že ak teda sv. Cyril priniesol glagoliku, priniesol aj rímskokatolícky obrad a naopak, ak je autorom cyriliky zaviedol východný byzantský (gréckokatolícky) obrad. Snaha presvedčiť svet, že sv. Cyril je autorom glagoliky, skrýva v sebe nie boj o "písmenká", ale pranie želané prolatínskymi bádateľmi "dokázať", že sv. Cyril a Metod priniesli rímskokatolícky obrad. Takto sme svedkami skutočnosti nemajúcej vo svetových dejinách obdobu, že po takmer tisícročnom "vichingovskom" a doslova protikatolíckom ničení cyrilometodejského diela, sám ničiteľ sa snaží privlastniť si zásluhy i slávu, ako aj mozole svojich obetí. Treba si však uvedomiť, že takýto postoj k dejinám je veľkou brzdou v zjednotení sa latinskej a pravoslávnej Cirkvi.

Táto tendencia, ktorá začala v minulom storočí a bola podporená i mylnými tvrdeniami niektorých latinských bádateľov v oblasti liturgie (Vašica a jeho hypotetická "Petrova omša"...²⁵¹), je dodnes preferovaná v snahe o potlačenie byzantskej tradície a gréckokatolíckeho obradu na všetkých cyrilometodejských územiach, čo silne negatívne narušuje, ba dokonca úplne znemožňuje ekumenické snahy medzi Východom a Západom. Pravoslávny Východ totiž veľmi dobre pozná skutočnosť a fakt latinizácie, ktorá dodnes prebieha v skrytých či úplne otvorených formách na všetkých územiach, kde sa stýka byzantský obrad s latinským.²⁵² Pokiaľ sa pravda nepovie nahlas i v cyrilometodejskej otázke, podobne, ako sa to už povedalo na najvyššej úrovni ohľadom upálenia Giordana Bruna, k jednote Cirkvi nikdy nedôjde.

6. Vznik neocyriliky

Na predošlých stránkach bolo ukázané, že autorom cyriliky (ruskej hramoty) je sv. Cyril a následným deformátorom Cyrilovej abecedy-azbuky, teda strojom glagoliky (permskej hramoty) je akýsi Štefan. Abeceda sv. Cyrila (cyrilika) bola v postglagolskom období doplnená niekoľkými novými znakmi – túto doplnenú cyrilskú abecedu nazývame «neocyrilika». Autorom neocyrilských doplnkov bol s najväčšou pravdepodobnosťou žiak sv. Cyrila a Metoda – sv. Kliment. Neocyrilskú abecedu poznáme a užívame dodnes.

O tom, že nové neocyrilské tvary písmen do originálnej azbuky (podľa vzoru okrúhlejšej, tzv. bulharskej glagoliky) doplnil sv. Kliment, bulharský episkop a žiak sv. Cyrila, hovorí *Ochridská legenda*: «**МОУДРЪСТВОВА ЖЕ И ОБРАЗЫ ИНИЕ СЛОВЕСНИЕ ЯВЛЕННЪИШЕЕ, ПАЧЕ ИХЪЖЕ ЗНААШЕ ПРЪМОУДРИ КЪРИЛЬ**»²⁵³ — *Potom vymyslel (sv. Kliment) pre väčšiu zreteľnosť aj iné tvary písmen než (tie), ktoré poznal premúdry Cyril...*

Prečo vznikla neocyrilika? Keltské a skýtske slovanské prostredie niekdajšieho Bulharského impéria, v ktorom si mladá slovanská kultúra ešte len prebojovávala cestu k životu, si vyžadovalo grafické znaky potrebné na zapísanie jednak tvrdej (roskej-skýtskej) výslovnosti vládnucej vrstvy, jednak mäkkej (keltskej-sarmatskej) s nosovými samohláskami, ako i moscho-iberskej výslovnosti.

Preto, tentoraz už do okrúhlejšej glagoliky po zoslabení prenasledovania, kvôli Rusom-Rusínom boli opätovne zaradené mnohé z písmen gréckych a tvrdých, ktoré boli z originálnej ruskej Cyrilom vytvorenej cyriliky v prvej fáze prenasledovania (pri vytváraní hranatej glagoliky) vyhodené. Niektoré z týchto písmen boli znovu zaradené dokonca v nezmenenom tvare (napr. «**Ѣ**»). Tiež boli vytvorené a do okrúhlejšej glagoliky vsunuté nové znaky pre niektoré nosové samohlásky a mäkké zvuky užívané keltskou (sarmatskou) mäkkou a hlavne nosovou výslovnosťou. Pozri **obr. 14b**.

Po relatívnom časovom odstupe, hlavne v oblastiach, ktoré prestali byť pod priamou jurisdikciou Západu, sa začala plne slobodne užívať opäť ruská, sv. Cyrilom originálne vytvorená cyrilská abeceda, avšak prítomnosť obyvatelstva keltského-sarmatského, prípadne moscho-iberského pôvodu a tiež zmeny urobené počas užívania glagoliky (napr. nové glagolské usporiadanie písmen v abecede a pod.) zanechali svoje stopy i v neocyrilskej kultúre až dodnes. Pri spätnom prepisovaní písomných pamiatok z glagoliky do cyriliky – tentoraz už tzv. neocyriliky (často dokonca i vyškriabávaním glagolského textu z drahého

pergamenu a písaním nanovo cyrilikou-neocyrilikou, tzv. palimpsesty) bolo potrebné dotvoriť nové cyrilské (neocyrlské) ekvivalenty (tvary-písmená) ku mäkkým keltským, v okrúhlejšej glagolike sa vyskytujúcim samohláskam — tieto sa totiž v originálnej cyrilike nevyskytovali. Tak boli napríklad vytvorené z tvaru glagolského «ѠѡѢ» (Ѡ) neocyrlské nosové «Ѧ», «ѧ» a obrátením jeho vrchnej časti tiež «Ѩ» (obr. 14b). Tým samým faktom bola presunutá aj pôvodná cyrilská číselná hodnota «900» z cyrilského «Ѩ» (ѠѡѢ) na neocyrlské «Ѧ». O tomto doplnení originálnej cyrilskej abecedy neocyrlskými písmenami (o tzv. opravovaní sv. Cyrilom vytvorenej cyriliky) hovorí aj mních Chrabr (pozri pozn. 205). Keďže glagolika užívala písmená «ѦѢѢ», «ѦѢѢѢ» ako mäkké hlásky, nerozlišujúc takto medzi zvukmi *a - ja* prípadne medzi zvukmi *e - je* (pretože všetko sa vyslovovalo mäkko) a pôvodná cyrilika ich naopak poznala len ako tvrdé, museli byť dotvorené aj nové neocyrlské tvary pre iotované písmená *a, e, (Ѡ, ѡ)*²⁵⁴ pričom sa použili staré cyrilské znaky «Ѧ», «ѧ», prípadne neocyrlské nosové «Ѧ», «Ѩ» (Ѡ, ѡ) v kombinácii s glagolským znakom «Ѣ» (Ѣ). Vidíme to i v starých akrostichoch 12.-13. storočia. Glagolské, v určitom zmysle chaotické, poradie písmen však už viacej nebolo menené. Takto vznikla «neocyrlika» tzv. postglagolského obdobia v tvare, v akom ju poznáme a sa v staroslovančine užíva dodnes.

7. Záver

Táto práca vrhá, na prvom mieste, viacej svetla na veľmi závažnú historickú a donedávna slabo objasnenú skutočnosť predcyrilského slovanského písma. Správa *Žitia Konštantínovho*, ktorá nedávala mnohým slavistom spokojne spávať, hovorí, že sv. Cyril tesne pred svojou cestou na Veľkú Moravu, a teda pred vytvorením slovanskej abecedy a prekladom liturgických kníh do staroslovanskej reči, na ceste k Chazarom, kdesi v meste Korsune (Cherson – meno staroslovanského boha Chorsa) našiel Evanjelium a Psalter napísané «**росьскы (роушькыими) писмены**». Tiež našiel človeka, ktorý vedel čítať tieto knihy a sám zrazu, po krátkej chvíli začal čítať. Išlo o zárezové, ryskové-ruské písmo, ktorého írsky variant je dnes známa pod názvom «ogamické písmo».

Čo sa týka osoby-tvorcu slovanskej abecedy v kresťanskom období, tradícia vždy a všade na svete pokladala za autora cyriliky (azbuky) výlučne sv. Cyrila (+869), po ktorom, ako po svojom autorovi, dostala táto abeceda i svoje pomenovanie. Názor, že sv. Cyril vytvoril a priniesol medzi Slovanov glagoliku nie je originálny a vôbec nie je starý (serióznejšie formulovaná hypotéza sa objavuje len koncom minulého storočia).

I keď staroslovanské písomné pamiatky, ktoré sú písané glagolikou, obsahujú jazykové zvláštnosti staršie ako cyrilské pamätníky, to však ešte neznamená, že glagolika je pôvodnou a originálnou abecedou vytvorenou sv. Cyrilom. I napriek tomu, že v dodnes zachovaných glagolských pamiatkách sa čiastočne objavujú starodávne lexické zvláštnosti, a i napriek tomu, že sa v nich častejšie vyskytujú a objavujú grécke slová, ešte nepreložené do staroslovanského jazyka, a taktiež, že je v nich naozaj zafixovaná starodávna forma prostého aorista (minulého času), ktorá bola pozdejšie vytlačená novším sigma-tickým aoristom, atď. atď... to ešte vôbec neznamená, že glagolika je prvou slovanskou abecedou, teda abecedou staršou než cyrilika. Ba dokonca ani objavenie tzv. palimpsestov, kde bol cyrilský (neocyrilský) text napísaný na pôvodne skoršom glagolskom písme, nie je dostatočným argumentom proti prvenstvu cyriliky, ktorá bola už krátko po smrti sv. Metoda veľmi prísne a nemilosrdne prenasledovaná, zakazovaná, a všemožne ničená zo strany latinského kultúrneho sveta.

Na základe sfaľovanej pápežskej buly a zhubných intríg smutne presláveného Vichinga mnohí pápeži, ktorí boli falošnou bulou podvedení a dezorientovaní, priamo zakazovali cyriliku a cyrilometodejskú staroslovanskú Liturgiu

sv. Jána Zlatoústeho. Vichingovým pričinením "zmizli" aj všetky archívne dokumenty pápeža Jána VIII., v ktorých tento pápež slávnostne a s veľkým nadšením schválil, povolil a vrelo odporúčal celé cyrilometodejské misijné dielo. Preto jeho nástupcovia na základe falošnej buly a falošných dokumentov nemajú možnosť overiť správnosť týchto materiálov, následne zakazovali to, čo ich predchodca dovoľil. Tak je napríklad známy výslovný zákaz cyriliky od pápeža Štefana V. (885-891), tj. hneď tesne po smrti sv. Metoda (+885). Po čom nasledoval pontifikát už vyššie spomínaného pápeža Formóza (891-896), jedného z najväčších neprajníkov cyrilometodejského diela – «trojjazyčníka a pílatníka» biskupa Formóza, a teda likvidácia nielen všetkej cyrilometodejskej literatúry (písanej originálnou tvrdou, Cyrilom vytvorenou azbukou-cyrilikou), ale i fyzická likvidácia cyrilometodejských kňazov a baziliánskych mníchov zo strany Nemcov-Frankov, zástancov rímskokatolíckej latinskej kultúry a franskej expanzie.

Prísny zákaz užívania cyriliky opakoval i pápež Ján X. (914-928) a pápež Ján XIII. (965-972). V 11. storočí to boli zas hlavne pápeži ako Alexander II. (1061-1073) a Gregor VII. (1073-1085) vo svojom *Breve* zo dňa 2. januára 1080 a mnohí iní.

Všetky tieto zákazy, ktoré sa opierali o mnohé falošné informácie a falošnú bulu *Industriae tuae*, využívala nemecká franská hierarchia na bezohľadné ničenie, vypaľovanie cyrilometodejských baziliánskych monastýrov gréckeho (avšak katolíckeho!) obradu. Všetky cyrilometodejské rukopisné knihy písané originálnou cyrilikou sa nekompromisne ničili a páľili. Preto je len logické, že väčšiu a mnohokrát jedinú šancu na prežitie a záchranu mali v tomto smutnom období iba texty narychlo prepísané do glagoliky (hranatej tzv. chorvátskej). Po zoslabení prenasledovania a hlavne v čase, keď Bulharsko prestalo byť pod latinskou jurisdikciou a teda germánskym vplyvom, a začalo slobodne rozvíjať svoju vlastnú cyrilometodejskú slovanskú kultúru a tradíciu, pokračuje predtým násilne prerušený rozkvet starej cyrilskej písomnosti. V časoch slobody boli glagolské texty spätne prepisované do milovanej a veľmi praktickej cyriliky a to často dokonca na tých istých kožených pergamenoch, ktoré boli ináč ako materiál užívaný na písanie veľmi drahé a ťažko dostupné (palimpsesty).

Prenasledovanie cyriliky, a to už v prvých rokoch svojej existencie spôsobilo, že dnes sa nám nezachovali najstaršie cyrilské rukopisy z 9.-10. storočia písané originálnou cyrilikou. Máme len niektoré glagolské rukopisy (11. storočie), ktoré takto budia falošný dojem, že glagolika je prvotná. To je jeden z dôvodov, ktorým sa nechali pomýliť viacerí zo súčasných bádateľov staroslovanskej literatúry, takže pokladali glagoliku za staršiu abecedu. Prenasledovanie a spätne prepisovanie z glagoliky do cyriliky (neocyriliky) vysvetľuje i fakt, že v nie-

ktorých cyrilikou (neocyrilikou) písaných starých rukopisoch a spisoch sa sporadicky vyskytujú jednotlivé glagolské písmená, ba dokonca niekedy i celé slová napísané glagolikou.

V cyrilskom spise «**книга пророковъ**» prepísanom v roku 1499 v Novgorode z iného spisu z roku 1047 sa v závere hovorí, že tento rukopis bol opísaný «**ис коуриловицѣ**», pričom však v ňom nachádzame i jednotlivé glagolské písmená.²⁵⁵ Fakt, že text bol opísaný z cyriliky a že obsahuje niektoré glagolské písmená tiež priviedol niektorých bádateľov dokonca k mylnej hypotéze, že glagolika sa niekedy dávno nazývala cyrilikou, čo je ináč absurdum. Existencia paleograficky starších glagolských spisov však, ako bolo vyššie naznačené, nie je samo o sebe dostatočným dôkazom primátu glagolskej abecedy. V skutočnosti bol vyššie spomínaný text opísaný dvakrát, najprv z originálnej cyriliky do glagoliky a neskôr, druhýkrát, opäť do cyriliky (tentoraz neocyriliky). To vysvetľuje aj skutočnosť, že text obsahuje glagolské zvyšky a výslovne sa v ňom uvádza, že bol opísaný «**ис коуриловицѣ**» i keď je písaný neocyrilikou. Prenasledovanie originálnej cyriliky hrá v histórii a v bádaní o slovanskej písomnosti a kultúre totiž veľmi dôležitú a nezanedbateľnú rolu.

Pri posudzovaní pôvodu oboch abecied: dalmátskej glagoliky a slovanskej cyriliky je nemálo dôležitým faktom, že cyrilika a glagolika, i keď sú písané odlišnými písmenami, vykazujú úžasnú podobnosť. Niektoré písmená vyjadrujúce špecificky slovanské zvuky, ako napr. «**ш**», «**ц**» (**ш**, **ц**) a pod. sú v oboch abecedách takmer úplne totožné, čo nemôže byť vonkoncom výsledkom náhody, ale naopak, svedčí o tom, že jedna abeceda vznikla z druhej, a že tvorca druhej abecedy (neskoršej) musel určite poznať prvú!

Ponúkajú sa tri hypotézy:²⁵⁶

1.) alebo mali obidve abecedy nejaký spoločný prototyp, z ktorého boli odvodené,

2.) alebo glagolika ovplyvnila cyriliku,

3.) alebo cyrilika vplývala na glagoliku.

1.) Prvá z hypotéz môže dostatočne objasniť grafickú podobnosť len tých glagolských a cyrilských písmen, ktoré boli zostavené podľa vzoru z iných abecied. Avšak táto varianta neobjasňuje nepochybnú a dokonca ešte väčšiu podobnosť nových, samostatne vytvorených cyrilských alebo glagolských písmen (napr. «**ца**», «**оукъ**» atď.).

2.) Druhá hypotéza, tj. vplyv glagoliky na cyriliku, veľmi dobre vysvetľuje grafickú blízkosť nových cyrilských písmen (označujúcich slovanské zvuky) s gla-

golskými, ale nijako nemôže vysvetliť podobnosť cyrilských písmen ku glagolským, ktoré sú presnou napodobeninou gréckeho ústavu a bez akejkoľvek pochybnosti boli aj z neho prevzaté.

Problém nerieši ani kombinácia vyššie spomenutých hypotéz, podľa ktorej cyrilské písmená vyjadrujúce spoločné grécko-slovanské zvuky boli vzaté z gréčtiny a nové cyrilské písmená boli zostrojené podľa vzoru glagoliky. V tomto prípade vzniká otázka: prečo tvorcovia cyriliky prevzali grécke písmená bez akýchkoľvek zmien a formu mnohých glagolských písmen zmenili takmer na nepoznanie?

3.) Zostáva teda tretia varianta, podľa ktorej bola prvou abecedou cyrilika a na základe nej bola zostrojená glagolika. Takto sa krásne vysvetľuje podobnosť glagolských písmen s cyrilskými tiež u tých písmen, ktoré majú svoj prototyp v gréčtine, ako aj u tých, ktoré boli zostavené samostatne. Lahko sa vysvetlí aj podstatná odlišnosť oboch abecied, veď netreba zabúdať, že cyrilika bola (a dodnes na mnohých miestach aj je) prenasledovaná a tvorca glagoliky sa zjavne snažil do takej miery zmeniť vzhľad písmen, aby sa podľa možnosti čo najmenej podobali na svoje prototypy.

Úžasná presnosť, jednoduchosť, praktičnosť, vedeckosť cyriliky, úzko sa opierajúca o grécku a hebrejskú (fénickú) abecedu – v porovnaní so zbytočne zložitou, ťažkopádnu, nepraktickou a neživotaschopnou, laicky poprehadzovanou glagolikou, nerešpektujúcou dokonca ani historický pôvod a legatúrny vznik jednotlivých písmen, ktorej vznik a pôvod sa ešte dodnes nikomu nepodarilo presvedčivo dokázať, ako aj storočia ba celé tisícročie stará tradícia dokazuje, a nikoho nenecháva na pochybách, o prvotnosti a pôvodnosti cyriliky, pri zohľadnení historicky istého faktu jej nemilosrdného prenasledovania.

Ide o analogickú situáciu, ktorú si pamätáme zo školských lavíc: Keď dvaja žiaci odovzdajú takmer navlas rovnakú slohovú prácu, použijúc v nej tie isté slovné spojenia a zvraty, je prakticky úplne nemožné, aby podobnosť vznikla náhodou – nezávisle od seba. Učiteľ teda vie, že jeden opísal od druhého. Porovnaním oboch prác, z ktorých jedna ukazuje, že žiak látke rozumel a chápal príčiny, prečo písal práve tak a nie ináč, a druhá, podobná prvej, zasa vykazuje chyby a zjavné nelogičnosti, učiteľ okamžite odhalí podvodníka. Glagolika je tiež zložitá a nedokonalejšia kópia dokonalejšej a presnej cyriliky, vytvorená za jediným prvotným účelom: zamaskovať pravý pôvod slovanského písma a zachrániť tým slovanskú kultúru a písomnosť pred násilnou likvidáciou. Stalo sa tak v dalmátskych prímorských krajoch, v slovanskom síce, ale rímskokatolíckom prostredí, ktoré súc pod priamou latinskou jurisdikciou, neprajnícky orientovanou k cyrilskej kultúre, si chcelo zachovať slovanské písmo, neprerušiac však styky so zá-

padným kresťanstvom.

Na záver tejto práce možno uviesť smutné, ale zároveň veľmi pravdivé slová slovenského spisovateľa a intelektuála Svätozára Hurbana Vajanského (1847-1916), ktoré predniesol 21. apríla 1885 v Kyjeve na oslavách 1000-ého výročia smrti sv. Metoda, v mene svojho otca – slovenského národného buditeľa – evanjelického superintendenta (biskupa) Jozefa Miloslava Hurbana (uzákonil spolu so Štúrom a Hodžom spisovnú slovenčinu) a v mene celého slovenského národa:

«*My (tj. Slováci) stratili sme všetko: stratili sme vieru Metodovu (tj. stratili katolícku vieru a grécky obrad, inými slovami: «stali sme sa evanjelikmi»), stratili bukvu (tj. stratili azbuku-cyriliku vymeniac ju za latinskú abecedu), no nestratili sme vernosť ku Slovanstvu. My, slabí, nemohli sme dôstojne zasvätiť pamiatku Metodovu, no práve preto ďakujeme vám, že vy silní svätíte ju takýmto veľkolepým spôsobom...»²⁵⁷*

Za Slovákov sa na týchto oslavách zúčastnili okrem S.H. Vajanského aj Jozef Škultéty a nitriansky advokát Pavel Valášek.

Plnými dedičmi cyrilometodejského pokladu sú teda len tí Slovania, ktorí si zachovali:

- 1.) *byzantský východný obrad,*
- 2.) *cyriliku a*
- 3.) *katolícku vieru.*

Na Slovensku sú to dnes gréckokatolíci-Rusíni. Žiaľ len, že vo svojej viac ako 5000 rokov starej domovine už zrazu nie sú doma, lebo ich nešťastnejší bratia (Tótság), ktorí podľa slov S.H. Vajanského stratili nielen cyrilometodejský gréckokatolícky obrad, ale i vieru i písmo a neskôr s pomocou jezuitov obnovili len vieru, zabudli, čím ešte donedávna (tj. do príchodu Turkov a protestantizmu) aj oni boli. Hlavné je však, že pod heslom: «Dedičstvo otcov zachovaj nám Pane» likvidujeme samých seba. Národ bez histórie totiž neexistuje.

Gréckokatolícky mukačevský episkop Andrej Bačinský (1773-1809) vo svojom *Obežníku* zo dňa 1. januára 1806 adresovanom všetkým gréckokatolíckym parochom-kňazom Mukačevskej eparchie (ktorej súčasťou tvorila i dnešná Prešovská eparchia a Košický exarchát) otcovsky napísal varujúce a veľmi vážne slová (citujeme doslovný text):

«**Возлюбленнии сынове парохи. На содержание въ своемъ составѣ крѣтв лиув народа, не есть вольшагв и крѣпчайшагв союза нежели содержание природнагв отеческагв и матернагв своегв языка, письма и набоженства; такоже и въ преки: искѣствомъ и многими прикладами явно есть, какв**

аще который народъ природнаго началнаго своего языка лишатися и гнѣшатися начинаютъ, абие тѣмъ самымъ и самый народъ въ растлѣнное премѣненіе приходитъ, по извѣстномъ прикладѣ и свѣдѣтельствѣ Моравскаго и Ческаго народа, иже штъ свят. Отець Кирилла и Меѳодіа приѣмше свѣтъ восточнаго набоженства, послѣ же съ залишеніемъ и премѣненіемъ сего, всачески премѣниса. Возръте на сдѣдныхъ заграничныхъ соплеменниковъ, не имѣете ли, сынове, изъ сѣа части причины боитиса подобнаго съ временемъ премѣненіа? Ну чтъ на иншихъ народѣхъ зрѣти, внемли и бодрствѣи ѿгрворскаа Діоцезіе Мѣкачевскаа, да не и тебѣ тоє слѣдитсѣ съ залишеніемъ штеческаго и матернаго своего языка и письма». ²⁵⁸ — «Drahí synovia – parochovia. Na udržanie celistvosti akéhokoľvek národa neexistuje väčšie a silnejšie puto, ako udržanie svojho vlastného prirodzeného, otcovského a materinského jazyka, písma a náboženstva. A to isté platí naopak: skúsenosť a mnohé zjavné príklady dokazujú, že ak niektorý národ začína opúšťať a odťahovať sa od svojho pôvodného a prirodzeného jazyka, tým samým aj dotýčny národ postupne podľahne v rozkladnú zmenu podľa známeho príkladu a svedectva Moravského a Českého národa, ktoré od sv. otcov Cyrila a Metoda prijali svetlo východného náboženstva a v počiatkoch mali sloveno-ruský jazyk, písmo i náboženstvo. Neskôr so zanechaním a zmenou (jazyka, písma i náboženstva), sa začali svojvoľne a ľubovoľne meniť. Pozrite len na susedných zahraničných súkmeňovcov. Či sa nemáte, synovia, z tej istej príčiny báť podobného postupného zničenia (zmeny)? Ale čo je možné vidieť na iných národoch; zamysli sa a horlí uhroruská Mukačevská diecéza, aby sa i tebe neprihodilo to isté, keď zanecháš otcovský a materinský jazyk a písmo».

Génius, zvaný Filozof (sv. Cyril), ktorého dielo a práca pretrváva už viac ako jedno tisícročie, nevytvoril glagoliku, ktorá sa nikde nepoužíva a dokonca ani nenesie jeho meno. Jeho (sv. Cyrila), ako tvorcu cyriliky, možno plným právom nazvať nielen Apoštolom Slovanov, ale dokonca «Otcom Slovanov», pretože týmto svojim dielom prakticky zachránil posledné európske zvyšky Slovanov (ktoré existujú dodnes) pred zánikom, aký postihol západnú časť Európy a vôbec všetkých zo slovanského rodu, ktorí neprijali cyriliku (Albánsko, Prusko, polabskí Slovania... nepočítajúc do toho ešte staršie predhistorické vrstvy Slovanov vo Francúzsku, Španielsku, Írsku atď.).

Niekoľko nových myšlienok, ktoré prináša táto práca:

☛ Praslovania už pred príchodom sv. Cyrila a Metoda poznali a užívali čiarové-ryskové-ruské písmo, ktorého írská varianta je dodnes známa pod názvom «ogamické písmo».

☛ Sv. Cyril vytvoril cyriliku a nie glagoliku. Autorom glagoliky je Štefan.

☛ Cyrilika je teda staršia než jej pozdejšia deformácia zvaná glagolika.

☛ Glagolika vznikla ako dôsledok prenasledovania cyriliky a celého byzantského obradu na slovanských územiach.

☛ Chorvátska (hranatá) glagolika je staršia ako jej bulharská varianta (okružná glagolika).

☛ Dnes známa a užívaná staroslovanská abeceda nie je originálna, má doplnené niektoré nové písmená (je to neocyrlilika, tzv. postglagolského obdobia).

☛ Usporiadanie písmen v originálnej sv. Cyrilom vytvorenej azbuke-cyrlilike bolo iné – nie také, aké je v dnešnej azbuke moderných cyriliku užívajúcich jazykov.

☛ Písmeno «**ѣ**» bolo v abecede sv. Cyrila a Metoda (cyrlilike) absolútne posledným v poradí, preto bolo po vzore fénickej abecedy označené križom.

☛ Písmeno «**ѣ**» sa originálne v cyrilometodejských časoch vyslovovalo tvrdo (ä), podobne ako i celá originálne cyrilometodejská abeceda.

☛ Glagolika dostala svoj názov na základe rozdielnej výslovnosti písmena «**г**» (ГЛАГОЛИ), ktorého glagolská (keltská) výslovnosť sa výrazne líšila od vý-

slovnosti cyrilského (skýtskeho) originálu. Rozdiel výslovnosti tohto písmena bol a i dodnes je vlastne najcharakteristickejší a najevidentnejším zvukovým rozdielom medzi oboma abecedami.

☛ Písmeno «**ѣ**» dnes známe ako «mäkký znak» sa originálne nazývalo «**ѣръ**», dnešná interpretácia ako tzv. «mäkký jer» je nesprávna.

☛ Staroslovanský «**ѣръ**» (**ѣ**) sa v skutočnosti zachoval aj v germánskych a románskych jazykoch ako koncovka *-er*; a «**ѣръ**» (**ѣ**) analogicky ako koncovka *-us*.

☛ Starovekí Kelti, Skýti a Moscho-Iberi sú tri praslovanské plemená. Evidentné stopy ich reči nachádzame i dnes na Slovensku (zemplínština-šariština, rusínština, slovenčina...).

☛ Zemplínština a šariština (Michalovce, Trebišov..., Holič, Skalica, Stará Halič...) sú modifikáciami jazyka Praslovanov-Keltov.

☛ Rusínština (Medzilaborce, Stará Lubovňa, Snina, Svidník..., ba aj Trnava...) je modifikáciou jazyka Praslovanov-Skýtov.

☛ Moderná spisovná slovenčina (stredné Slovensko) nesie výrazné stopy jazyka Praslovanov Moscho-Iberov.

Skratky používané v texte:

angl. — anglické;
arch. — archaické;
att. — attické;
brus. — bieloruské;
CCEO — *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*;
CIC — *Codex Iuris Canonici*;
čes. — české;
dat. — datív;
gemer. — gemerské;
gen. — genitív;
gr. — grécke;
hebr. — hebrejské;
ion. — iónske;
kelt. — keltské;
chorv. — chorvátske;
lat. — latinské;
lit. — litovské;
maď. — maďarské;
MMFH — *Magnae Moraviae Fontes Historici*;
mosk. — moskovské;
nem. — nemecké;
perz. — perzské;
poľ. — poľské;
prasl. — praslovanské;
praž. — pražské;
rom. — rómske;
rum. — rumunské;
SBS — *Slovenský biografický slovník*;
skýt. — skýtske;
slov. — slovenské;
srb. — srbské;
stsl. — staroslovanské;
tal. — talianské;

ukr. — ukrajinské;
zeml. — zemplínske.

Použitá literatúra: ● *Antiguo persa*. Gramatica inscripciones por Wilhelm Brandestein con un Lexico Etimologico por Manfred Mayrhofer, Manual de linguistica indoeuropea, Cuaderno III, Madrid, 1958; ● ARANY A., «Zprávy o dialektologických štúdiách v Gemeri v doline Slanskej», *Carpatica I-a*, Sbor pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze, Praha, 1936; ● BENEŠEVIČ V.N., *Syntagma XIV titulorum sine scholiis secundum versionem palaeo-slovenicam adjecto textu graeco e vetustissimis codicibus manuscriptis exarato*, I, Petropoli, 1906; ● BERKY J., PROKOP J., STOJKA M., *Slovensko-rómsky, rómsko-slovenský slovník*, Bratislava, 1996; ● BREHIER L., «Palaeography», *The Catholic Encyclopedia*, XV, str. 406; ● BRÜCKNER A., *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa, 1970; ● *Byzantine Catholic World*, Pittsburgh, Sunday, June 25, 1989; ● CONTE F., *Gli Slavi*, Torino, 1991; ● CRĀNJALĀ D. *Rumunské vlivy v Karpatech* (Studie etnografická, Knihovna sboru pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze, č. 10), Praha, 1938; ● McCURDY J.F., «Semitic religion», *A New Standard Bible Dictionary*, New York, 1936, str. 825; ● McCURDY J.F., WORRELL W.H., «Ethnography», *A New Standard Bible Dictionary*, New York, 1936, str. 239; ● *Dedičstvo sv. Cyrila a Metoda (Brázdou Metodovou)*, Michalovce, 1942; ● DERMAISONS J.J.P., *Dictionnaire Persan-Français*, I-IV, Rome-Vatican, 1910; ● DEVOTO G., «Celti», *Enciclopedia italiana*, IX, Milano-Roma, 1936, str. 678; ● DEVOTO G., «Epigrafia», *Enciclopedia italiana*, XIV, Milano-Roma, str. 84; ● DIRINGER D., «Etruscan alphabet», *The New Encyclopaedia Britannica*, I, Chicago-London-Toronto..., 1980, str. 624; ● DORULA J., *Krátky slovník slovenského jazyka*, Bratislava, 1987; ● DVORNÍK F., *Byzantské misie u Slovanů*, Praha, 1970; ● DVORNIK F., *Lo scisma di Fotio*, Roma, 1949; ● DVORNIK F., *Gli Slavi*, Padova, 1974; ● *Encyklopedie Bible*, II, Bratislava, 1992; ● *Etymologický slovník jazyka staroslověnského*, I, Praha, 1989; ● FORCELLINI AE., *Lexicon totius latinitatis*, I-V, Patavii, 1940; ● FUČÍČ B., *Glagoljski natpisy*, Zagreb, 1982; ● FURLANI G., «Urtaru», *Enciclopedia cattolica*, XII, Città del Vaticano, 1948-1954, str. 896-898; ● GAŚSOWSKI J., *Dejiny a kultúra starých Slovanov*, Bratislava, 1969; ● GESENIUS W., *Neues hebräisch-deutsches Handwörterbuch*, «Aleph», Leipzig, 1815; ● GIANNELLI G., «Alfabeto», *Enciclopedia italiana*, II, Milano, 1929, str. 380; ● GREGOIRE L., «Rasena», *Dictionnaire Encyclopédique d'Histoire, de Biographie, de Mythologie et de Géographie*, Paris, 1871, str. 1638; ● GRIVEC F. - TOMŠIČ F., «Constantinus et Methodius Thessalonicenses», *Fontes*, Zagreb, 1960, str. 72-73; ● GWAGNINUS A., *Kronika Ziemie Rvskiej*, III, Krakow, 1611; ● HAVLIK L.E., «Duklianska kronika a Dalmatska legenda», *Rozprawy československé akademie věd*, Praha, 86/2 (1976) str. 4; ● *Herodoti Halicarnassei Historiarum Libri IX*, Francofurti, MDCVIII; ● HOMER, *Odyseja* – překlad z greckieho Józefa Wittlina, Londyn, 1957; ● HORÁK E.,

Slovensko-srbochorvátsky turistický slovník, Bratislava, 1987; ● HOUSTON J.M., «Hrom», *Nový biblický slovník*, Praha, 1996, str. 301; ● HÚSEK J., *Hranice mezi zemí Moravskoslezskou a Slovenskem* (Studie etnografická, Knihovna sboru pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze), Praha, 1932; ● HYDE D., «Ireland», *The Catholic Encyclopedia*, VIII, New York, 1913, str. 124; ● *Chronica Hungarorum*, impressa Budae, 1473, Typis similibus reimpressa, Budapestini, 1900; ● JANEŠOVÁ J., *Taliančina pre samoukov*, Bratislava, 1986; ● JOHANNES de THWROCZ, *Chronica Hungarorum*, Civitate Brunensi, rok 1488; ● JOUGAN A., *Słownik koscielny łacińsko-polski*, Poznań-Warszawa-Lublin, 1958; ● KUSAK D., *Hrady a zámky v Československu*, Bratislava, 1990; ● LACKO M., *Sv. Cyril a Metod*, Rím, 1971 (1990); ● LACKO M., *Unio Uzhorodensis Ruthenorum Carpathicorum cum Ecclesia Catholica*, Roma, 1965; ● LADIŽINSKÝ Š., «Rusíni na Slovensku», *OS – Fórum občianskej spoločnosti*, Bratislava, jún 1997, str. 33-39; ● LAMBTON A.K.S., *Persian Vocabulary*, Cambridge, 1969; ● LAPÔTRE A., *L'Europe et le Saint Siège a l'epoque Carolingienne*, Première partie: Le Pape Jean VIII., Paris, 1895; ● LEVESQUE P.CH., *Storia di Russia*, I, Milano, 1825; ● *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, I-IV, Praha, 1958-1983; ● *Magnae Moraviae Fontes Historici*, I-IV, Brno, 1966-1971; ● MAGOCSI P.R., «The Carpatho-Rusyn Research Center and Czecho-Slovakia», *Carpatho-Rusyn American*, Pittsburgh, XVII, 3 (1994) str. 1-12; ● MAGOCSI P.R., *Our People* (Carpatho-Rusyns and Their Descendants in North America), North York, 1994, str. 76-77; ● MAYER G., «Sorabi», *Enciclopedia italiana*, XXXII, Milano, str. 152; ● MEILLET A., *Grammaire du Vieux – Perse*, Paris, 1931; ● *Michel Europa – Katalog Ost 1997/98*, München; ● MIKLOSICH F., *Etymologisches Wörterbuch der Slavischen Sprachen*, Wien, 1886; ● MIKLOSICH F., *Lexicon palaeoslovenico-graeco-latinum*, Vindobonae, 1862-1865; ● MORAVCSIK GY., JENKINS R.J.H., *Constantine Porphyrogenitus De Administrando Imperio*, Washington, 1967; ● MRÁZ A., «K zmyslu cyrilometodejskej idey na Slovensku v druhej polovici 19. st.», *Velká Morava a naša doba*, Bratislava, 1963, str. 176-178; ● *Nejstarší česká rýmovaná kronika tak řečeného Dalimila*, Praha, 1958; ● *The New Encyclopedia Britannica, Macropaedia*, I, Chicago-London-Toronto..., 1980; ● *The New Encyclopedia Britannica, Micropaedia*, VII, Chicago-London-Toronto..., 1980; ● *The New Encyclopedic Dictionary of The English Language*, Chicago, 1965; ● NIEDERLE J., NIEDERLE V., VARCL L., *Mluvnice řeckého jazyka*, Praha, 1974; ● OMERO, Odissea, Nella versione di Ippolito Pindemonte con introduzione e note di Arturo Avelaroli, Firenze; ● PAGLIARO A., «Persia», *Enciclopedia cattolica*, IX, Città del Vaticano, 1948-1954, str. 1218; ● PAPROCKI B., *Herby rycerstwa polskiego*, Krakow, 1584; ● «Paradoxy z našej histórie...», *Blahovistnik*, Prešov, 9, 10, 11 (1997) str. 246, 266-267, 296-297; ● PARETI L., «Etruschi», *Enciclopedia italiana*, XIV, Milano, str. 511; ● PŘIKRYL F., *Sv. Kliment u Osvětiman*, Brno, 1890; ● RIBEZZO F., «Italici», *Enciclopedia italiana*, XIX, Milano-Roma, str. 1053; ● ROMANO G.M., *Dizionario di erudizione Storico-Ecclesiastica*, vol. 59, Venezia, 1852; ● SALACHAS D., «Problematiche interrituali nei due Codici orientale e latino», *Apollinaris*, Roma, LXVII, 3-4 (1994) 635-690; ● SIMÓN H., PRADO I., *Praelectiones Biblicae, Vetus Testamentum*, I, Taurini-Romae, 1940; ● *Slovenský biografický slovník (od r. 833 do r. 1990)*, I-VI, Martin, 1986-1994; ● *Slovník antické kultúry*, Praha, 1974; ● STRONG J., *A concise distionary of the words in the hebrew Bible*,

Madison, 1890; ● ŠAFAŘÍK P.J., *Památky hlaholského písemnictví*, Praha, 1853; ● ŠPAŇÁR J., *Latinsko-slovenský slovník*, Bratislava, 1987; ● TACZANOWSKI W., «Czerwona Ruś», *Encyclopedyja Powszechna*, VI, Warszawa, 1861, str. 478-479; ● TICHÝ F., *Vývoj současného spisovného jazyka na Podkarpatské Rusi* (Knihovna sboru pro výskum Slovenska a Podkarpatské Rusi při Slovanském ústavu v Praze, č. 11), Praha, 1938; ● TIMKOVIČ G.A., «Postríženie», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) 25-31; ● TIMKOVIČ G.A., «Pôvod 'Cigánov'», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) 101-123; ● TIMKOVIČ G.A., «Prečo je Antichrist, ktorý má prísť pred koncom sveta označený číslom 666?», *Blahovistnik*, Prešov, 2 (1998) 37-39; ● TIMKOVIČ G.A., «Sv. Cyril (+869) bol katánskym episkopom», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, I (1996) 53-90; ● TIMKOVIČ G.A., «Sv. Cyril a Metod priniesli a šírili na Veľkej Morave byzantskú liturgiu sv. Jána Zlatoústeho», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, I (1996) 91-135; ● TIMKOVIČ G.A., TIMKOVIČ J.V., «Križ», *Krásnobrodský zborník*, Prešov, II (1997) 5-23; ● TURCHI N., «Etruschi», *Enciclopedia italiana*, XIV, Milano, str. 522; ● VARŠÍK B., «Vznik názvu Slovák vo svetle historických dokladov», *Kontinuita medzi veľkomoravskými Slovienmi a stredovekými severouhorskými Slovanmi (Slovákmi)*, Bratislava, 1994, str. 272; ● VASMER M., *Russisches Etymologisches Wörterbuch*, I-III, Heidelberg, 1953-1958; ● VESELÝ J.M., *Most a cesta domů*, Řím, 1989; ● VIDA G.L.D., «Alfabeto», *Enciclopedia italiana*, II, Milano, 1929, str. 372-378; ● *Webster's Dictionary of the English language unabridged*, New York, 1977; ● WEINGART M., *Skloňování jazyka staroslověnského*, Praha, 1927.

● БЕРЕЗАНСКАЯ С.С., *Северная Украина в эпоху бронзы*, Киев, 1982; ● *Біблія сірѣчь книги свѣцѣннагѡ писаніѡ вѣтхагѡ и нѡвагѡ завѣта съ параллельными мѣстами*, Санктпетербургъ, «дц», – Репринтное издание, Москва, 1993; ● ГАРКАВИ А.Я., *Сказанія мусульманскихъ писателей о Славянахъ и русскихъ*, Санктпетербургъ, 1870; ● ГЕОРГИЕВ Е., «Основные вопросы возникновения старославянской (староболгарской) литературы и старославянского (староболгарского) языка», *Славянская философия*, I, 1958; ● ДАЛЬ В., *Толковый словарь живого великорусскаго языка*, I-IV, С.Петербургъ-Москва, 1903-1909; ● ДВОРЕЦКИЙ И.Х., *Древнегреческо-русский словарь*, II, Москва, 1958; ● ДОВАТУР А.И., *Народы нашей страны в 'Истории' Геродота*, Москва, 1982; ● ДУБОВ И.В., *Новые источники по истории древней Руси*, Ленинград, 1990; ● ДУХНОВИЧЪ А., *Литургическій катихизисъ или изъясненіе св. Литургіи и нѣкоторыхъ церковныхъ обрядовъ по новой скрижали въ душеполезное употребленіе Русиновъ*, Львовъ, 1854; ● ДЬЯЧЕНКО Г., *Полный церковно-славянской словарь*, Москва, 1899; ● *Этимологический словарь славянскихъ языков*, X, Москва, 1979; ● ИСТРИН В.А., *Возникновение и развитие письма*, Москва, 1965; ● ИСТРИН В.А., *1100 лет славянской азбуки*, Москва, 1988; ● *Карпатъ, Үнгаръ*, II (1874) ч. 21; ● КРИВЧИК В.Ф., МОЖЕЙКО Н.С., *Старославянский язык*, Минск, 1985; ● *Вѣтъѡ І., Катихісіѡ мѡлый илѡ наѡка православно-хрѣтіанскаѡ сокращеннаѡ во благочестноѡ воспитаніѡ юношества діѣцесіи мѡнѡхѡвскіѡ составленнаѡ въ о҃нгарѣѡ, въ вѣднѣѡ градѣ*, 1801, fototypič-

né vydanie I. Udvari, Nyíregyháza, 1997; ● ЛАВРОВ П.А., «Дополнительная статья к Житию св. Кирилла в рукописи бывшей Московской духовной академии», *Материалы по истории возникновения древнейшей славянской письменности*, Ленинград, 1930, стр. 36-37; ● ЛАВРОВ П.А., «Житие Константина», *Материалы по истории возникновения древнейшей славянской письменности*, Ленинград, 1930, стр. 39-66; ● ЛАВРОВ П.А., «О писменѣхъ чръноризца Храбра», *Материалы по истории возникновения древнейшей славянской письменности*, Ленинград, 1930, стр. 162-164; ● ЛАВРОВ П.А., «Сказание о пермской грамоте», *Материалы по истории возникновения древнейшей славянской письменности*, Ленинград, 1930, стр. 167-168; ● МИТРАКЪ А., *Мадьярско-русскій словарь*, Ужгородъ, 1922; ● НИМЧУК В., *Київські глаголичні листки*, Київ, 1983; ● ОНИШКЕВИЧ М.Й., *Словник бойківських говірок*, I, Київ, 1984; ● *Полное собраніе твореній св. Іоанна Златоуста*, I, Петербургъ, 1898; ● ПРЕОБРАЖЕНСКИЙ А.Г., *Этимологический словарь русского языка*, Москва, 1959; ● РУБИНЧИК Ю.А., *Персидско-русский словарь*, I, Москва, 1983; ● РЫБАКОВ Б.А., *Язычество древней Руси*, Москва, 1988; ● СРЕЗНЕВСКИЙ И.И., *Словарь древнерусского языка*, I, Москва, 1989 (1890); ● СТАНКАНИНЕЦЪ М., «Ци вы знаете», *Календарь Благовѣстника на рок 1933*, стр. 47; ● *Стоглавъ*, Казань, 1862; ● ТИХОМИРОВ М.Н., МУРАВЪЕВ А.В., *Русская палеография*, Москва, 1982.

¹ Obyvateľstvo Európy je jafetického pôvodu. Odvodzuje sa od najstaršieho Noeovho syna Jafeta, na ktorom spočíva zvláštne blahoslovenie Božie s prísľubom «rozosiatia» a «rozšírenia» jeho potomkov nielen vo svojich vlastných sídlach, ale i v sídlach Sémových (semitských) (porov. Gn 9,27). Jafet mal sedem synov (Septuaginta ich zdanlivo uvádza osem): Gomer, Magog, Madai, Jonan, ďalej dvojčatá Tubal a Mosoch, Thiras (Gn 10,2). Septuaginta uvádza zdanlivo až osem mien, avšak grécke «ἐλευσῶν» pred menami Tubal a Mosoch znamená upozornenie *zaokrúhli*, tj. že týchto dvoch treba brať vždy spolu a neoddelene – pravdepodobne ako dvojčatá; Mosoch a Tubal vystupujú v Biblii naozaj všade spolu. V asýrskych nápisoch stretávame ich mená (Tabalé-Mušké) tiež vždy spolu... (porov. J. F. Mc Curdy, W.H. Worrell, «Etnography», *A New Standard Bible Dictionary*, New York, 1936, str. 239); Styria z Jafetových synov (Gomer, Magog a dvojčatá Mosoch a Tubal) sú praotcami troch praslovanských pliemien: Keltov (Gálov), Skýtov (Rusov) a Mosko-Sibirčanov.

Staroveká maloázijská minca s božstvom troch praslovanských pliemien (Slovník antické kultúry, Praha, 1974, str. 467).

² K pochopeniu mnohých lingvistických súvislostí treba vedieť, že všetci Praslovania si ctili jediného boha-slnko Chorsa-Perúna (v ženskej forme bohyňu Slávu-mesiac, mesačnú devu). Kráľovské plemeno Magog (Rusi) ho však uctievalo v podobe leva (lev je dodnes «kráľ zvierat») a neskôr v podobe okrídleného ohnivého jednorohého koňa (Perún); slovanské plemeno Gomer (Kelti-Gáli) v podobe ohnivého rohatého kohúta (Chors), neskôr orla (orol je dodnes «kráľ vtákov», porov. pozn. 43); slovanské plemeno Mosoch-Tubal zasa v podobe býka, samozrejme, tiež rohatého (porov. gr. «Βάκχος»); rohy býka v podobe kráľovskej koruny sú dodnes symbolom kráľovskej moci – pozri str. 50); Všetky tri vyobrazenia toho istého praslovanského božstva boli pozdejšie príčinou vzniku mytologického «grifa», tj. leva s krídlami a hlavou rohatého kohúta (orla) a zadnou časťou byložravca-býka; Podrobnejšie v nasledovných *Krásnobrodských zborníkoch*.

³ Porovnaním primitívnych základných výrazov v starej latinčine a cyrilometodejskej staroslovančine prichádzame k prekvapivému záveru, že tieto dva zdanlivo cudzie jazyky sú si mnohokrát viac podobné než napr. latinčina a moderná angličtina, francúzština..., ktoré z latinčiny vznikli. Keby sa našli podobnosti latinsko-staroslovanské len v niektorých výrazoch bočného alebo nie príliš základného významu, mohli by sme sa domnievať, že tie slovanské kmene, ktoré prispeli k zničeniu Rímskeho impéria, dodatočne prevzali niektoré slová od premoženého kultúrnejšieho národa. Ale naopak, keď nachádzame v oboch starých jazykoch spoločné slová základnej primitívnej slovnej zásoby, ktorú ľudstvo užívalo od nepamäti, potom musíme pripustiť, že tieto slová u oboch národov majú spoločný pôvod (pozri pozn. 101, porov. P.Ch. Levesque, *Storia di Russia*, I, Milano, 1825, Introduzione).

⁴ Herodot (5. st. pred Christom) vo svojej *Histórii* uvádza, že Skýti-králi sa nazývali «Paralati» (Παραλάται) a všetci Skýti bez rozdielu mali meno «Skoloti» (Σκολοτοις), (*Herodoti Halicarnassei Historiarum Libri IX*, Francofurti, MDCVIII, cap. IV; porov. А.И. Доватур, *Народы нашей страны в 'Истории' Геродота*, Москва, 1982, стр. 101); Slovo «Paralati» pochádza z "iránskeho" jazyka a označuje národ Grékmi zvaný «Spori» (А.И. Доватур, *Народы...*, стр. 210), čo je však grécky ekvivalent slova «Poc-